

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Katedra sociální a kulturní ekologie

Bc. Michaela Lehečková

Lokalismus versus globalismus

**Analýza vybraných environmentálních témat ve volebním
programu ČSSD, ANO a KDU-ČSL a jejich realizace v letech
2013–2017**

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Ivan Rynda

Praha 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací zpracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a v elektronické databázi vysokoškolských kvalifikačních prací a v souladu s autorským právem používána ke studijním účelům.

V Praze dne 28. 6. 2019

Bc. Michaela Lehečková

Poděkování

Mé poděkování patří PhDr. Ivanu Ryndovi za odborné vedení a trpělivost. Obrovské poděkování rovněž patří celé katedře Sociální a kulturní ekologie, mým skvělým spolužákům a všem pedagogům. A na závěr bych ráda poděkovala Ondrovi.

2. OBSAH

1. ÚVOD	15
2. TEORETICKÁ ČÁST.....	17
1.1 Globalizace, lokalizace, glokalizace	17
1.1.1 Globalizace	17
1.1.1.1 Globalismus	18
1.1.2 Lokalizace	19
1.1.2.1 Lokalismus	19
1.1.3 Glokalizace.....	20
1.2 Globální problém.....	20
1.2.1 Klimatická změna.....	22
1.2.1.1 Projevy klimatické změny z globálního hlediska	23
1.2.1.2 Sucho jako globální problém	24
1.2.1.2.1 Definice sucha	24
1.2.1.2.2 Dopady sucha.....	25
1.2.1.3 Mezinárodní aktivity – globální změna klimatu	30
1.2.1.3.1 Globální úroveň.....	30
1.2.1.3.2 Politika Evropské unie	31
1.2.1.4 Strategie řešení klimatické změny	33
1.2.1.4.1 Mitigace a její možnosti	33
1.2.1.4.2 Adaptace a její možnosti	34
1.2.1.4.2.1 Adaptační opatření – sucho	37
1.2.2 Klimatická změna – Česká republika	38
1.2.2.1 Podíl ČR na klimatické změně	38
1.2.2.2 Projevy klimatické změny	39
1.2.2.3 Sucho v Česku	42
1.2.2.4 Environmentální politika.....	43
1.2.2.4.1 Environmentální politika České republiky.....	43
1.2.2.4.2 Koncepční nástroje v ochraně klimatu – Česká republika do roku 2013	44
1.2.2.4.2.1 Sucho v české právní úpravě	45
1.2.2.5 Instituce státní správy v ochraně ŽP	45
1.2.2.5.1 Vláda	45
1.2.2.5.2 Ministerstvo životního prostředí.....	46

1.2.2.5.3	Ministerstvo zemědělství	47
1.3	Politologická část	47
1.3.1	Krise pravolevého dělení	48
1.3.2	Nové dělení?	49
1.3.3	Politická strana	50
1.3.3.1	Politické hnutí	51
1.3.3.2	Ideologicko – programový profil ČSSD	52
1.3.3.3	Ideologicko – programový profil ANO 2011	53
1.3.3.4	Ideologicko – programový profil KDU-ČSL	54
1.3.3.5	Volební program a témata voleb	55
1.3.4	Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2013	56
1.3.4.1	Témata voleb	56
1.3.4.2	Výsledky voleb	57
2.	METODOLOGIE	59
2.1	Kvalitativní metodologie	59
2.1.1	Kvalitativní obsahová analýza	59
2.1.2	Výzkumné otázky a cíle	59
3.	PRAKTICKÁ ČÁST	61
3.1	Volební programy jednotlivých stran	61
3.1.1	ČSSD	61
3.1.2	ANO 2011	65
3.1.3	KDU-ČSL	67
3.1.4	Společný vládní program	69
3.2	Environmentální politika	70
3.2.1	Klimatická změna	70
3.2.1.1	Globální úroveň	70
3.2.1.2	Evropská úroveň	72
3.2.1.3	Lokální úroveň	74
3.2.1.3.1	Antifosilní zákon	74
3.2.1.3.2	Politika ochrany klimatu v ČR	76
3.2.1.3.3	Národní akční plán na změnu klimatu	79
3.2.2	Sucho	80

4. DISKUZE	84
5. ZÁVĚR	88
6. LITERATURA	89
6.1 Knižní zdroje	89
6.2 Internetové zdroje	92
6.3 Diplomové a bakalářské práce, přednášky	101
7. PŘÍLOHY.....	102
7.1 Projekt DP.....	102

Seznam zkratek

CENIA	Česká informační agentura životního prostředí
ČHMÚ	Český hydrometeorologický ústav
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
EU	Evropská unie
EU ETS	System EU pro obchodování s emisemi
IPCC	Mezivládní panel pro změny klimatu
KDU-ČSL	Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
OSN	Organizace spojených národů
OZE	Obnovitelné zdroje energie

Abstrakt

Diplomová práce se věnuje environmentální politice, kterou razila vládní koalice ve složení ČSSD, ANO a KDU-ČSL v letech 2013–2017. Zkoumaným tématem je reakce na probíhající globální změnu klimatu projevující se v kontextu České republiky v podobě sucha. Práce analyzuje volební programy politických subjektů a následnou vládní politiku koalice ve smyslu policy – politics. Práce si klade za cíl zhodnotit do jaké míry se dané politické subjekty věnovaly zkoumaným environmentálním tématům ve svých volebních programech při volbách do poslanecké sněmovny v roce 2013 a jaký prostor dostalo řešení problému globální klimatické změny a fenoménu sucha u politických stran v rámci společné vládní politiky. Součástí práce je i pokus o zařazení politických subjektů do klasifikačního schématu lokalismus – globalismus.

Klíčová slova:

Klimatická změna, sucho, mitigace, adaptace, politika, globalismus, lokalismus

Abstract

The diploma thesis is focused on an environmental policy upheld by the coalition of ČSSD, ANO and KDU-ČSL in 2013–2017. The researched topic is the reaction to the ongoing global climate change manifesting itself in the context of the Czech Republic in the form of drought. The thesis analyzes the electoral programs of political subjects and the subsequent governmental policy of the coalition in the sense of policy – politics. The aim of the thesis is to evaluate the extent to which the given political subjects dealt with the examined environmental issues in their electoral programs, in the elections to the Chamber of Deputies in 2013 and the scope of a solution to the problem of global climate change and the drought phenomenon of the political parties within the common government policy. Part of the thesis is also an attempt to include political subjects in the classification scheme of localism – globalism.

Key words:

Climate change, drought, mitigation, adaptation, policy – politics, globalism, localism

1. Úvod

Změna klimatického systému planety Země způsobená antropogenní činností s sebou přináší problémy, jež jsou globální povahy. Porucha zemského klimatu, jež ve svém důsledku znamená rostoucí teplotu atmosféry a oceánů, rychlejší tání sněhu a ledovců a vzestup hladiny oceánů s sebou přináší řadu rizik, s nimiž se globální společenství musí v současné i budoucí době vypořádat. Z tohoto ohledu je globální klimatická změna doposud nepoznaným fenoménem, na nějž je třeba hledat řešení. Bylo by ovšem mylné se domnívat, že k vyřešení globálního problému nám dopomůže aplikace jednoho celosvětového universálního nástroje či prostředku. Komplexita globálního problému, v případě této diplomové práce klimatické změny, spočívá v nutnosti hledat a aplikovat řešení na všech úrovních, tedy i na úrovních jejího vzniku. Jelikož globální problémy vychází z lokálních a regionálních příčin, jsou i vlády národních států čím dál tím více nuceni adekvátně reagovat na rizika, jež klimatická změna představuje nejen z globálního, ale i lokálního hlediska. Tato reakce zpravidla vychází z politiky ve smyslu politics – policy, tedy konkrétního procesu vytváření environmentální politiky na úrovni národního státu, jejímž výsledkem jsou konkrétní materiály, ať už v podobě zákonů, koncepcí, strategií či jiných dokumentů. Předmětem mého zájmu a tématem předkládané diplomové práce je environmentální politika politických subjektů ČSSD, ANO 2011 a KDU-ČSL, vládní koalice vzešlé z podzimních voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2013. I přesto, že oficiální mandát získala vládní koalice až jmenováním do úřadu prezidentem Milošem Zemanem na konci ledna 2014, je součástí sledovaného období i konec roku 2013, počínajíc předčasnými říjnovými volbami do Poslanecké sněmovny. Důvod rozšíření časového rámce diplomové práce vychází z jejího druhého cíle, jímž je analýza volebních programů tří výše uvedených politických subjektů, s nimiž do voleb vstoupily. Oficiální název diplomové práce tedy zní: *Lokalismus versus globalismus. Analýza vybraných environmentálních témat ve volebním programu ČSSD, ANO a KDU-ČSL a jejich realizace v letech 2013–2017.*

Jelikož lze v rámci environmentální politiky nalézt poměrně široký výčet možných témat ke zkoumání, vytyčila jsem si pro svou diplomovou práci témata, jimiž jsou již zmíněná globální změna klimatu a sucho. Klimatická změna a snaha o její řešení není na globální úrovni novým tématem, jinak je tomu ovšem na úrovni české politiky, kde se toto téma jen velmi pomalu stává předmětem politických debat a politické strany jej mnohdy přehlížejí či nabízejí na národní úrovni jen obecná řešení. Sucho, jakožto negativní dopad

klimatické změny, je pak v českých podmínkách zcela novým fenoménem, nepříznivě ovlivňujícím přírodní ekosystémy a lidská sídla. I v této oblasti je nutné hledat a aplikovat taková opatření, jež povedou ke zvyšování adaptační kapacity krajiny či měst a připraví je tak na v budoucnu častější a intenzivnější epizody sucha. Zájmem této diplomové práce je analyzovat, jak tato témata reflektují vybraná politická uskupení v rámci volebních programů a ve výkonu svých politik. Hlavní výzkumná otázka, na kterou se budu snažit nalézt odpověď tedy zní: Jak důsledná je politika vládních stran ve věci opatření (mitigace, adaptace) proti globální změně klimatu a hrozně sucha z hlediska perspektivy L-R-G (lokální – regionální – globální)?

Diplomová práce se skládá ze dvou hlavních částí, teoretické a praktické. V rámci teoretické části budou představeny základní definice, souvislosti a dopady spjaté s tématem klimatické změny a sucha, v její druhé části se pak zastavím u definování politických subjektů z hlediska jejich ideologicko-programového profilu. Jelikož je součástí práce i snaha o zařazení politických stran do nového klasifikačního schématu globalismus – lokalismus, je součástí teoretické práce i krátké pojednání o novém možném klasifikačním dělení politických stran. V rámci praktické části se již budu zabývat samotnou analýzou volebních programů a politik stran konané v rámci jejich volebního mandátu. Výsledky svého zkoumání představím v následné kapitole Diskuze.

2. Teoretická část

1.1 Globalizace, lokalizace, glokalizace

1.1.1 Globalizace

Při hledání významu pojmu globalizace narazíme na poměrně široký výčet definic. Důvodem této definiční různorodosti je úhel, ze kterého na pojem nahlížíme. Vzájemná propojenost, která je základním projevem globalizačního procesu totiž prostupuje do celé řady dimenzí, čímž s sebou přináší řadu pohledů na tento pojem. Ulrich Beck kupříkladu hovoří o komunikačně-technické, ekologické, ekonomické, pracovní-organizační, kulturní či občansko-společenské dimenzi globalizace. Dle něj je globalizace „*bezpochyby nejvíce používané – zneužívané – a nejméně definované, pravděpodobně nejméně pochopené, nejmilhavější a politicky nejúčinnější slovo (heslo, předmět sporu) posledních, ale také následujících let.*“ [Beck, 2007: s. 31] Rovněž politolog Andrew Heywood hovoří o globalizaci jako pojmu, který je „*značně vágní a těžko uchopitelný.*“ [Heywood, 2005: 101] On sám nabízí obecnou definici, která označuje globalizaci za „*soubor procesů, které se někdy překrývají a vzájemně na sebe navazují, jindy si však odporují a jsou navzájem protikladné.*“ [Heywood, 2005: s.101] Pohledem politické teorie je hlavním znakem globalizace existence složité a vzájemně propojené sítě vztahů, která ve svém důsledku způsobuje to, že „*naše životy jsou ve stále větší míře ovlivňovány událostmi, které se odehrávají, nebo rozhodnutími, která se přijímají velmi daleko od nás.*“ [Heywood, 2005: 101] Zřejmě nejčastěji využívanou definicí globalizace je ta ekonomická. Mezinárodní měnový fond, jako jeden z hlavních aktérů ekonomické globalizace ji definuje jako „*rostoucí vzájemnou ekonomickou závislost zemí ve světovém měřítku v důsledku rostoucího objemu a druhů přeshraničních transakcí zboží a služeb, mezinárodního toku kapitálu a transferu technologií.*“ [Mezřický, 2006: 11]

Z pohledu globalizace důležitá, a v uvedených definicích opomíjená, je role informací, jako neustálého proudu šířícího se prostřednictvím masmédií a vedoucího ke zrychlení všech společenských procesů a transformaci času a prostoru [Mezřický, 2006: 11]. V souvislosti s pojetím času a prostoru v globalizovaném světě nelze nezmínit metaforu tzv. časoprostorové komprese geografa Davida Harveyho (*time-space compression*). Dle ní se role prostoru a času v současném světě změnila. Čas a prostor v lokalizovaném pojetí je nahrazován jedním universálním pojetím času, jež vede k překonání prostoru, zkracování

vzdáleností i zjednodušování sociálních činností [Suša, 2006: 256]. Různé časy napříč světovými regiony se proměnily do jediného světového času a každá „*lokální nebo regionální událost se stává částí světových dějin.*“ Události, k nimž dochází v různých částech světa jsou tak součástí jedné časové osy [Beck, 2007: s. 33-34]. Lidé po celém světě mohou především díky moderním médiím zažívat v tentýž moment stejnou zkušenost, čímž se stírá prostorová hranice a lidé tak vlastně žijí na jednom místě [Suša, 2006: 256]. V důsledku redefinování prostoru a času v globalizovaném světě se lidé stávají součástí jedné globální vesnice. Vědomí toho, že jako jedinci sdílíme tentýž sociální prostor lze označit termínem globalita. Sociolog Ulrich Beck hovoří o globalitě ve smyslu: „*žijeme už dávno ve světové společnosti, a to v tom smyslu, že představa uzavřených prostorů se stala fiktivní. Žádná země, žádná skupina se nemůže uzavřít vůči ostatním.*“ [Beck, 2007: 18] A dále pokračuje, když označuje globalitu za „*skutečnost, že od nynějška není nic, co se odehrává na Zemi, jenom místně ohraničený proces, nýbrž že všechny objevy, vítězství a katastrofy se týkají celého světa a my musíme naše životy a jednání, naše organizace a instituce reorientovat na základě „lokálně-globálním*“‘. [Beck, 2007: 20]

1.1.1.1 Globalismus

Vedle pojmu globalizace narážíme na pojem s tímto procesem spjatým, a tím je globalismus. Řada autorů nahlíží na tento pojem jinou optikou. Sociolog Ulrich Beck definuje ve své knize, *Co je to globalizace? Omyly a odpovědi* globalismus jako chápání, v rámci, něhož dochází ke zjednodušení multidimenzionality globalizace na jednu, a to hospodářskou dimenzi, zatímco ekologická, kulturní, politická, občansko-společenská globalizace jsou podřízeny dominanci světového tržního systému. Dle logiky globalismu pak tedy komplexní struktura jako například Německo (jako stát, společnost, kultura, zahraniční politika) může být vedena jako podnik [Beck, 2007: s.18]. Politolog Anthony G. McGrew oproti tomu definuje globalismus jako „*rostoucí kolektivní vědomí světa jako sdíleného sociálního prostoru*“, jež vychází z procesu globalizace ve smyslu propojování globální a lokální sféry. McGrew, a je to z definice patrné, využívá tuto definici jak pro globalismus, tak pro globalitu, když toto kolektivní vědomí označuje anglickým termínem *globality or globalism* [McGrew, 2010: 18]. Z pohledu sociologie je globalismus způsobem myšlení, kdy při rozhodování sociálně jednajících jednotlivců, organizací, ale i států o vlastních možnostech nebo cílech je zároveň brána v potaz rostoucí globalizační vzájemná závislost. Lidské uvědomování globalismu se může projevit v pozitivním slova smyslu

například „*vědomím globální sounáležitosti a solidarity i odpovědnosti.*“ [Suša, 2006: 257-258]

1.1.2 Lokalizace

O lokalizaci se hovoří nejčastěji ve vztahu ke globalizaci, a to jako o pojmu protikladném či dokonce vymezujícím se. Pokud hovoříme o globálním ve smyslu celosvětovém, přívlastek lokální označuje místní. Pro termín lokalizace neexistuje jedna universální definice, prakticky vzato záleží (stejně jako u globalizace) z jakého úhlu pohledu se na lokalizaci díváme či k jaké dimenzi globalizace (ekonomické, informační, kulturní atd.) stavíme pojem lokalizace do opozice. Pokud hovoříme o globalizaci v ekonomickém smyslu jako o rostoucí celosvětové vzájemné závislosti a provázanosti v důsledku rostoucího objemu zboží a služeb (viz výše), pak ekonomická lokalizace hovoří naprostý opak. Dle řady autorů (Serge Latouche, Richard Douthwaite) představuje lokalizace v ekonomickém slova smyslu jednu z nejdůležitějších strategií k zajištění uspokojování lidských potřeb na planetě. Mezi hlavní výhody lokalizace řadí především posílení lokálních ekonomik či zkrácení distribučních řetězců mezi výrobcem a zákazníkem a z něj pramenící environmentální přínosy. Ještě více obecněji lze lokalizaci z ekonomického pohledu charakterizovat jako podporu místní výroby pro místní spotřebu, v praxi fungující jako komunitně podporované zemědělství, místní měnové iniciativy, místní pozemkové spolky či obecní výtopny [Fraňková, 2012: 14-15]. Zastánci lokalizace se tak vlastně distancují od globalizačního procesu a volají po návratu k hlavním lokalistickým idejím, jimiž jsou rozmanitost, lokalita, komunita a subsidiarita. Oproti tomu zastánci globalizačního přístupu chtějí silné globální instituce s mezinárodně koordinovaným přístupem, jež by byly vybaveny pravomocemi dostatečně silnými k zvládnutí globálního problému [Bělohoubek, 2006: 120].

1.1.2.1 Lokalismus

Z pozice politické vědy nahlížíme na lokalismus (z anglického *localism*) jako na víru či filozofii, jejíž hlavní tezí je prosazování lokálních (či regionálních) zájmů. V duchu této filozofie by měla být moc vykonávána na co nejnižší možné úrovni (státu, města či sousedství), čímž bude správa věcí veřejných o to efektivnější [Brooks, 2018]. „Ideologie“ lokalismu vychází z principu subsidiarity, zásady, dle níž by měla být moc vykonávána na

co nejnižší možné úrovni, tedy takové, jež je nejbližší občanům. Jak uvádí Ulrich Beck, „globalizace všude vedla také k novému zdůraznění lokálního.“ [Beck, 2007: 142] Příznivci či vyznavači lokalismu, jimiž mohou být komunity, politické strany či státy, jsou spojováni v duchu ideje společné lokální identity a stojící na hodnotách jako lokální tradice, tradiční životní styl, solidarita, suverenita či protekcionismus [Kuž 2018]. Ve spojitosti s protekcionismem, hovoří Beck o tom, že neoliberální globalismus může šířit nejen strach a hrůzu, ale i politiky paralyzovat a ve výsledku pak zbývá jen jediná možná reakce a tou je obrnit se či zakonzervovat se, z čehož vychází protekcionistické ideje [Beck, 2007: 144].

1.1.3 Glokalizace

Globalizace a lokalizace jsou pojmy zdánlivě stojící v opozici, ovšem jejich společná souhra může naopak vést ke zvyšování různosti, kdy je prostřednictvím posilování lokálních vazeb hledána autenticita v globalizovaném světě. Lokální se tak stává aspektem globálního, které je díky těmto lokálním projevům více uchopitelné. V této souvislosti hovoříme o glokalizaci, termínu, jež vznikl sloučením „globální lokalizace“, jehož autorem je Roland Robertson [Štětka, 2002: 10]. Robertson hovoří o tom, že globalizace je také procesem vedoucím k setkávání lokálních kultur, tzv. „*clash of localities*“, které musí být v tomto „střetu“ nově definovány po obsahové stránce. Pojem kulturní globalizace by pak podle něj měl být nahrazen právě pojmem glokalizace, v rámci, něhož se lokální stává součástí globálního. Velmi dobře lze tento glokalizační proces předvést na marketingové praxi globálních firem, jež se přizpůsobují globální produkt lokálním kontextům daného regionu. Nejčastěji dochází k adaptaci globálního produktu na lokální trh skrze jazyk a kultury dané oblasti. Primární cílem manažerů globálních společností je tak stát se součástí tamější kultury [Beck, 2007: s. 63] [Štětka, 2002: 10]. Globalizace, proces zdánlivě natolik obsáhlý a vše ostatní potlačující je tak uchopitelný i na malém místě, v našich životech a kulturních symbolech, jež nesou aspekt glokálního [Beck, 2007: 64].

1.2 Globální problém

Globální problém je v historii lidstva zcela nový fenomén. Především problémy spjaté s ochranou životního prostředí a jeho složek na místní a regionální úrovni nabyly v posledních několika málo dekadách globálního rozměru, tedy staly se globálními problémy celé světové společnosti. Jedním z takových problémů je i změna zemského klimatu, jež spolu s dalšími problémy jako populační růst, nedostatek potravin či stav

světového zdraví znamená pro lidskou populaci přímé ohrožení v horizontu několika desítek až stovek let. Jelikož jsou globální problémy úzce propojené a navzájem se podmiňují, je nutné řešit je komplexně a v jejich příčinách [Dahomorský, 2007: 7-8].

Shrneme-li globální problém v jedné definici, tak je globální problém „*celkové, lidstvo a přírodu postihující ohrožení nevratnou změnou a/nebo katastrofou, které vzniká z lokálních nebo regionálních příčin, jež se v globálním měřítku kumulují nebo synergují, přičemž pro řešení globálních problémů nemáme žádný globální nástroj.*“ [Rynda, 2017]. Z této definice je jasné, že globální problém, v případě této práce klimatická změna, je ohrožením překračujícím hranice národních států. Z povahy vlastnosti problému klimatické změny, kdy se většina emisí skleníkových plynů hromadí v průběhu času a globálně se rozprostírá, je nutné při řešení problému klimatické změny reagovat kolektivně v celosvětovém měřítku, a to na všech úrovních – globální, regionální i lokální. Jelikož každá entita, ať už obec, firma či stát má vypouštěním skleníkových plynů vliv na entitu jinou [MŽP, 2014: 21].

Na globální problémy životního prostředí je nutno reagovat urychleně, a to celou řadou dostupných prostředků a nástrojů, jež se navzájem doplňují. Jedná se o prostředky ekonomické, technické a technologické, politické, osvětové, výchovné, vzdělávací, organizační a v neposlední řadě prostředky právní. Ty jsou na globální úrovni tvořeny na základě mezinárodního veřejného práva, prostřednictvím něhož lze upravovat pravidla chování států a vystupovat jako zprostředkovatel v ovlivňování právních řádů národních států. Ve věci řešení globálního problému hrají zásadní roli také mezinárodní organizace, jež zajišťují institucionální zabezpečení a předpoklady k řešení problému [Dahomorský, 2007: 8].

Jak bylo uvedeno, k řešení globálního problému neexistuje žádný globální ani universální nástroj, proto je v duchu glocalistické poučky „*Mysli globálně, ale jednej lokálně.*“ nutné využít prostředky místního a regionálního charakteru. Ke splnění alespoň dílčího cíle ve věci řešení globálního problému je tedy nutné koncentrovaného úsilí všech států světa, především těch největších a ekonomicky nejvyspělejších, jakož i států rozvojových a chudých [Dahomorský, 2007: 8].

1.2.1 Klimatická změna

S nástupem antropocénu, nového geologického období, datovaného zřejmě do doby konce 18. století a spojeného s nárůstem lidské činnosti, dochází k nárůstu faktorů antropogenního charakteru, jako zvyšující se spotřeba fosilních zdrojů a produkce skleníkových plynů, které mají za následek změnu zemského klimatu [Descola, 2016: 13]. V důsledku těchto jevů hovoříme o globální klimatické změně. Ta je z pohledu konceptu planetárních mezí vytvořeného týmem vědců kolem Johana Rockströma třetí z devíti definovaných bariér, kterou lidstvo již dokázalo překročit (prvními překročenými mezemi byla ztráta biodiverzity a narušení cyklu dusíku) [Rockström, 2009]. Globální klimatická změna, již jsme dnes svědky je způsobena antropogenními faktory a nejvýraznějším projevem je nárůst globální teploty Země, za nímž stojí vyšší koncentrace antropogenně generovaných skleníkových plynů, jež zesilují skleníkový efekt [Moldan, 2015: 270-271].

Nejvýrazněji se na antropogenním skleníkovém efektu, v rámci, něhož dochází ke zvýšené intenzitě působení skleníkových plynů, podílí oxid uhličitý (CO₂). Důvodem je jeho velmi dobrá schopnost pohlcovat dlouhovlnné infračervené záření, jež otepluje zemský povrch [Nátr, 2006: 15]. Daleko větším pohlcovačem je metan (CH₄), jehož „ohřívací potenciál“¹ je 21 – 30x silnější než už CO₂, a například freony mají tento potenciál dokonce 1000 – 10 000 větší. V atmosféře se ovšem vyskytují v daleko menší míře než již zmiňovaný CO₂ [Moldan, 2015: 271]. Přehled nejdůležitějších skleníkových plynů generovaných lidskou činností znázorňuje následující tabulka.

Plyn	Hlavní zdroj	Podíl na skleníkovém jevu (údaje z roku 2015)
Oxid uhličitý (CO ₂)	Spalování fosilních paliv a biomasy Změna ve využívání půdy – odlesňování, využívání organických půd pro zemědělství, intenzivní agrotechnika, mikrobiální rozklad organických látek v půdě, respirace organismů	76 %

¹ Globální „ohřívací potenciál“ (global warming potential) je dán zejména schopností daného plynu účinně pohlcovat infračervené záření [Moldan, 2015: 271].

Methan (CH ₄)	Anaerobní rozklad v mokřadech, na skládkách Trávicí trakty živočichů Skládky organických hnojiv, odpadů Těžba a použití fosilních paliv	16 %
Oxid dusný (N ₂ O)	Průmyslová dusíkatá hnojiva, organická hnojiva Spalování fosilních paliv a biomasy Průmyslová výroba	6 %
Troposférický ozon (O ₃)	Spalovací procesy Chemické reakce v troposféře – s uhlovodíky, oxidy dusíku, metanem atd.	Méně než 1 %
Halogenované uhlovodíky (freony: CFCs, HFCs aj.)	Výroba a použití plastů Chladicí zařízení Aerosoly	2 %

Zdroj: [C2ES 2015] [Šimek; Macková, 2015: 6]

Pro odhad budoucího vývoje klimatické změny vytvářejí vědci globální klimatické modely, do kterých zahrnují emisní scénáře růstu emisí antropogenních skleníkových plynů. To, jakým směrem se bude vyvíjet zemské klima, bude vycházet z již probíhajícího oteplení způsobeného vypuštěnými skleníkovými plyny spolu s budoucími antropogenními emisemi a přirozené variabilitě klimatu. Na základě všech emisních scénářů, jež IPCC vyhodnotila se předpokládá, že růst teploty povrchu Země bude pokračovat i v 21. století. Pokračující klimatická změna tak zesílí současná rizika, o nichž budu hovořit v další podkapitole, a vytvoří rizika zcela nová, která budou rozdělena nerovnoměrně [MŽP, 2014: 13-16].

1.2.1.1 Projevy klimatické změny z globálního hlediska

Pozorované klimatické změny měly v posledních desetiletích neblahý dopad na přírodní a lidské systémy po celém světě, což jak uvádí Pátá hodnotící zpráva Mezivládního panelu pro změnu klimatu (*Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC*), poukazuje na citlivost těchto systémů vůči měnícímu se klimatu [MŽP, 2014: 9]. Není sebemenších

pochyb o tom, že dochází k oteplování klimatického systému, což v konečném důsledku znamená oteplení atmosféry a oceánů, rychlejší tání sněhu ledovců a vzestup hladiny oceánů [MŽP, 2014: 4].

Nejmarkantnějším dopadem klimatické změny je tedy vzestup průměrné globální teploty. Fakt, že za více než polovinou případů nárůstu průměrné globální povrchové teploty v letech 1951–2010 stojí antropogenní činnost, označila Zpráva IPCC za extrémně pravděpodobný u všech kontinentů kromě Antarktidy² [MŽP, 2014: 9]. Od 80. let 19. století vzrostla průměrná globální povrchová teplota o 1°C. V loňském roce 2018 byla globální teplota o 0,83 °C vyšší než mezi lety 1951–1980. Rok 2018 byl rovněž doposud čtvrtým nejteplejším od roku 1880, teplejší byly už jen roky 2015, 2016 a 2017 [NASA 2019].

Vlivem klimatické změny dochází k řadě extrémních povětrnostních a klimatických jevů. Oteplování pevniny s sebou přináší menší počet chladných dnů a zejména noci či častější výskyt vln veder s vyšší intenzitou nástupu (především ve velké části Evropy, Asii a Austrálii). Projevem narůstající povrchové teploty Země jsou častější období sucha, v sušších regionech se tento jev bude prohlubovat, což bude znamenat rozšíření oblastí zasaženými velkými suchy. Naopak se prohlubuje i počet pevninských oblastí, kde se zvyšuje četnost silných srážek, což může na regionální úrovni znamenat vyšší riziko povodní. Některé regiony se v důsledku klimatické změny potýkají se zvýšeným výskytem cyklonů a požárů [Moldan, 2009: 8] [MŽP, 2014: 10-11]. Klimatické změny rovněž ovlivňují globální koloběh vody, kdy vlivem zvyšování teploty dochází od roku 1993 k intenzivnějšímu tání grónského ledovcového příkrovu a ústupu horských ledovců od roku 1960. Ubývají i arktické mořské ledovce, a to již od roku 1979. V důsledku těchto jevů dochází ke zvýšení teploty horní vrstvy oceánu (0–700 m) a k nárůstu střední hladiny oceánu na Zemi [MŽP, 2014: 9].

1.2.1.2 Sucho jako globální problém

1.2.1.2.1 Definice sucha

² V případě Antarktidy je dááno zvýšení průměrné globální teploty do souvislosti s antropogenní činností jen s nízkou spolehlivostí. Důvodem je velká nejistota z pozorování vycházející z průměru dat dostupných stanic [MŽP, 2014: 9].

Obecně lze definovat sucho jako, „záporná *odchylka vodní bilance od klimatického normálu v dané oblasti během určitého časového intervalu.*“ [Brázdil; Trnka, 2015: 13]. Za příčinu sucha lze označit hned několik komponentů. Jsou mezi nimi deficit srážkových úhrnů a zvýšená ztráta vody evapotranspirací způsobená vyšší teplotou vzduchu, nízkou relativní vlhkostí vzduchu či intenzivním prouděním. Dle britského vědce Benjamina Lloyd-Hughese je pak třeba brát při definování sucha v potaz další faktory jako zásoba vody v půdě, aktuální potřeba vody a její management. Dle něj a řady jiných autorů (Donald A. Wilhite, Michael H. Glantz) je tedy uvedení jedné objektivní definice sucha nemožné [Brázdil; Trnka, 2015: 13].

Sucho je mnohdy označován jako „*plíživý jev*“. Účinky sucha se, na rozdíl od jiných přírodních hrozeb, hromadí ve velkém časovém období relativně pomalu. Z tohoto důvodu je často obtížné jasně určit počátek a konec období sucha [Wilhite, 2005: 5]. Sucho lze vymezit do čtyř kategorií. Při deficitu srážek po delší časové období hovoříme o *meteorologickém suchu*, k jehož definování jsou využívány indikátory vycházející z meteorologických měření [Brázdil; Trnka, 2015: 13] [Wilhite, 2005: 7]. *Zemědělské sucho* je definováno jako nedostatek vody v půdě (též *půdní sucho*), čímž je omezen růst plodin. Infiltrace se odvíjí od řady faktorů jako intenzita srážkových úhrnů a sklon daného území nebo typ půdy [Wilhite, 2005: 8]. Trvání zemědělského sucha je obvykle v řadech týdnů až 6-9 měsíců a zasažen je především sektor zemědělství a lesnictví. O *hydrologickém suchu* mluvíme při nedostatku vody ve vodních tocích, nádržích či zvodnělých vrstvách a jeho existence je zřetelná až po určité době. Posledním typem je *socioekonomické sucho*, což je stav, kdy je tímto meteorologickým extrémem negativně zasažena celá společnost. Negativní dopad sucha se může projevit v turistickém ruchu, průmyslové produkci, produkci elektrické energie či nedostatku pitné vody [Brázdil; Trnka, 2015: 13].

1.2.1.2.2 Dopady sucha

Sucho je jev, který ze všech přírodních extrémů zasáhl v posledních čtyřech dekadách největší počet lidí, a to napříč všemi světovými kontinenty. Klimatická změna epizody sucha zhoršuje a to tím, že zintenzivňuje jejich četnost, závažnost a dobu trvání. Obzvláště silné epizody sucha pak mají nedožrnné socioekonomické a environmentální dopady [FAO 2019a].

Výčet následujících dopadů a rizik vycházejících z nárůstu globální povrchové teploty a s ním spjatého výskytu sucha představuje ty nejzásadnější tak, jak je uvádí Pátá

hodnotící zpráva pro změnu klimatu. Zabývat se budu především dopady, jež má zvyšování globální povrchové teploty na lidskou populaci. Zmíním tedy ohrožení celosvětové potravinové produkce, rizika spjatá s nedostatkem vody a nastíním fenomén environmentální migrace (nejen v důsledku sucha). Nelze samozřejmě jednoznačně říci, že za níže uvedená ohrožení může jen a pouze sucho, mnohdy jde o kombinaci více faktorů. Sucho je ovšem jeden ze zásadních projevů procesu zvyšování globální povrchové teploty v důsledku ohřívání atmosféry, jež se již podílí a v budoucnu pravděpodobně bude spolupodílet na řadě environmentálních, ale i ekonomických či společenských krizí. Negativní dopady, jež může způsobit výskyt sucha, a jež zmíním v následujících odstavcích jsou i zářným příkladem toho, jaký dosah může mít suchá epizoda jednoho regionu v globálním kontextu.

Produkce potravin

Některé světové regiony jsou suchem zasaženy více, a některé méně. I přesto může mít dopad sucha v rámci jednoho regionu globální dopad. Dobrým příkladem je dopad sucha na celosvětový trh se zásobováním potravin. Vlna sucha, jež postihla v roce 2010 Rusko a Ukrajinu snížila úrodu pšenice o desítky procent, čímž byla výrazně omezena i celosvětová nabídka této plodiny. Pokles produkce pšenice přispěl k prudkému nárůstu světových cen, jež se dokonce zdvojnásobily. Zasaženy tímto prudkým nárůstem byly především ekonomiky Středního východu a severní Afriky. V Egyptě (největším světovém dovozci pšenice), Tunisku a Libyi přispěly zvýšené finanční potravinové náklady k politické a ekonomické nespokojenosti obyvatel země [Sternberg 2011].

Dle Páté hodnotící zprávy lze s negativními dopady, jež budou mít klimatické změny (mezi nimi i sucho) na světovou produkci potravin počítat i do budoucna. Rostoucí globální teplota spolu s rostoucí poptávkou po potravinách představují značná rizika pro zajištění potravinové bezpečnosti. U plodin jako pšenice, rýže a kukuřice v oblasti mírného a tropického pásu dojde (bez aplikace adaptačních opatření) při zvýšení globální teploty o 4 °C a více spolu s očekávaným demografickým růstem a zvýšené poptávce po potravinách k výraznému ohrožení celosvětové potravinové bezpečnosti. Na základě většiny emisních scénářů, s nimiž vědci v Páté hodnotící zprávě pracují, je spíše pravděpodobné, že bez dalších mitigačních opatření, přesáhne globální oteplení 4 °C a více, čímž dojde k globálnímu a regionálnímu nedostatku potravin [MŽP, 2014, s.19-23].

Tlak na vodní zdroje

S intenzivnějšími a dlouhodobějšími výskyty sucha roste tlak na vodní zdroje. Poptávka po vodě se zvyšuje především v zemědělské sektoru a s rostoucí teplotou vzduchu i mezi obyvateli daných regionů. Již v současné době postihuje nedostatek vodních zdrojů různými způsoby více než 40 % lidí na světě, přičemž do roku 2050 by to měly být již dvě třetiny obyvatel Země. Navíc se stoupajícím globálním demografickým vývojem bude potřeba do roku 2050 vypěstovat o více než 60 % více potravin, v rozvojových zemích je třeba navýšit zemědělskou produkci o 100 %. Zemědělský sektor bude tedy i nadále hlavním globálním „spotřebitelem“, co se dodávek vody týče. I přes rostoucí urbanizaci bude pro velkou část obyvatel, především v chudších zemích, zemědělství jediným zdrojem obživy. Jelikož se očekává, že kolem roku 2050 dojde ke snížení dodávek vodních zdrojů v řadě především rozvojových zemí, a to právě z důvodu klimatické změny a nadměrné spotřeby vody, nejvíce zasaženy budou právě tyto skupiny obyvatelstva. Zajištění dostatečného množství kvalitní vody je pak otázkou přežití pro komunity závislé na zemědělství a jde v ruku v ruce se zajištěním potravinové bezpečnosti. Oblasti, které již v současnosti z důvodu nadměrné spotřeby vody v potravinářském a zemědělském sektoru využívají více podzemních vod, než je přirozeným procesem možné doplňovat, nalezneme v jižní a východní Asii, na Blízkém východě, v severní Africe i Severní a Střední Americe [FAO 2019b].

Ačkoliv by se mohlo zdát, že nedostatek vodních zdrojů je problémem mimo evropský kontinent, tlak na vodní zdroje roste v řadě evropských regionů z důvodu sucha již posledních padesát let. Primární příčinou je nedostatek srážek a zvýšená poptávka obyvatel po vodě. Především poslední roky, kdy byla Evropa (včetně ČR) zasažena závažnými a dlouhotrvajícími epizodami sucha, poukázaly na zranitelnost Evropy vůči tomuto přírodnímu extrému. Suché epizody zároveň upozornily veřejnost a vlády evropských zemí na problémy spjaté s nedostatkem vody a poukázaly na nutnost přijmout adaptační opatření. Mezi ně lze zahrnout využití ekonomických nástrojů jako je oceňování vody, recyklace vody a její opětovné využití či zvýšení účinnosti využití vody z domácí, zemědělské a průmyslové spotřeby. Dalším opatřením je informovanost veřejnosti prostřednictvím veřejných vzdělávacích programů. Mezi hlavní dopady sucha spjatého s narušením hydrologického cyklu patří již zmíněné problémy spjaté s nedostatkem vody, zhoršení její kvality a poklesy hladin podzemních vod [European Environment Agency 2019].

Environmentální migrace

Tématem, o kterém se v souvislosti se změnou klimatu nehovoří až tak často, je migrace obyvatel v důsledku degradace životního prostředí či přírodní katastrofy – tzv. environmentální migrace. Přitom, jak uvádí Pátá hodnotící zpráva Mezivládního panelu pro změnu klimatu, s ohledem na budoucí dopady lze očekávat, že změna klimatu povede k nárůstu přesídlování obyvatel. Nejvíce vystaveni dopadům klimatické změny budou hlavně populace v rozvojových zemích, u obyvatel s nejnižšími příjmy, jež nemají dostatečné finanční prostředky k migraci, dojde k prohloubení chudoby a zhoršení jejich ekonomických vyhlídek, jež může vést ke zvýšení rizika vzniku násilných konfliktů [MŽP, 2014, s. 20]

K debatě o souvislosti migrace a klimatické změny přispěla v roce 2015 skupina amerických vědců, když publikovala článek, v němž je dáována klimatická změna do souvislosti s občanskou válkou v Sýrii v roce 2011, v jejímž důsledku migrovalo do Evropy několik stovek tisíc migrantů. Tato studie se opírá o argument, dle něhož obrovská vlna sucha, jež zasáhla severovýchodní region Sýrie v letech 2007–2010 přispěla ke zhroucení zemědělského sektoru. Rodiny farmářů a zemědělců pak byli spolu s kombinací nedostatečné vládní pomoci ze strany syrské vlády nuceni k migraci do městských oblastí, což přispělo ke vzniku pozdějších občanských nepokojů. Počet migrujících lidí v důsledku sucha odhaduje analýza na 1,5 milionu. Studie byla jednou z prvních, která označila člověkem vyvolanou klimatickou změnu za jeden z faktorů, jež sehrál roli v syrské občanské válce, jež vyhnala z domovů statisíce občanů [Sample 2015] [Stojanov; Němec; Procházka: 9-11].

Výše popsáný případ je příkladem tzv. environmentální migrace, fenoménu, jež je relativně nový. O environmentální migraci hovoříme v momentě, kdy dlouhodobý a zvýšený tlak na životní prostředí způsobuje jeho degradaci či vede k výskytu přírodní katastrofy, jež v konečném součtu může ovlivnit životní způsoby obyvatel, a to v takovém rozsahu, že vede k migraci lidí z místa svého bydliště. Environmentální změna či přírodní katastrofa (ať už povodně, sucho, zvýšená hladina moří) ovšem není příčinou migrace sama o sobě, mnohdy je spojena se sociálně-ekonomickými faktory, např. chudobou, nedostatkem vody a potravin či vojenskými konflikty [Stojanov; Duží, 2013: 11-13]. Environmentální migrace probíhá zpravidla v rámci územního ohraničení jednoho státu. Existují ovšem případy, kdy obyvatelé migrují za hranice svého státu a klimatická změna se tak stává environmentálním faktorem,

jež spouští migrační toky na globální úrovni [Stojanov; Duží, 2013: 12-18]. Takovým příkladem je migrace obyvatel Bangladéše do indického státu Assám v letech 2008–2009, dvou klimatickou změnou nejvíce ohrožených oblastí kvůli velkému počtu obyvatel a tím pádem zvýšenému tlaku na životní prostředí. V Bangladéši je zhruba 45 % obyvatel závislých na zemědělské produkci a klimatické extrémy jsou tak velkými ekonomickými až existenčními riziky. Dopady vyplývající z procesu klimatické změny se na území státu Bangladéš, ekonomicky chudé země, projevují v podobě rozsáhlých povodní a zvyšující hladiny moře, jež by dle studie Světové banky mohla do konce století vyhnat z domovů zhruba 20 milionů obyvatel, kteří by se stali součástí mezinárodní migrace [Stojanov; Duží, 2013: 17-18].

Co se týče výše zmíněné migrace do evropských zemí a environmentální migrace, i zde lze nalézt jistou spojitost. Výzkum českých autorů – Roberta Stojanova, Daniela Němce a Davida Procházky – provedený v letech 2015–2016 a vycházející z dat získaných od 300 respondentů především ze Sýrie, Afghánistánu, Iráku a dalších zemí Asie a Afriky, se pokoušel zjistit, do jaké míry hrály environmentální důvody roli v rozhodnutí obyvatel emigrovat ze své země [Stojanov; Němec; Procházka: 9-11]. Ačkoliv patřily environmentální příčiny vedoucí k migraci mezi ty méně časté, více než polovina respondentů označila stav životního prostředí v domovské zemi za velmi špatný, což dle autorů studie naznačuje, že „*faktory související s životním prostředím mají v polovině případů určitý vliv na rozhodování o migraci.*“ [Stojanov; Němec; Procházka: 11]. Syřtí respondenti navíc označili dopady sucha a nedostatku vody za jedny z hlavních příčin nepokojů v zemi a následné migraci do měst. Tím se tak víceméně potvrdily závěry výše zmiňované studie amerických vědců o souvislosti sucha s občanskou válkou v Sýrii. I v případě výzkumu českých autorů lze dospět k závěru, že environmentální degradace hraje roli v případě migrace obyvatel v rámci jednoho státu či v případě migrace do sousedních zemí [Stojanov; Němec; Procházka: 11]. Environmentální degradace v postižených zemích nebyla sice tím hlavním důvodem motivujícím její obyvatele k migraci do Evropy, ovšem může dle výše uvedených studií tvořit jeden z faktorů, který spolu se socioekonomickými důvody či špatnou reakcí vlády vede např. k občanským nepokojům, jako se tomu stalo v případě Sýrie.

1.2.1.3 Mezinárodní aktivity – globální změna klimatu

V této části práce krátce nastíním hlavní dohody řešící problém klimatické změny na globální úrovni a rovněž zmíním přijaté strategie a opatření v rámci Evropské unie, jejichž implementace se týká, coby členského státu, i České republiky.

1.2.1.3.1 Globální úroveň

Základní mezinárodní dohodou řešící klimatickou změnu je *Rámcová úmluva OSN o změně klimatu* (dále jen „Úmluva“), jež byla přijata na Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiru v roce 1992. Do dnešního dne (květen 2019) ji ratifikovalo 196 zemí, včetně České republiky (ta přistoupila k ratifikaci již v roce 1993). Úmluva vychází ze 4 hlavních principů, a to: *principu mezigenerační spravedlnosti*, dle něhož je potřeba chránit klimatický systém ve prospěch současné i budoucí generace, *principu společné, ale diferenciované odpovědnosti*, jež ukládá hlavní odpovědnost za růst skleníkových plynů ekonomicky vyspělým zemím, jejichž povinností je poskytovat pomoc zemím rozvojovým, *principu ochrany částí planety zvláště náchylných vůči dopadům klimatické změny*, tedy především zemí, jež jsou díky svému geografickému umístění a hospodářskému vývoji zranitelnější a *principu předběžné opatrnosti*, jež hovoří o nutnosti neodkládat řešení problému klimatické změny z důvodu nedostatečné vědecké jistoty [MŽP 2019a] [UNFCCC 2019a].

V prosinci 1997 byl k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu přijat *Kjótský protokol* (dále jen „Protokol“). Hlavním důvodem byla potřeba razantnějších opatření ve věci snižování emisí skleníkových plynů, konkrétně pak oxidu uhličitého (CO₂), metanu (CH₄), oxidu dusného (N₂O), hydrogenovaných fluorovodíků (HFC_s), polyfluorovodíku (PFC_s), fluoridu sírového (SF₆) a fluoridu dusitého (NF₃). K plnění se zavázaly země Přílohy I Úmluvy a to snížením emisí skleníkových plynů min. o 5,2 % do konce prvního kontrolního období (2008-2012) v porovnání se stavem z roku 1990. V prosinci 2012 pak došlo k potvrzení pokračování Protokolu a vymezení dalšího kontrolního období, jež začalo v roce 2013 a potrvá do roku 2020. Závazek snížení emisí oproti roku 1990 byl stanoven na 18 %, EU se zavázala o snížení emisí o 20 %. Hlavním problémem Protokolu je fakt, že k přijetí opatření snižujících emise právně zavazuje jen rozvinuté země, z nichž ovšem USA odmítají protokol ratifikovat, Kanada od Protokolu odstoupila před koncem prvního kontrolního období a země jako Rusko, Japonsko a Nový Zéland se zas nepřipojily k druhému kontrolnímu období. Pro rozvíjející země (Čína, Indie, Brazílie) není Protokol závazný.

Z těchto důsledků pokrývají současné závazky do roku 2020 jen kolem 15 % globálních emisí skleníkových plynů. Česká republika přistoupila k ratifikaci Protokolu v roce 2001 [MŽP 2019b] [Evropská rada 2019].

Smluvní strany Úmluvy přijaly v prosinci 2015 Pařížskou dohodu (dále jen „Dohoda“), jež má v roce 2020 nahradit Kjótský protokol. Hlavními cíli Dohody je udržet průměrnou globální teplotu výrazně pod hranicí 2 °C v porovnání s obdobím před průmyslovou revolucí a zároveň nepřekročit nárůst globální teploty o více než 1,5 °C oproti hodnotám před průmyslovou revolucí. Výrazným posunem oproti Kjótskému protokolu je povinnost nejen rozvinutým, ale i rozvojovým zemím vytyčit si vnitrostátní předpisy k dosažení Dohody [MŽP 2019]. Dohoda dává oproti předešlým mezinárodním dohodám i více prostoru tzv. adaptačním opatření, kdy smluvní státy uznávají adaptační opatření jako neoddělitelná od těch mitigačních. Nejen eliminace a snižování emisí skleníkových plynů, ale i přizpůsobení se jejich dopadům je globální výzvou. Státy v rámci společné spolupráce na mezinárodní úrovni musí brát v úvahu Cancúnský adaptační rámec³ [Brťková, 2017: 9]. K dnešnímu dni (květen 2019) ratifikovalo Dohodu 185 zemí včetně EU (a všech jejích členských zemí), ovšem k ratifikaci se nepřipojilo Rusko a od ratifikace odstoupily v roce 2017 i USA v čele s Donaldem Trumpem [UNFCCC 2017] [UNFCCC 2019b].

1.2.1.3.2 Politika Evropské unie

Evropská unie je společně se svými 28 členskými státy signatářem všech tří výše uvedených dohod, tedy Rámcové úmluvy o změně klimatu, Kjótského protokolu a Pařížské dohody o změně klimatu. V rámci nich se rozhodla pro ještě razantnější postoj při snižování emisí skleníkových plynů, kdy se v rámci Kjótského protokolu zavázala ke snížení emisí o 20 % do roku 2020 a v rámci Pařížské dohody nejméně o 40 % do roku 2030 ve srovnání s rokem 1990 [MŽP 2019c]

Mitigační politika v rámci EU je v současné chvíli určována prostřednictvím tzv. klimaticko-energetického balíčku aktivního do roku 2020, jež bude následován ještě ambicióznějším balíčkem do roku 2030. Jedná se o soubor právních předpisů, jež mají vést k plnění výše avizovaných cílů ve věci snížení emisí skleníkových plynů. Současný balíček

³ Cancúnský adaptační rámec byl přijat v roce 2010 v mexickém Cancúnu v rámci Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu. Tento adaptační rámec upozornil na nutnost přijmout adaptační opatření na úrovni mezinárodní spolupráce a zapojit do této snahy i méně rozvinuté země včetně poskytnutí finanční podpory. Za tímto účelem byla založena Adaptační komise a Zelený klimatický fond [Brťková, 2017: 9].

schválený v roce 2008 má za cíl jednak snížit emise skleníkových plynů o 20 %, zvýšit podíl obnovitelných zdrojů energie na spotřebě energie o 20 % a snížit konečnou spotřebu energie o 20 %. Jelikož došlo v letech 1990–2016 ke snížení emisí o 22 %, byl jeden z cílů naplněn [MŽP 2019]. Balíček, jež bude po roce 2020 následovat stanovuje cíle v oblasti ochrany klimatu následovně. Oproti roku 1990 bude EU usilovat o snížení emisí o 40 %, podíl obnovitelných zdrojů energie na konečné spotřebě energie by se měl navýšit na 32 % a energetická účinnost by se měla zvýšit o 32,5 %. Nástrojem, jež by měl pomoci k dosažení eliminace skleníkových plynů je systém emisního obchodování (*European Union Emission Trading Scheme, EU ETS*), jež dle poslední reformy z loňského roku bude každoročně snižovat počet emisních povolenek pro podniky zapojené v EU ETS, a snažit se tak naplnit závazek snížit emise v rámci tohoto systému o 43 % do roku 2030 [MŽP 2019].

Krátce se zastavme nad tím, co výše uvedená evropská úsporná politika znamená pro českou environmentální politiku, tedy především jak závazky z ní vyplývají. Klimaticko – energetický balíček je složen ze čtyř základních legislativních předpisů jimiž jsou: směrnice 2009/29/ES o obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů (EU ETS), rozhodnutí 406/2009/ES o rozdělení úsilí k dosažení redukčních cílů emisí skleníkových plynů, směrnice 2009/31/ES o zachytávání a ukládání CO₂ do geologického podlaží a směrnice o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů. Uplatnění evropského práva v rámci českého právního řádu je pak podmíněno typem právního předpisu. Nařízení a rozhodnutí se po datu platnosti automaticky stávají závazné pro celé území EU a je na členském státu, aby zajistil jejich dodržování. V případě směrnice, ta stanovuje lhůtu, do které jsou členské státy povinny implementovat předpisy směrnice do vnitrostátního práva. Dále existují doporučení a stanoviska, jež ovšem nejsou pro členský stát právně závazná [Evropská komise].

Vzhledem k územní rozloze a rozmanitosti evropského území není možné na úrovni Evropské unie přijmout jednotný rámec adaptačních opatření. V tomto směru jsou na úrovni EU vydávány spíše dokumenty vedoucí k podpoře či integraci adaptačních opatření na úrovni členských států. První významným adaptačním dokumentem byla Bílá kniha s názvem *Prizpůsobení se změně klimatu: směřování k evropskému akčnímu rámci*, vydaná Evropskou komisí v roce 2009 a usilující o zlepšení odolnosti EU vůči klimatické změně. Na ni navázala v roce 2013 tzv *Strategie EU pro přizpůsobení se změně klimatu*, jež si definuje tři hlavní cíle a to, podpořit adaptační činnosti členských států a jejich měst, zajistit plnou informovanost při rozhodování o adaptaci (prostřednictvím platformy Climate-

ADAPT) a zvýšit odolnost zranitelných odvětví, jako je energetika, doprava či lesnictví. Tento strategický adaptační rámec by měl sloužit jako vzor pro vytváření adaptačních strategií na úrovni členských států [Brťková, 2017: 9-11].

1.2.1.4 Strategie řešení klimatické změny

V souvislosti s řešením negativních dopadů klimatické změny jsou v environmentálních politikách na úrovni národních států či mezinárodních organizací nejčastěji skloňovány dva přístupy, a to *mitigace* a *adaptace*. Jedná se o navzájem doplňující strategie, jejichž cílem je snížit a zvládat rizika vycházející z klimatické změny. Významné snížení emisí skleníkových plynů v následujících dekádách by mohlo vést ke snížení rizik spjatých s klimatickou změnou pro 21. století a rovněž navýšit účinnost adaptačních opatření [MŽP, 2014: 20].

Mitigace, jakožto politický přístup, přispívá prostřednictvím souboru opatření k předcházení vzniku a redukcí antropogenních skleníkových plynů jež negativně narušují klimatický systém Země. Ačkoliv jsou tyto snahy hlavním předmětem mezinárodních dohod bojujících s klimatickou změnou (viz výše) nejsou prozatím příliš úspěšné a případné plnění závazků z nich vyplývajících lze očekávat v horizontu několika dekád. Proto by, spolu s dosavadním důrazem na mitigační opatření, měl být kladen i zvýšený apel na využívání adaptačních opatření neboli těch, jež povedou k přizpůsobení se jednotlivých složek životního prostředí a společnosti na dopady vyplývající ze změny klimatu. Doposud stál adaptační přístup v rámci globálních smluv a dohod spíše v pozadí na úkor opatření mitigačních a největšího prostoru se mu dostalo až v Pařížské dohodě [Dahomorský; Franková; Sobotka 2017: 5].

To, nakolik budou mitigační a adaptační opatření v boji s klimatickou změnou účinná, závisí na politice a přijatých opatření nejen na mezinárodní, ale i regionální, národní a místní úrovni. Pro efektivní mitigaci je v povaze klimatické změny jako globálního problému zásadní spolupráce na mezinárodní úrovni. Adaptační opatření se soustředí hlavně na situace na úrovni místní až vnitrostátní, ale její účinnost může být zvýšena díky koordinování na různých úrovních veřejné správy či mezinárodní spolupráci [MŽP, 2014: 36].

1.2.1.4.1 Mitigace a její možnosti

V našem kontextu znamená pojem mitigace předcházení, zmírnění či zpomalení klimatických změn a dopadů a rizik z ní vyplývajících [Klimatická změna.cz 2019]. Aplikace mitigačních opatření je možná v každém větším sektoru. Mezi zásadní a částečně již zmiňovaná mitigační opatření patří redukce spotřeby energie, redukce produkce skleníkových plynů v odvětvích konečné spotřeby, odstranění produkce uhlíku z dodávek energie, redukce celkového objemu emisí a zvýšení propadů uhlíku v odvětvích jež hospodaří s půdou. Pokud, jak uvádí Pátá hodnotící zpráva, dojde k využití kombinace všech těchto postupu v integrovaném přístupu, je snižování emisí nákladově efektivnější [MŽP, 2014: 33]. Zásadní je v ohledu snižování emisí i změna v modelech spotřeby společnosti, např. způsob dopravy, využití energie v domácnostech, výběr energeticky úsporných produktů atd. Dále jsou s mitigačním procesem spjata opatření vedoucí k úspoře energie či výrobě energie z obnovitelných zdrojů (tzv. zelená energie) [Klimatická změna.cz 2019]. Energie z obnovitelných zdrojů (větrná, vodní a solární energie) pak může hrát zásadní roli v přechodu na udržitelný energetický systém [Trnka a kol: 1]. V případě dostupnosti zemního plynu lze snížit emise skleníkových plynů nahrazením uhelných elektráren elektrárnami na zemní plyn s kombinovaným cyklem či elektrárnami s kombinovanou výrobou tepla a elektřiny. Mitigační možnosti v sektoru nakládání s odpady zahrnují především snižování produkce odpadů doprovázené jejich opětovným využitím či recyklací a energetickým využitím. Nelze nezmínit ani možná a potřebná mitigační opatření v sektoru lesnictví a zemědělství, jako oblastech, kde vzniká přibližně čtvrtina antropogenních emisí skleníkových plynů v důsledku odlesňování či hospodaření s půdou. Účinnými možnostmi mitigace jsou zalesňování, snížení odlesňování a udržitelné hospodaření v lesích, v zemědělství pak obhospodařování orné půdy a pastvin a obnova organických půd [Trnka a kol: 4]

1.2.1.4.2 Adaptace a její možnosti

V procesu vytváření a následné implementace adaptačních opatření hrají zásadní roli vlády i regiony národních států. Ty stále častěji vytváří adaptační plány a úvahy o klimatické změně včleňují do plánů rozvoje. Dalším faktorem, jež je uznáván jako rozhodujícím pro pokrok v oblasti adaptace je soukromý sektor [MŽP, 2014: 36]. Při vytváření složitých adaptačních rámců a mechanismů je nutné brát v potaz potencionální dopady a rizika vycházející z přijetí daného opatření. Monitoring a znalosti dané problematiky jsou tedy důležitými součástmi efektivní adaptace. Rovněž je třeba v rámci systému (státu či města)

budovat adaptační kapacitu, což je jeho schopnost přizpůsobit se změnám klimatu a mírnit jejich negativní dopady. V souvislosti s budováním adaptační kapacity systému se bere v potaz jeho zranitelnost, již je možné minimalizovat právě díky adaptačním opatřením [Trnka a kol: 4-5].

Následující tabulka vychází z Páté hodnotící zprávy a uvádí možnosti řízení rizik změny klimatu prostřednictvím adaptace. Představuje postupy, jimiž lze snížit zranitelnost daného systému (kategorie lidský rozvoj, zmírnění chudoby, zabezpečení obživy a řízení rizik souvisejících s katastrofami) a navrhuje možná adaptační opatření v rámci různých systémů (strukturální, institucionální, sociální) [MŽP, 2014: 34].

Kategorie	Příklady
Lidský rozvoj	Lepší přístup ke vzdělání, výživě, zdravotnictví, energii, bezpečnému bydlení a osídlení, sociální podpoře; snížená nerovnost pohlaví a marginalizace v jiných podobách.
Zmírnění chudoby	Lepší přístup k místním zdrojům a jejich lepší kontrola; držení půdy; snížení rizik spojených s katastrofami; síť sociálního zabezpečení a sociální ochrana; systémy pojištění.
Zabezpečení obživy	Diverzifikace příjmů, majetku a způsobů obživy, lepší infrastruktura, přístup k technologiím a rozhodování, větší podíl na rozhodování; změna způsobu sklizně, chovu dobytka a akvakulturních postupů; spolehnutí na sociální vztahy.
Řízení rizik souvisejících s katastrofami	Systémy včasného varování, mapování nebezpečí a zranitelnosti, diverzifikace vodních zdrojů, lepší kanalizace, úkryty pro případ povodní a cyklonů, stavební zákony a postupy, řízení přívalových srážek a odpadních vod, zlepšení přepravní a silniční infrastruktury.
Řízení ekosystémů	Údržba mokřad a městské zeleně, pobřežní zalesňování, řízení povodí a vodních nádrží, snížení dalších stresových faktorů pro ekosystémy a biotopy, zachování genetické rozmanitosti, řízení přírodních zdrojů v souladu s potřebami společnosti.
Územní plánování a využití půdy	Umožnění přístupu k adekvátnímu bydlení, infrastruktury a službám; řízení rozvoje v ohrožených povodích a jiných rizikových oblastech; městské plánování a programy modernizace; zákony o územním plánování; pozemkové vztahy; chráněné oblasti.
Strukturální	Inženýrské a stavebně-environmentální možnosti: mořské stěny a ochrana pobřeží; hráže, zadržující vodu, lepší kanalizace, úkryty před záplavami a cyklony, stavební zákony a postupy, management přívalových srážek a odpadních vod, zlepšení přepravní a silniční infrastruktury, plovoucí domy, úpravy elektráren a rozvodné sítě.
	Technologické možnosti: nové odrůdy a plemena; tradiční, původní a místní znalosti, technologie a metody; účinné zavlažování; technologie šetřící vodu; odsolování; zemědělství šetrné k životnímu prostředí; zařízení pro skladování a konzervaci potravin; mapování a monitoring nebezpečí a zranitelnosti; systémy včasného varování; izolace budov; mechanické a pasivní chlazení; rozvoj, přesun a rozšíření technologií.
	Ekosystémové možnosti: ekologická obnova; ochrana půdy; zalesňování a obnova lesních porostů; ochrana a obnova mangrovových porostů; zelená infrastruktura (stromy skýtající stín, zelené střechy); kontrola nadměrného rybolovu; řízení rybolovu; asistovaná migrace a šíření druhů; ekologické koridory; semenné banky, genové banky a jiná ochrana genetického materiálu; správa přírodních zdrojů v souladu s potřebami společnosti.
	Služby: sociální vztahy a sociální ochrana; potravinové banky a distribuce potravinových přebytků; obecní služby včetně vody a kanalizace; očkovací programy, základní služby veřejného zdravotnictví, lepší pohotovostní lékařské služby.
Institucionální	Ekonomické možnosti: finanční pobídky, pojištění, dluhopisy, platby za ekosystémové služby, ocenění vody k podpoře ochrany a šetrného užívání, mikrofinancování, fondy pro nepředvídatelné události, převody hotovostí, partnerství veřejného a soukromého sektoru.
	Právo a předpisy: zákony o územním plánování, stavební normy a postupy, pozemkové vztahy, vodní předpisy a dohody, zákony na podporu snížení rizika spojeného s pohromami, zákony na podporu pojištění, definovaná majetková práva a zabezpečení držby půdy; chráněné oblasti, kvóty pro rybolov; přenos patentů a technologií.
	Národní a vládní politika a programy: plány národní a regionální adaptace včetně mainstreamingu (začleňování); subnárodní a místní adaptační plány, ekonomická diverzifikace, programy městské modernizace, obecní plány vodního managementu, plánování a připravenost pro případ pohromy, integrované řízení vodních zdrojů, integrované řízení pobřežních oblastí, ekosystémový management, adaptace na úrovni obcí.
Sociální	Vzdělávací možnosti: zvyšování připravenosti a integrace v rámci vzdělávání, rovnost pohlaví ve vzdělávání, extenzivní služby, sdílení tradičních, místních znalostí, participativní akční výzkum a sociální učení, sdílení zkušeností a učební platformy.
	Informační možnosti: mapování nebezpečí a zranitelnosti, systémy včasného varování a reakce, systematické monitorování a dálkový průzkum, klimatické služby, využití místních pozorování klimatu, participativní vývoj scénáře, integrované hodnocení.
	Možnosti chování: připravenost domácností a evakuačních plánů, migrace, ochrana půdy a vody, odtok srážkové vody, diverzifikace způsobů obživy, změna plodin, dobytka a akvakulturních postupů, spoléhání na sociální vztahy.

Zdroj: [MŽP 2014: 34]

Jak lze vidět z tabulky, výčet adaptačních opatření je nepřehledný. Pro daný systém lze pochopitelně aplikovat jen některá z nich. Výběr adaptačních opatření, jež budou hrát v procesu adaptace stěžejní roli, zpravidla probíhá na základě již zmíněné analýzy zranitelnosti systému. Zcela ideální stav tedy nastává, pokud jsou postupy pro snižování zranitelnosti a navrhovaná adaptační opatření využívány současně, nikoli odděleně [MŽP, 2014: 34].

Implementaci adaptačních opatření zásadně ovlivňují socio-ekonomické podmínky daného systému a připravenost společnosti jako celku reagovat na důsledky klimatické změny. Právě celkový potenciál lidské společnosti přijímat adaptivní mechanismy je to, co jsem výše označila jako adaptivní kapacita [Brázdil; Trnka 2015: 339].

1.2.1.4.2.1 Adaptační opatření – sucho

Jelikož lze negativní dopady sucha spatřit jak v environmentální, tak socio-ekonomické oblasti, existuje celá škála možných adaptačních opatření reagujících na intenzivnější a častější výskyt sucha, ať už hydrologického, půdního či socioekonomického. Nyní představím výčet alespoň několika málo možných adaptačních opatření při výskytu sucha. Využiji rozdělení tak, jak jej po vzoru Evropské komise rozlišují Rudolf Brázdil, Miroslav Trnka a kolektiv, kdy vymezují adaptační opatření na šedá, zelená a měkká [Brázdil; Trnka 2015: 341].

<p><i>Šedá adaptační opatření:</i> technická řešení a stavební úpravy vedoucí k ochraně společnosti</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Výstavba zařízení na sběr dešťové vody - Rozvoj oblastí hromadících povrchové vody - Výstavba zařízení recyklujících odpadní vody - Výstavba systémů, jež doplňují zásoby podzemní vody - Stavba infrastruktury pro zajištění dodávek vody v odlehlých regionech
<p><i>Zelená adaptační opatření:</i> „přírodě blízká“, snižují zranitelnost společnosti prostřednictvím ekosystémových služeb</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Zlepšení hospodaření s půdou - Zvýšení retenční kapacity krajiny zachováním krajinných prvků jako mezí a remízů

	<ul style="list-style-type: none"> - Revitalizace mokřadů a nivních biotopů pro posílení schopnosti zadržovat vodu v ekosystému - Akumulace vody v mokřadech
<p><i>Měkká adaptační opatření: systémová opatření prostřednictvím politik, plánů, šíření informací</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Mapování rizik a dostupnosti vody - Systém včasného varování, krizové plány v suchších obdobích - Zvyšování povědomí o suchu mezi veřejností - Efektivnější užívání vody (lepší postupy v zavlažování, recyklace) - Zohlednění sucha a nedostatku vody v územním plánování - Ekonomické nástroje: řízená poptávka po vodě, přiměřené ceny vod vedoucí k jejímu udržitelnému užívání - Zemědělství: časový posun doby výsadby či výsevu, šlechtění, využívání odolnějších plodin vůči vyšším teplotám a nižším srážkám

Zdroj: [Brázdil; Trnka 2015: 341-342].

1.2.2 Klimatická změna – Česká republika

1.2.2.1 Podíl ČR na klimatické změně

Ačkoliv množství celkových vyprodukovaných emisí skleníkových plynů v České republice v porovnání s rokem 1990 klesá, v rámci zemí Evropské unie jsme jejich nadprůměrným producentem. V porovnání s ostatními zeměmi EU se jedná o nadprůměrné emise skleníkových plynů na obyvatele, v roce 2016 to bylo 46 % nad evropským průměrem. Vysoká je i emisní náročnost českého hospodářství, jež byla v roce 2016 o 66,5 % vyšší, než je průměr zemí EU. Důvodem je dle Zprávy o životním prostředí České republiky pro rok 2017 struktura tvorby HDP, na níž má velký podíl průmysl a exportní zaměření ekonomiky [CENIA, 2017: 15].

Pokles agregovaných emisí skleníkových plynů v ČR činil v rámci období 1990–2016 34,4 %, v období 2005–2016 se jednalo o pokles o 11,8 %. Ovšem mezi lety 2015–2016 došlo k nárůstu o 1,5 %. Největší meziroční nárůst produkce emisí skleníkových plynů zaznamenal energetický průmysl a doprava, přičemž tyto dva sektory jsou zdrojem více než poloviny všech vyprodukovaných agregovaných emisí v ČR [CENIA, 2017: 14].

Nárůst emisí skleníkových plynů z dopravy je přitom dlouhodobější jev. Ve sledovaném období 2000–2016 se jednalo o nárůst 54,6 %. Emise rostou i v sektoru zemědělství, od roku 2010 činil nárůst o 14,6 % do roku 2016 a v sektoru nakládání s odpady, kde se jednalo o nárůst 44,3 % v letech 2000–2016 [CENIA, 2017: 15].

Na základě stanovených mezinárodních a národních strategických cílů dochází od roku 2003 ke značnému vývoji výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie (OZE), ačkoliv byl tento trend pozastaven po roce 2013 z důvodu omezení podpory fotovoltaiky. Oproti roku 2003 byla vyrobená elektřina z OZE v roce 2017 pětinasobně vyšší s meziročním růstem o 2,4 %. Největší měrou se na vyrobené elektřině z OZE v roce 2017 podílel bioplyn (27,4 %), biomasa (23 %), fotovoltaika (22,8 %), vodní elektrárny (19,4 %) a větrné elektrárny (6,1 %). U všech druhů OZE došlo k meziročnímu nárůstu, co se vyrobené elektřiny týče. Výjimkou byly vodní elektrárny, kde došlo k poklesu výroby z důvodu sucha. Jelikož dosáhl podíl energie z OZE na konečné spotřebě energie 14,9 % v roce 2016, došlo k naplnění národního cíle vycházejícího ze směrnice EU o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů (která vychází z tzv. klimaticko-energetického balíčku), jež byl pro ČR stanoven na 13 % do roku 2020 [CENIA, 2017: 43].

1.2.2.2 Projevy klimatické změny

Projevy klimatické změny a rizika s ní spjatá mají globální charakter, ovšem některá rizika jsou významnější pro některé regiony. Projevy klimatické změny v oblasti střední Evropy, a tedy České republiky, nebudou oproti severským oblastem a Středomoří tak fatální, ale rozhodně nejsou zanedbatelné [Moldan, 2015: 279]. V následující části budu demonstrovat klimatickou změnu v prostředí České republiky především na dvou klimatologických charakteristikách, na něž působí změna klimatu nejvíce, a těmi jsou teplota a srážky [ČHMÚa: 1].

Česká republika se v posledních letech setkává s extrémními výkyvy počasí, jež přicházejí v podobě střídání nadměrných srážek s dlouhými obdobími nadměrných teplot.

Tyto klimatologické jevy mají za následek lokální povodně a období sucha, které mají dopad na přírodní i lidský systém [Fanta; Petřík, 2014: 13]. Je ovšem nutné podotknout, že podnebí České republiky je charakteristické svou velkou proměnlivostí, pro niž jsou výskyty sucha typické. Stejně tak povodně byly a jsou součástí přírodních procesů v krajině a podíl na jejich negativních dopadech má i celkové hospodaření v krajině. V uplynulých dvou dekádách jsme ovšem byli svědky hned řady extrémních projevů počasí. Rok 1997 a 2002 zaznamenal ničivou letní povodeň, v roce 2006 způsobilo povodeň rychlé tání sněhu, rok 2010 přinesl mimořádně vysoké úhrny srážek. Časté jsou i povodně způsobené přívalovými srážkami v období sucha (např. roku 2013). Sucha, jež přinesla katastrofální následky byla v letech 2000, 2003 a od roku 2013 se setkáváme s projevy sucha již pravidelně [Rožnovský, 2014: 18].

Dlouhodobý trend vývoje teploty na území ČR lze vyvodit z dat meteorologické stanice pražského Klementina, jež je nejdéle souvisle měřící stanicí u nás. Vývoj zřetelně znázorňuje následující graf. Nárůst teploty zaznamenaný na konci 18. století byl vystřídán jejím poklesem v první polovině 19. století. Ve druhé polovině 19. století se teplota opět postupně zvyšovala se zpomaleným nárůstem v polovině 20. století. Od počátku 80. let 20. století dochází k výraznému nárůstu teploty. Zatímco v období 1861-1910 byla průměrná roční teplota 9,1 °C, v období 1911-1960 již 9,6 °C a v období 1961-2010 dokonce 10,4 °C⁴ [ČHMÚa: 1].

Nárůst teploty je citelný především v posledních letech. Loňský rok 2018 zaznamenal nejvyšší územní teplotu vzduchu v České republice od roku 1961, a to 9,6 °C. Vývoj územní teploty v ČR v posledních letech tak kopíruje nárůst globální povrchové teploty Země, kdy v posledních pěti letech překročila územní teplota vzduchu v ČR hranici 9,0 °C třikrát – v letech 2014, 2015 a 2018. Od roku 1961 se jedná teprve o druhý, respektive třetí a čtvrtý případ překročení 9 °C hranice. Poprvé se vyšplhala územní teplota vzduchu v ČR na 9,1 °C v roce 2007. Přehled územních teplot vzduchu za poslední osm let a jejich odchylku od normálu za období 1981-2010 znázorňuje následující tabulka.

⁴ Meteorologická stanice Praha-Klementinum je díky své poloze v centru města zatížena fenoménem tzv. městského tepelného ostrova. Proto nelze stanici využívat ke studiu dlouhodobých změn klimatu, ale spíše k ilustraci charakteru dlouhodobého trendu vývoje teploty v ČR [ČHMÚa: 1].

<i>Rok</i>	<i>Územní teplota vzduchu v ČR⁵</i>	<i>Odchylka od normálu teploty vzduchu v období 1981-2010</i>
2011	8,5 °C	1,0 °C
2012	8,3 °C	0,8 °C
2013	7,9 °C	0,4 °C
2014	9,4 °C	1,9 °C
2015	9,4 °C	1,9 °C
2016	8,7 °C	1,2 °C
2017	8,6 °C	1,1 °C
2018	9,6 °C	1,7 °C

Zdroj dat: [ČHMÚb]

V důsledku zvyšování průměrné územní teploty dochází k nárůstu průměrného počtu dní s vysokými teplotami, naopak se snižuje počet dní s nízkými teplotami. V období 1990–2010 došlo k nárůstu průměrného počtu letních dní o 13 oproti letům 1961–1990. Průměrný počet tropických dní se ve stejném období zvýšil o 6. Naopak poklesl průměrný počet mrazových dnů o 8 a ledových dní o 3 dny [ČHMÚa: 4].

Druhým možným ukazatelem odrážejícím klimatickou změnu v České republice je srážkový úhrn. Z dlouhodobějšího vývoje měření pražského Klementina je patrná výrazná meziroční proměnlivost srážek. Tu lze demonstrovat například na letech 2002 a 2003. Zatímco prvně uvedený rok byl co do množství srážek třetí nejvydatnější od roku 1805 (661 mm), rok 2003 byl naopak druhý srážkově nejslabší (267 mm) [ČHMÚa: 2].

Proměnlivost srážkových úhrnů za posledních osm let a jejich odchylku od normálu za období 1981-2010 znázorňuje následující tabulka.

⁵ Územní teplota znázorňuje průměrnou hodnotu teploty redukovanou na jednotku střední nadmořské výšky. Odvíjí se od výsledků měření ze všech staničních sítí v ČR [ČHMÚa: 3].

Rok	Územní srážkový úhrn v ČR⁶	Srážkový úhrn v % normálu let 1981-2010 (686 mm)
2011	627 mm	91 %
2012	689 mm	100 %
2013	727 mm	106 %
2014	657 mm	96 %
2015	532 mm	78 %
2016	637 mm	93 %
2017	683 mm	100 %
2018	522 mm	76 %

Zdroj dat: [ČHMÚc]

1.2.2.3 Sucho v Česku

Výše popsané vývojové trendy ve změnách klimatu mají a budou mít dopad na řadu sektorů. Častější a intenzivnější výskyt sucha, jakožto jednoho z očekávaných projevů klimatické změny v podmínkách České republiky ovlivňuje biologickou rozmanitost, odolnost ekosystémů a kapacitu poskytování ekosystémových služeb. A to bez ohledu na to, zda se jedná o meteorologické, půdní či hydrologické sucho. Zasaženo je zemědělství, lesnictví a hydrologický režim a extrémní výkyvy teplot působí nepříznivě i na lidské zdraví [Brázdil; Trnka, 2015: 338] [ČHMÚd: 1].

Dle klimatického modelu ALADIN-CLIMATE/CZ provozovaného ČHMÚ lze v krátkodobém časovém horizontu (do roku 2030) očekávat navýšení průměrné roční teploty vzduchu o 1 °C, k roku 2050 se průměrná roční teplota vzduchu v létě zvýší o 2,7 °C (v

⁶ Územní srážkový úhrn znázorňuje průměrný srážkový úhrn redukováný na jednotku střední nadmořské výšky. Odvíjí se od výsledků měření ze všech staničních sítí v ČR [ČHMÚa: 3].

srpnu dokonce o 3,9 °C) a v zimě o 1,8 °C [MŽP, 2015: 17-20]. Dosavadní negativní dopady klimatické změny lze ve zvýšené intenzitě očekávat i do budoucna. Zároveň je třeba se připravit na dopady nové – např. dopad na energetický sektor či turistický ruch [ČHMÚd: 1].

Výskyt velmi silných epizod sucha byl v českých zemích zaznamenán již v minulých stoletích. V období mezi lety 1534–1790 se vyskytlo devět velmi suchých období. V období 1808-2015 bylo zaznamenáno již 21 mimořádně suchých období [MŽP, 2017: 15]. V současné době zažívá Česká republika kontinuálně trvající epizodu sucha, jež započala po červnové povodni v roce 2013. Příčinou jsou především vysoké teploty vzduchu vedoucí k větší evapotranspiraci, srážkový deficit a na sněhové srážky chudé zimy, jež vedly k poklesu zásob vody v půdě a podzemních vodách [ČHMÚ, 2018: 6].

1.2.2.4 Environmentální politika

Environmentální politika státu (též politika ochrany životního prostředí či ekologická politika) tedy i České republiky, představuje nezbytný rámec pro přijímání právních předpisů, a je tvořena nejen právními, ale i politickými, ekonomickými či osvětovými prostředky a nástroji. V oblasti ochrany životního prostředí se právo a politika navzájem prolínají a vytváří vývojové cykly [Dahomorský 2007: 10].

1.2.2.4.1 Environmentální politika České republiky

Do roku 1989 nevěnovalo Československo politice životního prostředí téměř žádnou nebo jen velmi minimální pozornost. Po pádu komunistického režimu dochází k obratu a na celostátní československé úrovni vzniká Federální výbor pro životní prostředí v čele s Josefem Vavrouškem a na republikové české úrovni vzniká Ministerstvo životního prostředí v čele s Bedřichem Moldanem. Období 1990–1992 lze v oblasti environmentální politiky označit za období úspěšné. Je vydána zpráva o stavu životního prostředí po 40 letech komunistického režimu (tzv. Modrá kniha), na niž navázal tzv. Duhový program obsahující návrh opatření, jež povedou k oživení stavu českého životního prostředí [Dahomorský 2007: 20]

. V letech 1992–1998 se ekologická politika státu rozvíjí spíše pomalým tempem. Vládou přijatá Státní politika ochrany životního prostředí v roce 1996 je velmi slabý koncept ochrany životního prostředí, jež upřednostňuje soukromoprávní a dobrovolné aktivity ochrany před veřejnoprávní regulací. Daleko ambicióznějšími dokumenty byly Státní

politiky životního prostředí (dále jen „SPŽP“) z let 1999, 2001 a 2004. SPŽP je zastřešujícím strategickým dokumentem, jež vymezuje plány na realizaci účinné ochrany životního prostředí, a to i na úseku sektorových politik (energetika, těžba nerostných surovin, zemědělství, doprava atd.). SPŽP přijatá vládou v roce 2001 vycházela z principu udržitelného rozvoje a jedním z jejích cílů bylo mj. zapojení se do mezinárodní spolupráce a přispívání k řešení globálních problémů životního prostředí [Dahomorský 2007: 20-24] [MŽP 2012]. V současné době platná Státní politika životního prostředí České republiky stanovuje plán ochrany životního prostředí pro období 2012–2020. Jejím hlavním cílem je „minimalizovat negativní dopady lidské činnosti na životní prostředí, včetně dopadů přesahujících hranice států.“ [MŽP 2012]. Dokument je zaměřen na 4 tematické oblasti, jimiž je ochrana a udržitelné využívání zdrojů, ochrana klimatu a zlepšení kvality ovzduší, ochrana přírody a krajiny a bezpečné prostředí [MŽP 2012].

1.2.2.4.2 Koncepční nástroje v ochraně klimatu – Česká republika do roku 2013

Prvním dokumentem věnujícím se klimatické změně na národní úrovni byla *Strategie ochrany klimatického systému Země v České republice* přijatá vládou v roce 1999 jako reakce na Kjótský protokol. Tento dokument dostal téma klimatické změny více do centra společenského zájmu a rozdělil cíle plnění Strategie mezi daná ministerstva. Hlavním orgánem této klimatické politiky se stalo Ministerstvo životního prostředí (MŽP), jakožto hlavní koordinátor organizačního zabezpečení plnění Rámcové úmluvy o změně klimatu a Kjótského protokolu, kam mj. patřilo provádění monitoringu emisí [Brťková, 2017: 12].

Se vstupem České republiky do Evropské unie bylo nutné již nepříliš aktuální Strategii přepracovat. Novým výstupem tak byl *Národní program na zmírnění dopadů změny klimatu v České republice* přijatý v roce 2004. Tento dokument obsahoval především úpravy mitigačních opatření, například stanovil národní alokační plán pro obchodování s emisními povolenkami. Adaptační mechanismy jsou v rámci Národního programu zmíněny spíše okrajově nebo mají pouze doporučující charakter pro sektory a samosprávné celky, jež by je měly zapracovat do svých adaptačních strategií. Těmito sektory jsou vodní hospodářství a zemědělství v diki Ministerstva zemědělství, sektor lesnictví v rozdělené kompetenci Ministerstva zemědělství a Ministerstva životního prostředí a sektor zdravotnictví v péči Ministerstva zdravotnictví [Brťková, 2017: 12].

1.2.2.4.2.1 Sucho v české právní úpravě

I přes naléhavost, s jakou je nutné na fenomén sucha reagovat na národní úrovni, jedná se z pohledu českého i evropského práva o pojem opomíjený. Ke snížení negativních dopadů sucha jsou přijímána především různá adaptační opatření. Mezi ně patří kroky podporující zvyšování retenční schopnosti krajiny, využívání dešťové vody či pozemkové úpravy. K tomu, aby mohla být nastavena právní úprava boje se suchem je nutné, aby na národní úrovni existoval kvalitní monitorovací systém a systém předpovídání a mapování sucha [Vozák, 2017: 87-88]. Tím je od roku 2012 *Integrovaný systém pro sledování sucha*, tzv. Monitor sucha, se zaměřením na sledování meteorologického a zemědělského sucha, „a to s ohledem na jejich častější výskyt a ekonomické dopady pro ČR a také proto, že jsou nutným předpokladem obou kategorií následujících (hydrologické a socioekonomické sucha).“ [Intersucho 2019] Úkolem tohoto monitorovacího systému je vytvářet informační platformu s předpovědí sezónního sucha, dopadů jednotlivých epizod sucha na vegetaci či vytvoření map zranitelnosti českých toků. Tyto údaje pak poslouží k vytváření střednědobých předpovědí vývoje epizod sucha, jež jsou dobrým pomocníkem zemědělci či politiků pro vytváření dalších strategií, jak více odolávat častějším suchým epizodám [Vozák, 2017: 89].

1.2.2.5 Instituce státní správy v ochraně ŽP

1.2.2.5.1 Vláda

Ústředními orgány státní správy jsou vláda, ministerstva a jiné ústřední orgány státní správy. Jedním z úkolů vlády je řídit, kontrolovat a sjednocovat činnosti jednotlivých ministerstev. Vláda disponuje zákonodárnou iniciativou, kdy může předkládat návrhy zákonů do Poslanecké sněmovny. Vláda je oprávněna vydávat nařízení k provedení zákona [Tuháček; Jelínková; 2015: 50].

Vláda schvaluje státní politiky, tedy i státní politiku ochrany životního prostředí. Dále projednává a schvaluje zprávu o stavu životního prostředí České republiky pro daný rok, která je dále předložena Parlamentu. Při vládě funguje Rada vlády pro udržitelný rozvoj, jež je jejím stálým poradním, iniciačním a koordinačním orgán ve věci udržitelného rozvoje a strategického řízení [Tuháček; Jelínková; 2015: 50].

1.2.2.5.2 Ministerstvo životního prostředí

Ministerstvo životního prostředí (dále jen „MŽP“) je ústředním orgánem státní správy ve věci ochrany životního prostředí, k čemuž má rozhodující kompetence a pravomoci. Zároveň je orgánem vrchního státního dozoru ve všech věcech životního prostředí. Oblastmi, v nichž MŽP figuruje jako ústřední orgán jsou [Tuháček; Jelínková; 2015: 50-51]:

- ochrana přirozené akumulace vod, ochrana vodních zdrojů a ochrana jakosti povrchových a podzemních vod (na úseku vod se o kompetenci dělí s Ministerstvem zemědělství)
- ochrana zemědělského půdního fondu
- ochrana ovzduší
- ochrana přírody a krajiny
- odpadové hospodářství, nakládání s obaly a odpady z obalů (zčásti)
- výkon státní geologické služby, včetně ochrany nerostných zdrojů a podzemních vod, geologické práce a ekologický dohled nad těžbou
- myslivost, rybářství a lesní hospodářství v národních parcích
- posuzování vlivů činností a jejich důsledku na životní prostředí (včetně těch, které přesahují hranice států)
- problematika geneticky modifikovaných organismů a produktů
- státní ekologická politika
- systém značení ekologicky šetrných výrobků a služeb
- oblast provozování zoologických zahrad
- program podporující dobrovolnou účast v systému řízení podniku a auditu z hlediska ochrany životního prostředí.

MŽP disponuje legislativní pravomocí, tedy může připravovat návrhy zákonů, jež jsou po schválení vládou předkládány do Poslanecké sněmovny, dále připravuje návrhy nařízení vlády v oblasti působnosti MŽP a vydává vyhlášky k provedení zákonů v oblasti životního prostředí. Dále MŽP koordinuje ve věci životního prostředí postupy všech ministerstev a ostatních ústředních orgánů státní správy, zabezpečuje a řídí jednotný

informační systém o životním prostředí, a to včetně plošného monitoringu na celém území České republiky, i v návaznosti na mezinárodní dohody. MŽP je rovněž správcem Státního fondu životního prostředí, jakožto významného finančního zdroje při ochraně a zlepšování stavu životního prostředí [Dahomorský, 2007: 62] [Tuháček; Jelínková; 2015: 50-55].

1.2.2.5.3 Ministerstvo zemědělství

Ministerstvo zemědělství rovněž disponuje důležitými kompetencemi, jež se dotýkají ochrany životního prostředí. Je ústředním orgánem státní správy pro zemědělství (s výjimkou zemědělského půdního fondu), pro vodní hospodářství (s výjimkou ochrany přirozené akumulace vod, ochrany vodních zdrojů a ochrany jakosti povrchových a podzemních vod), státní správy lesů, myslivosti a rybářství (mimo území národních parků), ústřední orgán ve věcech veterinární péče, rostlinolékařské péče, péče o potraviny, péče o ochranu zvířat proti týrání, pro ochranu práv k novým odrudám rostlin a plemenům zvířat [Tuháček; Jelínková; 2015: 52].

1.3 Politologická část

Jelikož je práce i politologického charakteru, a snaží se o zařazení českých politických uskupení do zcela nového klasifikačního schématu globalismus – lokalismus, jež by mohl nahradit nebo stát vedle klasického ideologického dělení na levice a pravici, dovoluji si v rámci této části krátce zastavit nad tím, odkud možná krize pravolevého spektra vychází. Je poměrně známým faktem, že ideologické dělení na levice a pravici vzniklo během Velké francouzské revoluce v roce 1789 a vycházelo z míst, které zaujímaly jednotlivé skupiny na prvním zasedání Generálních stavů. Tehdy se pojem levice a pravice začal dávat do souvislosti s pojmy jako rovnost a společné vlastnictví versus meritokracie a soukromé vlastnictví. V průběhu 19. století se hlavními tématy klasických politických ideologií, tedy liberalismu, konzervatismu a socialismu stala ekonomika, tedy boj mezi kapitalismem a socialismem [Heywood, 2008a: 34-35]. Postoje těchto ideologií k ekonomice a úloze státu vyjadřuje tzv. lineární politické spektrum, jehož extrémní body tvoří komunismus na levé straně a fašismus na straně pravé. Zatímco levicové ideologie zastávají státní zásahy a kolektivismus, pravicové jsou zastánci trhu a individualismu [Heywood, 2008b: 320]. V současné době se častěji využívá tzv. dvoudimenzionální politické spektrum, ve kterém byla k horizontální ekonomické ose levice – pravice přidána

vertikální osa autorita – svoboda, jež navíc vyjadřuje ideologické postoje k občanské svobodě [Heywood, 2008b: 320]. Pokud bychom měli shrnout význam pravolevého politického spektra do jedné definice, nejužitečnější zdá se být ta od politologa Andrewa Heywooda, jež definuje pravolevé dělení jako „*jakýsi samoznak, jímž popisujeme politické ideje a názory, a to tak, že souhrnně označujeme ideologická stanoviska politických stran.*“ [Heywood, 2008b: 320].

Díky analýze tradičních politických stran zemí západní Evropy, která zachycuje období v letech 1945 až 2016 a vytvořil ji politolog Ian Bunge lze konstatovat, že nejčastějšími tématy volebních programů levicových uskupení byla: mír, internacionalismus, demokracie, plánování a státní podniky, celní ochrana, sociální zabezpečení, vzdělání, odborové organizace. U pravice dominovala témata jako ozbrojené síly, národní způsob života, autorita, morálka, volný trh, volný obchod, sociální mír, svoboda a práva [Kuž 2018].

1.3.1 Krize pravolevého dělení

Následující odstavce budou pojednávat o dosavadních debatách na téma krize pravolevého dělení a pokusí se zachytit alespoň ty nejdůležitější z nich. S domněnkou, že pojmy levice a pravice nejsou adekvátní pro dělení politické scény se údajně jako první vyslovil francouzský filozof Jean Paul Sartre. Ten označil termíny levice a pravice za „*prázdné nádoby*“, které nemají „*žádný heuristický, klasifikační, natož pak hodnotící význam.*“ [Bobbio, 2003: 40] Od té doby se politická debata nad smysluplností těchto dvou pojmů stala až pravidelností. Debaty o úpadku významu tradičního ideologického dělení na levici a pravici vycházely i z tzv. teorie o „*konci ideologie*“, s níž přišel v 50. a 60. letech minulého století Daniel Bell, který si všiml, že po 2. světové válce se v západní Evropě vyskytovalo velké množství politických stran, které postrádaly ideologickou rozdílnost. Ústředním tématem těchto stran byla především snaha o zajištění hospodářského růstu a materiální prosperity ve státě a politika byla pouze prostředkem „*jak*“ dosáhnout ekonomického blahobytu a ideologie byla odsunuta do pozadí. Tento proces byl ovšem pouze dočasný a neznázorňoval vyčerpání klasických ideologií, jak se Bell domníval, ale spíše dočasné pozastavení ideologických diskuzí, během nichž se formoval ideologický konsenzus hlavních politických stran [Heywood, 2008a: 348].

Jedním z názorů prezentující krizi pravolevého je ten, že dělení na dva protipóly je na politické scéně především demokratických společností nedostačující a v názorové pluralitě

není možné docházet k závěrům ve smyslu, pokud to není pravicové, je to jistě levicové. Nepřesnost tohoto postoje deklaruje zastávce pravolevého dělení, italský politolog Norberto Bobbio na své „triadické vizi“, která říká, že mezi levicí a pravicí existuje politický střed, který nepatří ani k jednomu pólu [Bobbio, 2003: 41-42].

Krise pravolevého dělení vychází z názoru, že politické doktríny, jež vzešly z myšlenek moderní osvícenské společnosti pozbyly na významu a měly by být nahrazeny postmodernistickou vizí, jež říká, že to, jak chápeme svět a jak jej interpretujeme se změnilo. Jak bylo uvedeno výše, hlavním zájmem ideologických proudů v 19. a 20. století byla ekonomika a úloha státu. Ideologická debata se tedy soustředila na řešení jednoho problému a dělení na levici a pravici pomáhalo tyto politické debaty strukturovat [Heywood, 2008a: 351]. Kritici pravolevého dělení hovoří o tom, že se společnost neustále transformuje a staré dělení na levici a pravici již ztratilo svou původní popisnou hodnotu. Z tohoto důvodu se častěji objevují zcela nová politická uskupení, jež vznikly jako reakce na nové politické problémy a nezapadají ani do pravicového ani levicového spektra. Politolog Bobbio uvádí jako příklad italskou stranu Zelení, v českém kontextu se jedná o politické hnutí ANO 2011 [Bobbio, 2003: 45].

Dalším postojem vycházejícím z debaty o krizi pravolevého dělení je ten, jež považuje označení levice a pravice za klamné, jelikož oba ideologické proudy reagují na nové problémy totožně. Důvodem této stejnorodosti je snaha o zachování přízně svých voličů. Politické subjekty proto vytváří stejné programy se stejnými krátkodobými cíli. Jak uvádí Bobbio: „*levice nezanikne proto, že ji nahradí pravice, ale proto, že mezi nimi zaniknou rozdíly, které ji definovaly.*“ [Bobbio, 2003: 49].

Jako poslední uvádím domněnku, která dává krizi pravolevého dělení do spojitosti s procesem globalizace. Jelikož tradiční pravolevé ideologické dělení vzniklo v národních státech, není v globalizovaném světě, jež hranice těchto států stírá, toto dělení využívat. V momentě, kdy nejsme schopni zkoumat ekonomické či politické problémy daného národního státu, ztrácí pravolevé rozlišení „*veškerou svou vykreslovací schopnost.*“ [Bobbio, 2003: 9].

1.3.2 Nové dělení?

Pokud tradiční dělení politické scény na levici a pravici již není dostatečné, čím jej tedy nahradit? Jaká jsou ta správná kritéria pro dělení politické scény? Touto otázkou se

zabývala a zabývá řada autorů. Kupříkladu Alessandro Campi hovoří o tradičním pravolevém dělení jako možném, ale ne jediném. Navrhuje proto další dichotomie, mj. například globální – lokální či centrální – periferní [Bobbio, 2003: 11]. Další italský politolog Marco Revelli pak navrhuje hned pět rozlišovacích kritérií: pokrok-konzervace (kritérium vzhledem k času), rovnost-nerovnost (kritérium prostoru), autonomie-heteronomie (kritérium vzhledem k subjektům), nižší a vyšší třídy (kritérium funkčnosti) a kritérium racionalismus-iracionalismus (kritérium znalostního modelu) [Bobbio, 2003: 83].

O globalismu a lokalismu jako možných termínech vymezujících nové dělení politické scény, hovoří i polský politolog Michał Kuź. Doslova uvádí, že „*nové politické procesy a události na mezinárodní scéně si stále častěji žádají upustit od starých schémat.*“ Novým politickým tématem je pro národní státy i globální klimatická změna, na níž jsou politické reprezentace jednotlivých států nuceny nově reagovat na lokální a globální ose, tzn. jak na úrovni národních států, tak na mezinárodní úrovni.

1.3.3 Politická strana

V následujících odstavcích stručně definuji pojem politická strana a politické hnutí, pojem volební program a na základě vymezení ideologicko – programového profilu jednotlivých politických subjektů, tedy ČSSD, ANO 2011 a KDU-ČSL vysvětlím, jaká politická témata hrají hlavní roli v jejich politice. V rámci možností se pokusím nastínit i ideová východiska v oblasti ochrany životního prostředí.

Dle definice politologů Ladislava Cabady a Michala Kubáta je politická strana „*instituce disponující stálou centrální a lokální organizační strukturou, která má svoji ideologii nebo program a která usiluje o dobytí a vykonávání (udržení) moci, a to ve volbách nebo jinými metodami.*“ [Cabada; Kubát, 2007: 212] Ovšem jak autoři sami dodávají, tato definice nezahrnuje všechna hlediska spjatá s existencí politických stran a o každém bodu definice by šlo nadále debatovat a rozvíjet jej. Oním tématem k diskuzi je právě otázka ideologie či programu, ze kterého daná politická strana vychází. V současné době se v zemích západní Evropy, ale i v České republice, setkáváme s případy politických uskupení, jež ideologii téměř nemají a volební program je užíván čistě jako prostředek pro získávání hlasů voličů. Přitom při definování cílů dané politické strany vycházíme jednak z premisi, že strana je uskupení s jasnými cíli, a nejlepším ukazatelem, jak těchto cílů dosáhnout je právě ideologie [Cabada; Kubát, 2007: 212-226]. Politické strany lze klasifikovat mnoha způsoby, jedním ze dvou nejvíce užívaných způsobů dělení je klasifikace

na základě organizace. Do této skupiny řadíme strany kádrové, masové, catch-all parties (strany pro všechny) a někteří politologové sem řadí i strany kartelu [Cabada; Kubát, 2007: 220]. S typem politické strany catch-all party se v rámci práci ještě setkáme, proto krátce nastíním jeho význam. Catch-all party identifikoval jako nový typ politické strany v šedesátých letech 20. století Otto Kirchheimer. Ve volném překladu se jedná o stranu univerzální či volební, tedy takovou, jejímž cílem je oslovit co největší počet voličů, a to na úkor oslabení dosavadní ideologické orientace. „Strana pro všechny“ se snaží postihnout, co nejširší spektrum témat a vytváří tak univerzální volební koncept, se kterým se snaží oslovit pokud možno všechny společenské vrstvy. U catch-all party klesá význam členské základny, a naopak se zvyšuje význam lídrů, jakožto hlavních oslovitelů voličů [Cabada; Kubát, 2007: 221-222] [Šárovce, 2018: 11-12].

Druhý typ klasifikace politických stran je odvozován od jeho ideologicko-programového zaměření, jež pracuje s konceptem tzv. stranických rodin⁷. Tento klasifikační přístup má ovšem své limity. Jedním z nich je již naznačený fakt, že pro řadu současných politických stran není ideologické a ani programové hledisko podstatné. Takové strany se chovají pragmaticky a svou identitu mění s cílem vyjít vstříc aktuálním preferencím voličů. Pro politickou stranu bez ideologického a programového ukotvení tak může mít význam daleko jiný faktor, například charisma lídra. Z hlediska ideologicko-programového profilu jsou pak tyto strany nezařaditelné. I přesto, je koncept stranických rodin vhodným klasifikačním schématem, a to z několika důvodů. Jednak se jedná o typologii v politické vědě nejrozšířenější a většina politických stran na základě ideologie identifikuje sebe samu. Pravolevé ideologické dělení má význam i pro voliče, jelikož jim usnadňuje orientaci v pestré politické nabídce [Hloušek; Kopeček, 2010: 11-14].

1.3.3.1 Politické hnutí

V souvislosti s definicí politické strany by bylo vhodné krátce vysvětlit pojem politické hnutí, s nímž se setkáváme v českém kontextu u hnutí ANO 2011. Dle polského politologa J. Wiatra spočívá hlavní rozdíl vymezující politické hnutí od politické strany v tom,

⁷ V dnešní Evropě lze definovat sedm velkých stranických rodin, a to rodinu komunistických stran, sociálnědemokratických (socialistických) stran, levicově-libertariárních stran, křesťanskodemokratických stran, liberálních stran, konzervativních stran a ultrapravicových stran. Tento výčet ovšem není jediný možný, a mnohdy do něj bývají řazeny agrární strany, regionální strany či ekologické strany [Cabada; Kubát, 2007: 223-224].

že politické hnutí je širším fenoménem a politická strana je jeho institucionalizovanou podobou. Politické hnutí je pak forma sociálního hnutí, jakožto skupiny lidí hromadně usilující o uskutečnění společně vymezeného cíle. K tomu, aby mohl být tento cíl realizován, používá hnutí politické metody, tedy usiluje o moc či o jistý podíl na jejím spravování. Úsilím politického hnutí je transformace či zachování současné situace [Cabada; Kubát, 2007: 213]. Český legislativní předpis (tedy Zákon č. 424/1991) hovoří o politické straně a politickém hnutí, ovšem již neuvádí, jak tato dvě uskupení navzájem odlišovat. Z pohledu současné legislativy není tedy nikterak přihlíženo k tomu, zda je subjekt zaregistrován jako strana či jako hnutí, ačkoliv je tento údaj zanesen v Rejstříku politických stran a hnutí [Šárovec, 2018: 89].

1.3.3.2 Ideologicko – programový profil ČSSD

Z pohledu konceptu stranických rodin, řadíme Českou stranu sociálně demokratickou (dále jen „ČSSD“) do sociálně demokratické a socialistické rodiny, tedy do nejvýraznější rodiny na levici. Obecně lze za hlavní témata objevující se v programech většiny sociálnědemokratických stran západní a střední Evropy na konci 20. století označit důraz na solidaritu a rovnost, sociální spravedlnost, ochranu sociálně slabších, tendence zajištění cenové stability, ekonomického růstu a dosažení plné zaměstnanosti [Hloušek; Kopeček, 2010: 27-29].

ČSSD se ve svém hodnotovém programu profiluje jako „*v někdejší postkomunistické části Evropy jediná silná demokratická levicová strana, která nevznikla rozpadem kdysi vládnoucích státostran.*“ [ČSSD 2019a] Strana se ve svých stanovách hlásí k hlavním programovým cílům Evropské strany sociálně demokratické a Socialistické internacionály, s nimiž koordinuje svoji zahraniční politiku [ČSSD 2019b]. Hlavním cílem politiky ČSSD je vytvoření prosperující a sociálně spravedlivé společnosti prostřednictvím programu sociálního státu, tedy státu, jež usiluje o plnou zaměstnanost, prosazuje spravedlivé mzdy, zajišťuje nejrůznější sociální dávky a dostupnou zdravotní péči atd. Mezi své základní hodnoty tak ČSSD řadí úctu k člověku, svobodu a odpovědnost, rovnost, solidaritu a sociální spravedlnost, ale i trvale udržitelný rozvoj a humanitní demokracii. V rámci hodnoty vycházející z myšlenky trvale udržitelného rozvoje ČSSD prosazuje „*udržitelný hospodářský rozvoj, šetrný k přírodě a k nakládání přírodními zdroji při vědomí odpovědnosti naší generace vůči generacím budoucím.*“ [ČSSD 2019a] Vyjma myšlenky trvale udržitelného rozvoje jako jedné ze základních hodnot strany, si ČSSD uvědomuje i

nutnost řešení globálních problémů, kdy cítí „*spoluodpovědnost za osudy celého lidstva.*“ Proto podporuje mezinárodní instituce a programy, jež řeší problémy třetího světa a usiluje o nalezení mírového řešení konfliktů [ČSSD 2019a]. Ideová východiska spjatá s ochranou životního prostředí lze vyčíst ze střednědobého programu zvaného *Sociální demokracie pro 21. století*. V něm si sociální demokraté v kapitole Zdravé životní prostředí stanovují za základní priority ochrana klimatu, ovzduší, vod a zalesněných ploch, opatření snižující pravděpodobnost povodní, rozvoj národních parků a chráněných oblastí, podpora veřejné dopravy, recyklace odpadů, stejně jako investice do moderních, „zelených“ průmyslových technologií [ČSSD, 2011: 15].

1.3.3.3 Ideologicko – programový profil ANO 2011

Politické hnutí ANO 2011 (dále jen „ANO“) vzešlo z iniciativy Akce nespokojených občanů založené v roce 2011 podnikatelem Andrejem Babišem. Jako politické hnutí bylo registrováno v květnu roku 2012. Pohnutkou ke vzniku byla nespokojenost s politickou situací v zemi a předním cílem hnutí byl boj proti „*korupci, klientelismu a zneužívání státních firem*“. Důvod vzniku ostatně charakterizuje ANO hned v úvodu svého profilu, kdy uvádí: „*Nechtěli jsme se smířit s tím, že naše děti budou žít v zemi, v jaké jsme žili my. V zemi rozkradené a zkorumpované.*“ A proto, jak dále pokračuje, přišlo hnutí do politiky „*konečně zavést princip řádného hospodáře.*“ Hnutí ANO vzniklo jako subjekt s protestním étosem, vymezujícím se především vůči politickým stranám poznamenaným korupčními skandály, vůči kterým se „*vzbouřilo.*“ [ANO 2019] [Šárovec, 2018: 89-90].

Na základě současných platných stanov (k červnu 2019) řadí hnutí ANO mezi své klíčové hodnoty následující: svoboda, solidarita a zodpovědnost ke spoluobčanům, zdravý rozum a snaha hledat řešení, rodina a mezigenerační soulad [ANO, 2018: 1-2]. Vymezení ideologicko-programového profilu je u hnutí ANO obtížné. Od počátku svého vzniku postrádalo ANO konkrétní programové priority, ostatně i v současné době se strana na svých oficiálních webových stránkách profiluje jako subjekt, jež není „*tradiční politická strana*“, jelikož má „*mnohem víc, než program na jedno volební období.*“ [ANO 2019] Program byl od počátku nahrazován Babišovou vizí, kam až může hnutí ANO Českou republiku posunout (jak hnutí ANO uvádí, jedná se o první politickou vizi o roku 1937, tedy doby, kdy Jan Antonín Baťa napsal Budujme stát pro 40 milionů lidí) [ANO 2019]. Ke zveřejnění volebního programu přeci jen došlo, a to 22. září 2013, tedy zhruba měsíc před volbami. Ani

tak se ovšem nejednalo o finální verzi dokumentu. Volební program byl upravován na základě průzkumů mezi voliči, a to téměř až do data konání voleb. Prováděné úpravy byly mnohdy jen kosmetické, ovšem docházelo i ke změnám věcným (např. postoj ke zdravotnickým poplatkům). ANO se tak pravděpodobně stalo prvním českým politickým uskupením, jež měnilo svůj volební program i poté, co jej představilo veřejnosti [Havlík, 2014: 27].

Hnutí ANO definuje od počátku jeho vzniku nízká ideologická motivace. Hnutí, jak samo uvádí, vnímá politiku jako „*službu veřejnosti*“ a proto klade důraz na „*hledání řešení, které je pro nás důležitější než ideologická nálepka.*“ [ANO, 2018: 1-2]. Dotazy, na jakém stranickém pólu se ANO nachází dosud nebyly zodpovězeny. Na celostátním sněmu hnutí ANO konaném v letošním únoru Babiš prohlásil, že ANO je catch all party, kdy uvedl: „*Máme skvělý název, pozitivní. Jsme akce nespokojených občanů, tak jsme vznikli. Měníme Česko k lepšímu. Naši kritici říkají, že nejsme nic, ani nalevo, ani napravo. My jsme hnutí, které se orientuje na všechny občany, catch all party.*“ [Kopecký 2019]. Dáno do kontextu s definicí catch-all party Otta Kirchheimera, lze skutečně u hnutí ANO spatřit rysy, jež „stranu pro všechny“ definují. Hnutí ANO se jednak opírá o silného lídra, vystupujícího jako nespokojeného občana a spasitele, jenž dá zemi do pořádku. Dále ANO postrádá hmatatelné ideologické ukotvení, opírajíc se při volbách do PS v roce 2013 o volební program, jenž byl měněn za pochodu v souladu s průzkumy veřejného mínění. Ovšem, jak uvádí politoložka Vladimíra Dvořáková, strana typu catch-all čerpá témata od občanské společnosti organizované v různých spolicích a nevládních aktivitách (zabývajících se životním prostředím, genderem atd.), a ty poté dle svého zaměření zařazuje do své programové agendy [Dvořáková 2019]. Manažersky řízené hnutí ANO se však spíše soustředí na plnění Babišovo vize o silném Česku, aniž by při tom reflektovalo podněty vycházející z řad občanské společnosti. Navíc, jak uvádí Dvořáková, termín catch-all party nevyjadřuje ideové či hodnotové vyjádření politické strany, ale jedná se spíše o „*technický*“ termín [Dvořáková 2019]. Proto zůstává ideologické ukotvení u hnutí ANO i nadále spíše nejasné.

1.3.3.4 Ideologicko – programový profil KDU-ČSL

Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (dále jen „KDU-ČSL“) je politická strana, jež „*usiluje o uplatňování křesťanských a konzervativních hodnot ve společnosti a státu.*“ [KDU-ČSL 2017: 1]. Strana dle svých stanov vychází z evropského odkazu a tradic křesťanskodemokratických a křesťanskosociálních stran a hnutí. Hlavními

východisky stranické politiky je křesťanská sociální nauka, desatero a láska k druhým, z čehož se odvíjí i základní hodnotový rámec strany postavený na principu důstojnosti, společného dobra, spravedlnosti, subsidiarity a solidarity. Z toho vychází i pohled na politiku jako službu bližním. Rodina je základní jednotkou státu a společnosti, tvořena výhradně společenstvím muže, ženy a dětí. Strana klade důraz na odpovědnost jedince, a to nejen za sebe, ale i za svou rodinu, obec a zemi. Vyzdvihována je vlastní iniciativa každého člověka s respektem k jeho svobodnému názoru. Kvalita života společnosti by neměla být posuzována pouze skrze ekonomické měřítko, ale především prostřednictvím kvality vztahů [KDU-ČSL 2011] [KDU-ČSL 2017: 1].

Strana se profiluje jako středopráva, ovšem se silným sociálním aspektem. Ten lze vidět především v hospodářské politice, v níž se strana hlásí k modelu sociálně tržního hospodářství vycházejícího z principu solidarity. KDU-ČSL jasně říká, že svobodný trh nemůže fungovat bez existence právního rámce potřebného pro občany, kteří zůstávají na okraji společnosti [KDU-ČSL 2011] [KDU-ČSL 2017: 2].

Hodnotová východiska týkající se oblasti životního prostředí strana deklaruje především na svém postoji k zemědělské politice, v níž klade důraz na úzkou spolupráci s venkovem. Zemědělský venkov je z pozice strany chápán jako klíč k dosažení soběstačnosti některých potravin, a to s ohledem na udržitelné hospodaření s půdou. KDU-ČSL je zastáncem zemědělské politiky ve smyslu: „*Nedrancovat půdu, ale myslet na své vnuky.*“ [KDU-ČSL 2011]

1.3.3.5 Volební program a témata voleb

Volební program tvoří nedílnou součást stranické soutěže. Programové dokumenty fungují jako zdroj důležitých informací, jejichž primárním cílem je oslovit voliče a informovat je o stanoviscích, jež strana zaujímá k daným tématům a společenským problémům. Každé předvolební politické klání se zpravidla točí kolem témat, jež rezonují danou společností, ať už je to ekonomická či migrační krize. Některá témata mohou být přítomna dlouhodobě, jiná zmizí s koncem volebního období. Řada politických témat pak může být úzce spjata s danou politickou stranou již od jejího vzniku, některá jsou více důležitá pro členy stran a jiná pro voliče. Mohou se objevit i témata, v rámci, kterých chtějí všichni to stejné (jak strany, tak voliči), a přesto se takové téma stane součástí volebních kampaní. Existují témata typicky pravicová a typicky levicová. Volební program tak může

pomoci odhalit ideologický profil dané strany a tím i jeho identitu [Eibl, 2010: 69-70] [Chytilík, 2014: 6].

V obecné rovině lze říci, že volební programy prošly proměnou. Již dávno nenabízejí jasné a protichůdné postoje, naopak se v řadě témat shodují a jejich volební nabídky se navzájem přiblížily. Strany se snaží v rámci svých programů uspokojit voličovu představu o prosperujícím, bezpečném a funkčním státě nabízejícím řadu sociálních služeb, jež je řízen nezkorumpovanou vládou. Jelikož jde málokterá strana proti tomuto přesvědčení, stávají se volební pobídky jednotlivých stran velmi blízkými [Havlík 2014: 23-24]. Volební kampaně jsou v poslední době čím dál tím častěji postaveny na tzv. valenčních tématech, tedy takových, kdy politické strany nedebatují o konkrétním cíli dané politiky, ale předhánějí se, kdo je na dané téma větší odborník a kdo má lepší reputaci. Takový kandidát je v kampani prezentován, pomocí marketingových technik, v co nejlepším možném světle. Kampaň orientovaná na enormní snahu splnit každé voličovo přání podpořena dobrou marketingovou strategií je pak kampaní bez obsahu, hovoříme o vyprazdňování politiky. Veškeré soustředění je upínáno na to, aby strana dobře vypadala, nabídla, co nejlepšího „odborníka“ a představila nejpestřejší volební nabídku, a to na úkor dlouhodobější ideové vize a problémům, jež jsou podstatné a mnohdy opomíjené [Eibl; Gregor 2014].

1.3.4 Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2013

Jelikož je předmětem praktické části analýza environmentální politiky v letech 2013–2017, považuji za nutné uvést výsledky voleb do Poslanecké sněmovny z října roku 2013 z nichž vzešla i budoucí vládní koalice. Rovněž uvedu i hlavní témata, jež těmto volbám dominovala.

1.3.4.1 Témata voleb

I v případě těchto voleb byla environmentální témata v rámci celé volební kampaně spíše okrajovou záležitostí. V popředí se držela spíše socioekonomická témata, jak je ostatně v českých politických kampaních zvykem. Obecně lze ovšem říci, že předvolební kampani nedominovalo žádné konkrétní téma. Nové politické subjekty (ANO 2011 a Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury) postavily svou kampaň na vymezování se vůči stávajícím zavedeným stranám, opoziční či neparlamentní politické strany se zase vymezovaly proti dosavadní politice pravicové vlády, jež dovedla zemi do předčasných voleb (KDU-ČSL

zvolila heslo „*Dáme zemi do pořádku*“, ČSSD pak „*Prosadíme dobře fungující stát*“⁸. Volby tak byly především o hledání alternativ a vymezování se politických stran vůči sobě navzájem [Havlík, 2014: 59-60].

Texty volebních programů téměř všech politických subjektů byly pozitivní, orientované na budoucnost a většinou obsahovaly výčet úkolů, jež je třeba splnit. Dominovala hlavně ekonomická témata, především oblast daňového systému. Politické strany rovněž velmi často uváděly, že jejich program je národního charakteru a zmiňovaly jeho „*českost*.“ [Havlík, 2014: 37-38].

Hnutí ANO kromě uvedených ekonomických témat, často hovořilo o EU výhradně v kontextu s čerpáním evropských dotací na různorodé projekty. Hlavními tématy byla i ta týkající se zaměstnanosti, sociálního systému a zdravotnictví [Havlík, 2014: 38].

Program ČSSD kladl důraz především na aktivní roli státu ve veřejném prostoru v souvislosti se zajišťováním různých druhů sociálních dávek a důraz byl kladen na oblast zemědělství. Oproti ostatním stranám se již tolik nevěnuje daňovému systému [Havlík, 2014: 38].

Hlavními tématy programu KDU-ČSL byly školství, zdravotnictví a témata spjatá se sociálním systémem. V programu se velmi často hovoří i o sektoru dopravy [Havlík, 2014: 38].

1.3.4.2 Výsledky voleb

Volby do Poslanecké sněmovny (PS) se konaly ve dnech 25.10. – 26.10. 2013. Jejich vítězem se stala Česká strana sociálně demokratická (ČSSD) se ziskem 20,45 %, druhý skončil nováček české politické scény, hnutí ANO2011 se ziskem 18,65 % a třetí pak Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM) se ziskem 14,91 %. Dalšími stranami, jež se probjovaly do PS, a překročily tak povinnou 5% volební klauzuli pro vstup do Sněmovny, se stala TOP09 (zisk 11,99 %), Občanská demokratická strana (ODS) (zisk 7,72 %), Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury (zisk 6,88 %) a Křesťanská a demokratická unie-Československá strana lidová (KDU-ČSL) (zisk 6,78 %) [Volby.cz 2013]. Po povolebním vyjednávání došlo k sestavení vládní koalice v čele s vítěznou ČSSD, hnutím ANO 2011 a

⁸ Parlamentní volby v roce 2013 byly druhými předčasnými volbami od roku 1998. Konaly se v důsledku politické krize spjaté s pádem vlády Petra Nečase (ODS, TOP09 a Věci veřejné – VV) [Havlík, 2014: 21].

KDU-ČSL. Vláda premiéra Bohuslava Sobotky byla jmenována 29.1. 2014 a její vládní období skončilo 13.12. 2017. Klíčová ministerstva podílející se na environmentální politice obsadilo hnutí ANO 2011 a ČSSD. Ministerstvo životního prostředí (ŽP) obsadil Richard Brabec (ANO2011), ministerstvo zemědělství Marian Jurečka (ČSSD) a ministerstvo průmyslu a obchodu Jan Mládek (ČSSD) [Vláda ČR 2014a].

2. Metodologie

2.1 Kvalitativní metodologie

Pojem kvalitativní metodologie či kvalitativní výzkum je ve společenských vědách poměrně nový a vznikl jako odezva na vzestup kvantitativních metodologií v polovině 20. století, jež nahlíží na vědecké metody optikou kvantifikace a měření, na niž jsou založeny přírodní vědy. Adjektivum kvalitativní je tak velmi často chápáno v opozici vůči kvantitativnímu. Kvalitativní výzkum zkoumá data, jež mají podobu textu či jedinečných skutečností a jejich převedením na číselné znaky spíše ztratíme, než získáme [Drulák, 2008: 14]

2.1.1 Kvalitativní obsahová analýza

Obsahová analýza je řazena do široké skupiny přístupů analýz textů. Pro textovou analýzu je klíčová role výzkumníka, tedy čtenáře. Ten přisuzuje předmětu vlastnosti textu, vztahuje je do kontextu a vytváří jeho význam. To všem neznámá, že samotný text by byl ničím, ale je „*substrátem čtenářovy aktivity.*“ [Hájek, 2014: 33] Obsahová analýza dokumentů a textů je v sociálních vědách jedním z nejrozšířenějších a nejstarších přístupů a je využívána s primárním cílem zjistit jaké jsou vlastnosti textu, a to ve vztahu ke stanovené otázce [Hendl, 2008: 388]. Asi nejvíce užívanou definicí je ta od Bernarda Berelsona, která říká, že obsahová analýza je „*výzkumná technika k objektivnímu, systematickému a kvantitativnímu popisu zjevného popisu komunikace.*“ [Hájek, 2014: 57] Přesto tato definice odpovídá spíše popisu kvantitativní obsahové analýzy, v rámci, níž se snaží výzkumník zjistit jaká je četnost výskytu předem určených kategorií, ať už slov či slovních kategorií v analyzovaném textu. V rámci tohoto procesu pak ovšem dochází k převedení kvalitativních dat do kvantitativní podoby, čímž dojde ke zjednodušení analyzovaného textu pouze na to, co lze klasifikovat či počítat. Tím dochází ke ztrátě poznatků, které jsou v rámci textu skutečně důležité [Hendl, 2008: 362-388].

2.1.2 Výzkumné otázky a cíle

Metodou zisku dat je kvalitativní obsahová analýza dokumentů a zpráv, jednak volebních programů jednotlivých politických uskupení, tedy ČSSD, hnutí ANO 2011 a KDU-ČSL a dále pak výstupů dané politiky ve smyslu policy, tedy především zákonů, návrhů zákonů, koncepcí a tiskových zpráv a mediálních výstupů.

V rámci volebních programů, jejichž pořadí je dáno umístěním subjektu ve volbách do PS, vytyčím hlavní mitigační a adaptační opatření, jež chtějí daná uskupení uplatňovat jako příspěvek k řešení globální změny klimatu a problému sucha. Na avizované kroky se současně pokusím podívat optikou L-R-G úrovně, tedy zda jsou nabízená řešení jen místního charakteru (např. na úrovni měst) či se strany snaží přispět k řešení klimatické změny řešením na úrovni národního státu. Rovněž se podívám, jaké body se podařilo jednotlivým stranám prosadit v rámci Společného vládního programu.

V rámci druhé kapitoly praktické části budu sledovat danou politiku ve smyslu politics – policy. Jelikož je k řešení problému nutné vystupovat aktivně na všech úrovních, tedy lokální, regionální a globální, nejprve se krátce podívám na participaci jednotlivých stran při řešení globální klimatické změny na mezinárodní úrovni, poté se podívám na postoj při řešení klimatické politiky na úrovni Evropské unie a v neposlední řadě se zaměřím na politiku ve věci řešení klimatické změny klimatu a dopadů sucha na úrovni státu optikou jednotlivých politických uskupení jako součásti vládní koalice. V tomto ohledu mě budou zajímat především přijatá či navrhovaná legislativní opatření, koncepce či strategie a závazky z nich vyplývající. V rámci této části budu pracovat se sněmovními tisky (zákony, návrhy zákonů, mezinárodní smlouvy) souvisejících s tématem klimatické změny a sucha, dále budu vycházet z tiskových zpráv ČSSD, ANO 2011 a KDU-ČSL doplněné o jejich výstupy v médiích a v neposlední řadě z přijatých koncepcí a strategií.

3. Praktická část

3.1 Volební programy jednotlivých stran

3.1.1 ČSSD

Česká strana sociálně demokratická (dále jen „ČSSD“) vstoupila do boje o poslanecké mandáty při volbách do Poslanecké sněmovny v říjnu 2013 s volebním programem, jež nesl název „*Prosadíme dobře fungující stát.*“ Cílem tohoto programu, což je záhy uvedeno v podtitulu dokumentu, je „*společnost, která umožňuje člověku rozvinout a uplatnit jeho schopnosti. Základem této společnosti je rovnováha mezi ekonomikou, sociální sférou a ochranou životního prostředí.*“ [ČSSD, 2013: 4] Program je rozdělen do pěti větších kapitol, jež nesou název *Člověk, Ekonomika, Regiony, Krajina a Společnost*, z nichž každá je rozdělena do blíže specifických tematických okruhů [ČSSD, 2013: 5]. V rámci práce zkoumaná environmentální témata, tedy globální změna klimatu a sucho, především pak snaha o jejich řešení prostřednictvím mitigačních a adaptačních se objevila, někde jen okrajově či v náznacích, jinde specifičtěji v kapitolách *Člověk, Ekonomika a Krajina*.

Hlavním tématem části *Člověk*, a z nich pramenící cíle, jsou zaměřené na člověka ve smyslu občana a snahy o zajištění především sociálních jistot (kvalitní zdravotní péče, podpora seniorů, školství atd). Jistý environmentální aspekt pak lze vyhledat v podkapitole s názvem *Zlepšování kvality života a podmínek pro zdravý život*, v rámci níž si strana uvědomuje, že „*kvalita prostředí, ve kterém žijeme, se přestala zlepšovat. Lidé jsou stále více vystavováni působení nepříznivých faktorů, jako je znečištění vzduchu a vody a zatížení hlukem.*“ [ČSSD, 2013: 9] V této části nalezneme vesměs opatření, jejichž aplikace nepovede ani tak k ochraně některých ze složek životního prostředí, ale primárně k ochraně člověka jako občana, vystaveného škodlivých faktorů. Důraz je pak kladen především na aplikaci lokálních opatření v rámci znečištěním nejvíce postiženém regionu. Příkladem takových opatření, o které se strana zasazuje, je pak výstavba obchvatů v oblastech se znečištěným ovzduším nebo přechod na ekologicky šetrný park vozidel (u MHD a užitkových vozů) v nejvíce znečištěných městech. Ke snížení individuálního automobilismu ve znečištěných centrech měst, by mělo dojít avizovaným posílením služeb městské MHD nebo podporou pěší a cyklistické dopravy v podobě cyklostezek. Všechna zmíněná opatření jsou ovšem velmi místního charakteru, primárně zaměřených na zlepšení kvality lokálního

ovzduší, spíše než nějakou systémovou snahou o řešení narůstajícího množství emisí skleníkových plynů z dopravy [ČSSD, 2013: 7-12].

Jedním z navrhovaných opatření, jež strana v této části navrhuje, je podpora zateplování budov, a to jak veřejných, tak soukromých, k čemuž hodlá strana využít finančních prostředků z obchodu s emisemi a národní a evropské prostředky. Snižování energetické náročnosti budov, především pokud tato energie pochází z fosilních paliv, a vedoucích k redukování konečné spotřeby energie, je vhodným mitigačním opatřením. Ke snižování spotřeby energie jsme ostatně zavázáni v rámci klimaticko-energetického balíčku Evropské unie. Není ovšem zcela zřejmé, v jaké podobě by tato podpora měla být realizovaná, zda pokračováním dosavadního dobrovolného dotačního projektu Zelená úsporám či jinou formou a jaké energetické úspory by v rámci tohoto projektu mělo být dosaženo [ČSSD, 2013: 7-12].

Hlavní body kapitoly *Ekonomika* se týkají představení politických kroků, jež povedou k zajištění co nejvyšší zaměstnanosti či k posilování ekonomické konkurenceschopnosti země v rámci Evropy, ovšem z hlediska zkoumaného tématu mě bude nejvíce zajímat část o energetické politice státu, v rámci níž, by bylo možné očekávat odpovědi na otázky ohledně budoucího směřování České republiky v oblasti výroby energie z jiných než fosilních zdrojů [ČSSD, 2013: 14-18].

ČSSD deklaruje, že se zasadí o zajištění udržitelné energetické politiky státu. Této udržitelnosti by mělo být docíleno sadou především velmi obecných opatření. Jsou mezi nimi podpora kombinované výroby tepla a elektřiny (tzv. kogenerace) či ekologizace teplárenského průmyslu. K otázce obnovitelných zdrojů energie (OZE) je program spíše zdrženlivý, strana chce tuto oblast podpořit výzkumem. O něco více vstřícnější je strana k otázce jaderné energetiky, jakožto zdroje, který by měl v budoucnu spolu s OZE nahradit energii vyrobenou z hnědého uhlí. V rámci tématu jaderné energetiky se strana přiklání k prodloužení jaderné elektrárny Dukovany a Temelín, s možnou výstavbou dalších jaderných bloků, ovšem za předpokladu národohospodářské výhodnosti pro Českou republiku. V programu tedy chybí jasné stanovisko k tomu, jakým směrem se má země v rámci využívání nových zdrojů energie vydat. Strana hovoří o tomto problému spíše v hypotetické rovině a k jiným možným zdrojům energetických surovin, než je ropa a zemní plyn se vyjadřuje v tom smyslu, že je bude hledat. V čem je strana o něco více konkrétní je vůle podpořit občany v tom, aby snižovaly spotřeby uhlí v soukromých kotlích, ovšem není

jasné, jakým konkrétním nástrojem toho bude docíleno, každopádně se jedná o kroky spíše menšího, v rámci České republiky lokálního rozsahu [ČSSD, 2013: 14-18]..

Dle ČSSD (v kapitole *Naše strategie pro moderní průmysl a zemědělství*) by modernizace průmyslu měla jít směrem, jež povede ke snížení jeho energetické náročnosti. Snížování energetické náročnosti národního průmyslu je v procesu snižování emisí fosilních paliv významným mitigačním opatřením, navíc s přihlédnutím k faktu, že emisní náročnost českého hospodářství je v rámci EU nadprůměrná. Dle ČSSD, je ovšem nutné zajistit, aby snižování energetické náročnosti průmyslu šlo ruku v ruce se zárukami, že energie určená pro průmysl bude cenově dosažitelná, tzn. nesmí být ohrožena jeho konkurenceschopnost. ČSSD si rovněž klade za cíl snížit nejen energetickou a surovinovou náročnost českého průmyslu, ale rovněž společnosti jako takové. V kapitole *Zajištění energetických potřeb země* tak ČSSD v tomto ohledu strana deklaruje podpořit zateplování soukromých domů, přičemž tato podpora bude dostupná pro všechny obyvatele. V tomto ohledu strana zřejmě bude podporovat existující program Zelená úsporám, či se zasadí o jiný způsob dotace. Každopádně se jedná o vhodné mitigační opatření přispívající ke snižování spotřeby energií na úrovni jedince, tedy lokální úrovni. V souvislosti s obytnými domy navíc strana navrhuje prosazování přísnějšího energetického standardu pro nově postavené obytné budovy, které by od roku 2016 měly být pasivní. Energetickou efektivnost elektrospotřebičů chce strana navýšit zavedením přísnějších standardů pro štítkování [ČSSD, 2013: 14-18].

ČSSD chce dále nahradit ropu v dopravě, i když jen částečně a opět jsou postrádány bližší varianty řešení, v jakém rozsahu by toho mělo být docíleno a jakými nástroji. Zda se jedná o podporu přepravy nákladů prostřednictvím železniční přepravy, podporu elektromobily a či v obecnější rovině, jaké alternativní zdroje by měly být v dopravě využívány? Spíše technického rázu jsou pak body o modernizaci elektrorozvodových sítí a sítí dálkového vytápění, jež mají snížit energetické ztráty a propojování oblastí s velkou koncentrací elektřiny z obnovitelných zdrojů se středisky spotřeby [ČSSD, 2013: 14-18]..

Navýšení konkurenceschopnosti Česka chce strana dosáhnout nasměrováním investic do veřejného sektoru, mj. do zateplování budov a retence vody v krajině. K zateplování budov jakožto jednomu z možných mitigačních opatření vedoucích ke snížení konečné spotřeby energie, bylo již napsáno výše. Retence vody v krajině je velmi důležitým adaptačním opatřením pomáhajícím v boji proti suchu. Nástrojů, jak vodu v krajině zadržet, ať už ve volné, městské nebo zemědělské je ovšem celá řada (od budování remízku po

budování velkých přehrad), tudíž by v tomto ohledu bylo dobré daná opatření více specifikovat a ujasnit konkrétní nástroje. V tomto směru je tento bod spíše obecným příslibem [ČSSD, 2013: 14-18].

Kapitola *Krajina*, skládající se z části *Ochrana krajiny, Odpovědné hospodaření s lesy a půdou a Příprava společnosti na změny klimatu*, vychází z hodnotového ukotvení ČSSD, jež se opírá o princip trvale udržitelného rozvoje. Strana uvádí, že „*Naše krajina se svou půdou, lesy a vodami a s druhovou rozmanitostí je naším největším bohatstvím. Je třeba důsledně vycházet z principu trvale udržitelného rozvoje. Krajina totiž není jenom pouhým prostorem, nýbrž základnou pro přežití naše i budoucích generací.*“ [ČSSD, 2013: 24] Strana se zasazuje o navýšení, či minimálně zachování, ekologické stability české krajiny, a to prostřednictvím udržitelného hospodaření v krajině. Udržení a navyšování ekologické stability krajiny je podstatné především z důvodu navyšování jejího adaptačního potenciálu vůči klimatickým změnám, čímž je krajina více schopna poskytovat ekosystémové služby. Jako konkrétní nástroj, jímž by mělo dojít k navýšení či udržení ekologické stability krajiny, ČSSD uvádí budování sítě biokoridorů. Obecným cílem je ochrana volné krajiny bez záborů, jež strana sníží na nezbytné minimum [ČSSD, 2013: 24].

V rámci této části je věnován poměrně velký prostor politice odpovědného přístupu k lesům. Strana si uvědomuje nutnost odpovědnějšího hospodaření v lesích, čehož chce docílit vytvořením programů zavádějících protierozní opatření. ČSSD dokonce hovoří o tom, že připraví novelu tzv. lesního zákona, prostřednictvím něhož dojde k posílení mimoprodukčních funkcí lesa a zvýšení jeho retenční schopnosti. Vzhledem k postupujícím klimatickým změnám je nutné posílit především jejich adaptační kapacitu a změnit jejich strukturu, čehož chce ČSSD rovněž dosáhnout. Vesměs stejné kroky chce strana podniknout ve vztahu k zemědělské půdě, tedy snížit její sklon k erozi správným hospodařením a stejně tak zachovat kvalitu půdy. I ve vztahu k zemědělské půdě navrhuje ČSSD jisté legislativní kroky, a to takové, jež povedou k zákazu vyjímání půdy ze zemědělského půdního fondu [ČSSD, 2013: 24].

Programová část *Příprava společnosti na změny klimatu* je cenná především z toho důvodu, že se v ní strana otevřeně hlásí k nutnosti adaptovat společnost na klimatické změny. Strana doslova uvádí: „*Klimatické změny přicházejí a na jejich důsledky je třeba se dlouhodobě připravovat. Nejdůležitější je dosáhnout větší schopnosti zadržovat vodu, abychom omezili důsledky stále častějších výkyvů počasí. Dlouhodobě musíme počítat se*

zvýšeným rizikem povodní, ale i dlouhodobými suchy, zejména v letních obdobích.“ [ČSSD, 2013: 25] ČSSD proto považuje za nutné zrealizovat „*strategii zvyšování zkvalitnění pohybu a zadržování vody v krajině.*“ [ČSSD, 2013: 25] V tomto ohledu nabízí již i konkrétní adaptační opatření, jimiž lze připravit krajinu na epizody sucha, a jsou jimi výstavba a obnova malých vodních nádrží, rekonstrukce vodních toků a ochrana oblastí, kde dochází k akumulaci spodních vod. Na území měst a obcí by mělo dojít k vytváření ploch, jež budou zadržovat a vsakovat vodu. Čelit suchu chce ČSSD rozvojem úsporných závlah, což už je spíše obecný cíl. Konkrétní nástroje postrádá i závazek o změnách v lesním hospodářství a zemědělství. ČSSD deklaruje, že se Česká republika bude podílet na globálních aktivitách, jejichž cílem je omezení klimatických změn. Ovšem nejvíce podstatný bod programu přichází na závěr, kdy strana avizuje prosazení zákona o snižování závislosti země na fosilních palivech, prostřednictvím něhož by došlo ke stanovení jasného, zákonem definujícího rámce snižování emisí CO₂ na národní úrovni [ČSSD, 2013: 25].

3.1.2 ANO 2011

Volební program hnutí ANO 2011 (dále jen „ANO“) vychází ze 4 částí, jimiž jsou *Priority, Východiska, Resortní program a Zkrácený program*. Ty jsou dále tematicky rozděleny do jednotlivých sekcí [ANO 2013a].

Jedno z celkem dvanácti stranických východisek říká: *ANO českým potravinám a zelené krajině*. V něm se ANO vymezuje vůči záborům a ničení zemědělské půdy, jež „*užíví tuto zemi, když nebude zabírána mafianskými fotovoltaickými experimenty, které platíme my všichni.*“ [ANO 2013a] Zde se ANO vrací k aféře tzv. solárních baronů, kteří si přišli zhruba na desítky miliard korun, za od státu předražený výkup fotovoltaické elektřiny, jejíž neúměrně vysoká cena byla stanovena protizákonně. Hnutí se tedy vymezuje proti záborům zemědělské půdy, ovšem zaobalenou do rétoriky hnutí vystupujícího jako bojovník proti korupci. Hnutí chce dále zachránit krajinu a její rozmanitost, jelikož její ničení „*vede k záplavám, úbytku vodních zdrojů, erozi půdy, úhynu včel a dalších živočichů.*“ [ANO 2013a] V tomto bodě není jasné, co hnutí označuje pojmem „ničení“ jež vede k záplavám, pokud je tím myšlena antropogenní činností vyvolaná změna klimatu projevující se ve svých důsledcích častějším výskytem sucha a povodní, pak hnutí v tomto bodě neuvádí žádné kroky a nástroje, jimiž by mělo k záchraně naší krajiny dojít.

V Resortním programu se blíže zaměřím na kapitoly *Průmysl a podnikání, Energetika, Zemědělství a Životní prostředí*. V rámci první zmíněné kapitoly se hnutí o něco málo blíže, i když spíše jen obecně vyjadřuje k systému podpory obnovitelných zdrojů energie, jehož likvidační dopad na konkurenceschopnost českého průmyslu chce hnutí snižovat a dále podpoří všechny kroky, jež povedou k prošetření státních dotačních podpor pro fotovoltaické elektrárny. Stejně jako ČSSD a KDU-ČSL se hnutí hlásí k podpoře snižování energetické náročnosti budov, a to veřejných jak soukromých, což dle hnutí bude mít pozitivní vliv na energetickou bilanci České republiky [ANO 2013b].

V resortním programu *Energetika* se strana hlásí k cíli „*mít energetiku, která je dobře postavena z hlediska strategického, je bezpečná, spolehlivá, nepodléhá turbulencím trhu, je ekologicky přijatelná a za rozumnou cenu.*“ Dle hnutí by Česká republika měla maximálně využívat vlastní zdroje, ovšem v rámci udržitelnosti, kdy by zásoby hnědého uhlí měly být zachovány i pro budoucí generace. Hnutí se rovněž přiklání k podpoře jaderné energie, konkrétně dostavby jaderných elektráren Temelín a Dukovany, pokud to bude pro ČR výhodné. Strana opět deklaruje zamezení zvyšování příspěvků do obnovitelných zdrojů energie z veřejných rozpočtů [ANO 2013b].

Zemědělský resortní program se soustředí především na dotace do zemědělství a potravinářství, jež Česká republika obdrží z Evropské unie. ANO vycházejícího z principu řádného hospodáře, se proto zasadí o jejich účelné rozdělení, jež dle hnutí povede k pozitivnímu dopadu na životní prostředí. Tyto pozitivní dopady by měly vycházet z optimálního střídání plodin a tvorby „*organické hmoty s kladným dopadem na udržení dlouhodobé úrodnosti půdy.*“ [ANO 2013b]. Z tohoto bodu tedy vyplývá, že hnutí chce z evropských prostředků dotovat právě zemědělce hospodařící udržitelným způsobem a s respektem k půdě. Na druhou stranu ovšem hnutí vyjadřuje podporu zapojení českého zemědělství do sektoru obnovitelných zdrojů, k čemuž by mělo dojít „*racionálním způsobem.*“ [ANO 2013b].

Resortní program zaměřený na Životní prostředí vychází z teze, že s krajinou a přírodními zdroji by se mělo zacházet efektivně a citlivě a „*její štedrost jí svým dilem vracet.*“ [ANO 2013b] Cílem hnutí je tedy udržitelné využívání přírodních zdrojů s odkazem na další generace. Zmíněnou štedrostí vůči krajině pak strana deklaruje podporou vytvoření strategie pro přizpůsobování se změnám klimatu, v rámci, níž by mělo dojít k definování adaptačních opatření zmírňujících dopady sucha (tzv. Systém hodnocení

rozsahu a dopadů sucha na území ČR). Hnutí pak chce podpořit výstavbu malých vodních nádrží tam, kde se „tzv. měkká opatření pro zvýšení retence vody v krajině z dlouhodobého hlediska ukazují jako neúčinná.“ [ANO 2013b]

3.1.3 KDU-ČSL

Volební program Křesťanské a demokratické unie – Československé strany lidové (dále jen KDU-ČSL) pro volby do PS v roce 2013 nesl název „*Dáme zemi do pořádku*“. Tvoří jej celkem 14 kapitol, a to *Hospodářská politika, Sociální politika, Výchova a vzdělávání, Zdravotnictví, Spravedlnost a boj proti korupci, Doprava, Zemědělství, potravinářství a venkov, Životní prostředí, Energetika a cenově dostupné energie, Efektivní správa státu a regionální rozvoj, Kultura, EU a zahraniční věci, Právo na život v bezpečí a Hospodárnost a efektivnost v ICT* [KDU-ČSL, 2013: 1-3].

S ohledem na zkoumaná environmentální témata jsou podstatné kapitoly *Doprava* (okrajově), *Zemědělství*, *Životní prostředí* a *Energetika a cenově dostupné energie*. V kapitole *Doprava* se KDU-ČSL dotýká tématu používání alternativních pohonů a paliv, jež povedou ke snížení emisí z dopravy, pro což chce strana vytvořit podmínky, ovšem neuvádí již další bližší specifikace [KDU-ČSL, 2013: 8].

V programové části věnující se zemědělství chce KDU-ČSL minimalizovat zábor úrodné zemědělské půdy maximálním využíváním opuštěných průmyslových areálů k budování nových staveb. Současně by podpořila využití nepotravinářské zemědělské produkce pro výrobu energie v bioplynových stanicích, ovšem pouze za předpokladu, že by se jednalo o zdroje z živočišné výroby. Tím strana navazuje na nepodporu pěstování tzv. energetických surovin, tedy takových, jež jsou cíleně pěstovány pro své energetické využití (tento bod obsažen v kapitole *Energetika a cenově dostupné energie*) [KDU-ČSL, 2013: 9-10].

Šetrné hospodaření s půdou s odkazem na budoucí generace je jedna ze základních hodnot strany a projevuje se i v tomto programu, a to v kapitole *Životní prostředí*. Strana se hlásí k šetrnému hospodaření v krajině jako celku, k šetrnému zacházení s půdou a přírodními zdroji, ovšem s minimálním stanovením konkrétních nástrojů. Výjimkou je jen zamezení vodní a větrné eroze, již chce strana dosáhnout „*realizací územních systémů ekologické stability a formou komplexních pozemkových úprav*.“ [KDU-ČSL, 2013: 9].

Stejně tak obecný je stranický příslib hospodárného využití vody a správného hospodaření v lesích, jež je třeba „*ne pasivně chránit, ale aktivně vytvářet lesní bohatství.*“ [KDU-ČSL, 2013: 10]. Konkrétním adaptačním nástrojem, připravující krajinu na častější výkyvy počasí, je realizace protipovodňových opatření. Příslibem větší adaptace krajiny na suché periody je snaha vytvářet projekty udržující vodu v krajině, ovšem chybí konkrétní podoba nástroje, jímž bude voda v krajině zadržována. Stejně jako ČSSD se pak KDU-ČSL zasazuje o vybudování cyklostezek, ale je konkrétnější z hlediska prostorové úrovně vybudování, kdy KDU-ČSL hovoří o vybudování celorepublikové sítě cyklistických cest a podpoře české cykloturistiky, čímž jistě potěší cykloturisty a rodiny s dětmi [KDU-ČSL, 2013: 10].

KDU-ČSL v rámci svého environmentálního programu deklaruje pokračující podporu v projektu Zelená úsporám, dobrovolného dotačního projektu zaměřeného na úspory energií rodinných i bytových domů [KDU-ČSL, 2013: 9].

V části *Energetika a cenově dostupné energie* přichází KDU-ČSL s následujícími vizemi. Strana chce prosadit moderní energetickou koncepci státu, jež by řešila zásadní rozhodnutí o nezbytnosti těžby energetického uhlí, zachovala a případně rozvíjela jadernou energetiku a rozhodovala o využívání alternativních a obnovitelných zdrojů energie a odpadů. Kroky, jichž chce strana v oblasti energetiky docílit jsou modernizace tepláren a elektráren a zvýšení jejich účinnosti (např. sdruženou výrobou tepla a elektřiny), rozvoj obnovitelných a druhotných zdrojů energie prostřednictvím moderních technologií, podpora výstavby přečerpávacích vodních elektráren a pokud je to v dané oblasti možné i malých vodních elektráren. Strana deklaruje svou podporu elektromobility, ovšem hovoří o ní spíše v hypotetické rovině, kdy by dle strany mohla být „*v budoucnu cenným příspěvkem ke skladování elektřiny v bateriích automobilů a zároveň říditelným odběratelem přebytků v síti.*“ [KDU-ČSL, 2013: 10]. Dále si strana od zavedení elektromobility slibuje především omezení zplodin z dopravy, ovšem chybí konkrétní kroky, jak k rozvoji elektromobility v českých podmínkách přispět (zda výstavbou napájecích sítí, dotacemi na koupi elektromobilu atd.). KDU-ČSL se pak stejně jako ČSSD hlásí k programům, jež povedou k energetické úspoře budov, např. zateplováním budov či rekuperací tepla. Dalším spíše obecným cílem je deklarovaná podpora výzkumu, jehož cílem bude oblast vytápění a spotřeby energií a snaha zavádět úsporné a čisté technologie [KDU-ČSL, 2013: 10].

3.1.4 Společný vládní program

Nyní krátce představím, jaká z výše uvedených témat týkající se řešení problému klimatické změny a sucha prostřednictvím mitigačních a adaptačních opatření se stranám podařilo prosadit v rámci Společného vládního programu.

Vládní tripartita se unesla, že „*povede Českou republiku na základě sociálně a ekologicky orientovaného tržního hospodářství a bude usilovat o udržení sociální soudržnosti v zemi.*“ [Vláda ČR, 2014b: 3] Jednou z hlavních priorit vlády je tak „*nastartování udržitelného hospodářského růstu.*“ [Vláda ČR, 2014b: 3] Na vizi udržitelného hospodářství se vládní tripartita shodla již v rámci svých volebních programů. Zdaleka jedním z nejvíce ambiciózních počínů je v rámci společné programatiky přejaty bod z programu ČSSD o přípravě zákona snižujícího závislost země na fosilních palivech, a to za předpokladu, že tím neutrpí konkurenceschopnost českého průmyslu. Tripartita se nadále shodla na pokračování v programu Nová zelená úsporám (původně Zelená úsporám), jakožto dobrovolného dotačního programu k zateplování veřejných i soukromých budov. Snižování energetické náročnosti budov byl bodem všech tří volebních programů koaličních subjektů. Koalice se nadále shodla na podpoře modernizace individuálních topenišť, v tomto ohledu chce rovněž pokračovat v dotačním programu, tzv. kotlíkových dotací [Vláda ČR, 2014b: 8].

Vláda se zavázala do poloviny roku 2016 připravit Strategii pro přizpůsobení se změně klimatu v České republice, jehož součástí budou i konkrétní projekty zadržování vody v krajině, revitalizace vodních toků a údolních niv či důsledná ochrana spodních vod [Vláda ČR, 2014b: 8]. K přípravě adaptační strategie proti suchu se ve svém volebním programu zavázala ANO, o nutnosti přípravy na změnu klimatu ve svém programu pojednávala i ČSSD, která chtěla připravit strategii zvyšování zkvalitnění pohybu a zadržování vody v krajině, přičemž navrhovala jak přírodě blízká opatření, tak tzv. šedá opatření v podobě malých vodních nádrží. Oproti tomu ANO ve svém programu upřednostňovala výstavbu malých vodních nádrží, a to na místech, kde měkká opatření selhala. KDU-ČSL ve svém programu rovněž projekty zadržující vodu podporovala, ovšem neuváděla jejich konkrétní podobu.

Dalším společným tématem, na němž našla vládní tripartita shodu je společná vize modernizace průmyslu vedoucího ke snížení jeho energetické náročnosti. Tato vize by měla být uskutečněna i v podobě aktualizace Státní energetické koncepce a Surovinové

politiky. Environmentálně udržitelná energetika, která zachová přijatelné ceny pro český průmysl a neohrozí jeho konkurenceschopnost, a navíc neohrozí bezpečnost dodávek energie. Co se týče prolomení těžebních limitů uhlí, vystupuje vláda nejednoznačně, když hovoří o zachování energetických surovin pro budoucí generace a zároveň je připravena obhájit „zájmy státu při stanovení podmínek těžby a využití nerostů.“ [Vláda ČR, 2014b: 9]. Že by měla být těžba energetického uhlí v dlouhodobém horizontu nahrazována přechodem na jadernou energetiku však uvádí posléze, kdy podporuje výstavbu jaderných bloků v Temelíně a Dukovanech, pokud to bude pro Českou republiku hospodářsky výhodné. Zajištění provozu jaderné elektrárny Dukovany po roce 2025 pak považuje za nutnost [Vláda ČR, 2014b: 9].

V rámci adaptačních opatření proti změnám klimatu chce vláda budovat protipovodňová opatření, především v oblastech, které jsou minimálně chráněné. Nutnost zavádět protipovodňová opatření ve svém volebním programu deklarovala KDU-ČSL. Dojde tak k zajištění dalších etap Programu prevence před povodněmi. Vláda rovněž deklaruje posílit ochranu kvalitní orné půdy a půdního fondu, přičemž zamezení zástavby úrodné zemědělské půdy především za účelem zajištění potravinové bezpečnosti deklarovaly ve svých volebních programech všechna uskupení [Vláda ČR, 2014b: 12].

3.2 Environmentální politika

3.2.1 Klimatická změna

3.2.1.1 Globální úroveň

V době vládního mandátu koaliční tripartity došlo na mezinárodní úrovni k procesům schvalování Pařížské dohody, mezinárodního dokumentu o ochraně klimatu, jenž by měl navázat na Kjótský protokol, jehož platnost vyprší v roce 2020. Na tomto vyjednávání, jež se konalo na přelomu listopadu a prosince v roce 2015, měla své zastoupení i Česká republika, a to v podobě premiéra Bohuslava Sobotky a ministra životního prostředí (dále jen „ministr ŽP“) Richarda Brabce, který byl zároveň šéfem české delegace pro vyjednávání. Z hlediska postoje České republiky k důležitosti vyjednání nové mezinárodní dohody, označil ministr Brabec tato jednání za velmi důležitá [ANO 2015a]. Postoj české delegace k tomu, jak by mezinárodní dohoda o změně klimatu měla vypadat, nejlépe ilustrují

jeho slova: „*Budeme usilovat o dojednání takové smlouvy, která povede k univerzální účasti všech států i k nastavení efektivního a globálního systému pro snižování emisí skleníkových plynů ve vyspělých i rozvojových státech.*“ [ANO 2015a] České stanovisko k řešení problému klimatické změny tedy vycházelo z vize globální soudržnosti a kolektivní zodpovědnosti, kdy by ke snižování emisí skleníkových plynů měly být právně zavázáni i ti největší znečišťovatelé. Dle české delegace v čele s Brabcem by pak konečná dohoda měla obsahovat dlouhodobý cíl, který by udržel nárůst průměrné globální teploty pod hranicí 2 °C v porovnání s obdobím před druhou průmyslovou revolucí, což je ostatně jeden z cílů, jež byl v konečné podobě Pařížské smlouvy zahrnut. Česká delegace navíc předpokládala, že smlouva bude vytvořena v duchu globální solidarity s méně rozvinutými státy. Ministr Brabec k českému stanovisku před několikadenním jednáním v Paříži uvedl: „*Za zásadní považujeme rovněž finanční podporu nejchudším státům světa proto, aby byl podpořen jak udržitelný rozvoj odolný vůči dopadům změny klimatu, tak i nízkouhlikový hospodářství růst.*“ [ANO 2015a]. Na tato deklarovaná stanoviska ostatně navázal o několik dní poté ve svém projevu již na půdě pařížské klimatické konference. V něm mimo jiné doplnil, že by nová smlouva měla být postavena tak, aby umožnila světovému společenství v budoucnu navyšovat své ambice v boji s klimatickou změnou a zavázal se jménem České republiky, že „*ke splnění našich současných i budoucích závazků a příspěvků budeme i nadále realizovat a rozvíjet ambiciózní a efektivní klimatickou politiku na národní úrovni.*“ [ANO 2015b]. Současně se zavázal k poskytování finanční podpory rozvojovým zemím prostřednictvím Zeleného klimatického fondu, do něhož Česká republika přislíbila částku 5,3 milionů dolarů a ochotu přispívat i nadále [ANO 2015b].

K přijetí konečné podoby Pařížské dohody došlo 12. prosince 2015 a premiér Sobotka jej označil za „*historický moment.*“ [ČSSD 2015] Dle něj jsou změny klimatu „*jednou z velkých výzev, které stojí před mezinárodním společenstvím.*“ [ČSSD 2015]. Především ocenil stanovení mezinárodních závazků, i pro největší producenty skleníkových plynů, což je bod, který od výsledků jednání očekávala česká delegace. Za úspěch také označil vytvoření mechanismu, který bude plnění stanovených závazků ve věci snižování emisí skleníkových plynů hodnotit. Na druhou stranu Sobotka uvedl, že Pařížská dohoda ovšem neodpovídá původní představě České republiky úplně ve všech ohledech, přičemž tím narážel na závazky smluvních států v oblasti snižování emisí CO₂, které označil za ambiciózní [ČSSD 2015]. Ministr ŽP Brabec naopak ve svém komentáři uvedl, že „*evropské státy, včetně ČR, mohou být spokojené.*“ [Ekolist.cz 2015] Dle předsedy poslaneckého klubu

KDU-ČSL Jiřího Miholy, je pak celosvětově přijatá Pařížská dohoda možností jak se podílet na kvalitě klimatu a zdůraznil odpovědnost současné politické reprezentace za budoucí generace. „*Naši planetu máme pouze propůjčenou a musíme ji našim dětem předat v co nejlepším stavu.*“ uvedl Mihola [Horák 2017].

Po podpisu klimatické dohody z Paříže ministrem Brabcem, k čemuž došlo v dubnu 2016, bylo nutné přistoupit k její ratifikaci i na domácí půdě. Respektive muselo dojít k jejímu schválení v obou komorách Parlamentu a poté k podpisu prezidenta. Nejsložitější boj probíhal na půdě Poslanecké sněmovny, a to především kvůli snaze opoziční ODS, co nejvíce oddálit konečné schválení dokumentu. I přes jejich nesouhlas, se nakonec podařilo vládním stranám (pro byla ještě většina poslanců za TOP09 a KSČM) Pařížskou dohodu dne 5. září 2017 schválit, i když se tak Česká republika stala posledním ratifikujícím státem v EU [ANO 2016] [PSP ČR 2017].

3.2.1.2 Evropská úroveň

Během vládního mandátu koalice došlo k vyjednávání o klimatu i na půdě Evropské unie, která hledala podobu dalšího *klimaticko – energetického balíčku do roku 2030*. Na půdě Evropské rady, reprezentované prezidenty či předsedy vlád, došlo během dvoudenního summitu v Bruselu ve dnech 23.–24. října 2014 k nastolení obecné podoby dlouhodobých cílů v oblasti energetiky a ochrany klimatu. I přesto, že body z tohoto společného usnesení čekal ještě dlouhý legislativní proces v dalších orgánech EU, pomohla tato schůzka ujasnit, jak bude vypadat další společný postup ve věci ochrany klimatu v rámci globálních jednání (tedy v Paříži v prosinci 2015) a jednak představil pozice jednotlivých členských států. Českou republiku, jakožto hlavu vlády, zastupoval Bohuslav Sobotka. On sám označil závazek snížit emise skleníkových plynů o 40 % oproti roku 1990 za, pro Českou republiku, klíčovou součást dohody. A to i navzdory tomu, že někteří ministři Sobotkova kabinetu preferovali nižší závazek, a to 35 %. Pro něj se vyslovil ministr ŽP Richard Brabec, a to za předpokladu, že se k plnění klimatických závazků nepřipojí i země mimo EU, což se nakonec o rok později v Paříži stalo. Pro nižší závazek snižování emisí skleníkových plynů na evropské úrovni se vyjádřil i ministr průmyslu a obchodu Jan Mládek. „*Ale pokud by to byl cíl jediný, tak si dokážu představit i 40 %.*“ [Euractiv 2014] Česká republika tak poměrně dlouhou dobu vycházela z představy, že postačí přijmout jen jediný klimatický cíl, a to až do léta 2014, kdy došlo k obratu vládního postoje a Česká republika se tak nehodlala stavět

proti třem klimatickým cílům. Důvodem byla především snaha nedostat se do politické izolace, jež by znemožnila Česku získat dobrou vyjednávací pozici. I tak se podařilo české delegaci v čele se Sobotkou vyjednat v rámci zbylých dvou cílů, tedy v závazku snižování energetické náročnosti a navýšení podílu obnovitelných zdrojů na spotřebě energie o 27 %, na půdě Evropské rady jisté kompromisy [Denková 2014]. ČSSD je na svých webových stránkách komentovalo slovy: „*Česká republika prosadila do textů závěrů explicitní odkaz na suverenitu členských států při volbě svého energetického mixu. Díky české podpoře státy získaly také garanci nepřevoditelnosti těchto dvou evropských cílů na národní úroveň.*“ [ČSSD 2014]. Premiér Sobotka označil jednání za úspěšná, především z toho ohledu, že se mu podařilo ochránit český průmysl a zároveň získat „*dostatečné finanční kompenzace, které České republice umožní plnění ambiciózních závazků.*“ [ČSSD 2014] On sám výsledky summitu komentoval takto: „*Vnímám vyjednání kompromisu, který poskytuje jistotu pro průmysl a ochranu budoucích investic a zároveň peníze pro modernizaci energetiky a průmyslu, za úspěch.*“ [ČSSD 2014]

Jistou míru zdrženlivosti vůči obnovitelným zdrojům energie (OZE) šlo spatřit již ve volebních programech jednotlivých stran, hnutí ANO dokonce prosazovalo postupné snižování státních výdajů do obnovitelných zdrojů. Jeden z pohledů říká, že se Česká republika brání závazkům pro rozvoj OZE z důvodu špatné zkušenosti s nastavenou dotační podporou, především do fotovoltaických elektráren (tzv. kauza solárních baronů, proti které se ve svém programu vymezovalo i hnutí ANO). Navíc, jak upozornila nezisková organizace Greenpeace, konečné zvýšení podílu OZE, které by dle dopadové studie EU po Česku nakonec vyžadovala, by odpovídalo cílům, jež vláda avizovala v návrhu Státní energetické koncepce. Tento dokument byl nakonec schválen vládou v květnu 2015 a dle ministra Mládka se v roce 2040 budou obnovitelné zdroje podílet na energetickém mixu z 18 % až 25 %. Stejně nejasný byl i prvotní odmítavý postoj vůči navyšování energetické účinnosti. Dle předběžné verze studie o dopadech tohoto cíle na českou ekonomiku, kterou si nechala vláda vytvořit, by za dodržení daných podmínek byla podpora energetické účinnosti pro ekonomiku výhodná [Euractiv 2014] [Hospodářské noviny 2015].

3.2.1.3 Lokální úroveň

3.2.1.3.1 Antifosilní zákon

Česká republika je na fosilních palivech závislá z 80 %. Přijetí tzv. antifosilního zákona, tedy zákona, jež by snižoval závislost země na fosilních palivech na národní úrovni, by tak byl odvážným, ale zároveň jasným signálem ochoty České republiky podílet se na kolektivním evropském a globálním úsilí snižovat emise skleníkových plynů. K přijetí fosilního zákona, jenž by stanovil rámec pro snižování emisí CO₂ na národní úrovni, se ve svém volebním programu zavázala ČSSD a tento závazek byl přejat i do Společného vládního programu tripartity. Nyní bylo na Ministerstvu ŽP, aby zahájila proces jeho přípravy.

V dubnu 2016 oznámil ministr ŽP Richard Brabec, že chce návrh zákona předložit vládě do 30.9. 2016, s tím, že by zákon mohl začít platit v ideálním případě od 1. ledna 2018 [Brabec 2016]. Zákon by dle Brabce měl vytvořit dlouhodobý rámec snižování emisí CO₂, a to až do roku 2050, přičemž jeho součástí by byl i jasný harmonogram plnění. Na jeho základě by se vláda a konkrétní ministerstva měla každých zhruba 5 let (tzv. kontrolní roky) zpovídat Parlamentu ČR o tom, jak je zákon naplňován. Prováděcím předpisem by pak podle Brabce měla být Politika ochrany klimatu obsahující konkrétní kroky pro konkrétní resorty. Těmi by mimo často zmiňovaného průmyslu, měla být i doprava a zemědělství, jakožto další velké sektory produkující nezanedbatelné množství emisí skleníkových plynů [Brabec 2016]. Navrhovaná vize antifosilního zákona byla kritizována především zástupci průmyslových odvětví, např. Svaz průmyslu a dopravy jej odmítal kvůli jeho nejasným dopadům na konkurenceschopnost českého průmyslu [SPČR 2015]. Ministr Brabec uvedl, že studii potenciálních dopadů, které by měl odklon od fosilních paliv na Českou republiku, bude vypracována ministerstvem ŽP do konce srpna 2016. Zároveň uvedl, že je přesvědčen, že zákon konkurenceschopnost České republiky nesníží [Brabec 2016].

Studie dopadů antifosilního zákona, jak zní oficiální název dokumentu, byla Ministerstvem ŽP zveřejněna v červenci 2016. Jak dokument uvádí, antifosilní zákon by mohl být jednou z variant, definující postup dosažení dlouhodobého cíle do roku 2050 a tím je snížení emisí alespoň o 80 % v porovnání s rokem 1990. Tím by došlo i k naplnění cíle Evropské unie o snížení emisí skleníkových plynů o 80–95 % k roku 2050. Zároveň by návrh zákona měl pomoci naplňovat cíle vycházející z aktualizované Státní energetické koncepce [MŽP, 2015: 7-9]. Studie vycházela ze dvou možných scénářů, a to z koncepční

varianty a nízkofosilní varianty. Koncepční varianta byla podobná závěrům Státní energetické koncepce, a vycházela z postupného přechodu k více diferenciovanému energetickému mixu obsahujícího větší podíl obnovitelných a jaderných zdrojů energie. Dle ní bude podíl fosilních paliv na konečné spotřebě kolem 50 % v roce 2050. Nízkofosilní varianta, tedy taková, z níž by vycházel antifosilní zákon, naopak předpokládá velmi vysoký podíl OZE doplněný o vysokou míru jaderné energie pro výrobu elektřiny. Jak studie uvádí, pokud má dojít k výraznému snížení emisí skleníkových plynů neexistuje v Česku efektivnější náhrada, než je právě jaderná energie. Dle nízkofosilní varianty by pak podíl fosilních paliv na konečné spotřebě byl jen kolem 35 %. Nyní ovšem k celkovým výsledkům ministerské studie. V rámci obou podrobených variant by došlo dle předpokladu k výraznému poklesu produkce emisí skleníkových plynů. U koncepční varianty by to bylo 62 % v roce 2050 a u nízkofosilní varianty dokonce 83 % oproti roku 1990. Hlavním sdělením předkládané studie je to, že snížení skleníkových plynů o 80 %, tedy jak předpokládá nízkofosilní varianta, je možné. Její plnění by ovšem mohlo vést k mírnému snížení tempa růstu přidané hodnoty v porovnání s koncepční variantou. Co se týče ohrožení konkurenceschopnosti České republiky, k jejímu snížení by mohlo dojít, pokud by plnění nízkofosilního cíle bylo požadováno jen národní úrovni (stejně tak může dojít k určitému snížení konkurenceschopnosti EU, pokud bude nízkofosilní cíl uplatňován jen na její úrovni). Studie tedy doporučuje nadále sledovat vývoj politik týkajících se využívání fosilních paliv jak na evropském, tak celosvětovém poli [MŽP, 2015: 92-95].

Ještě na podzim 2015 Richard Brabec uvedl, že resort Ministerstva ŽP variantu vzniku nového zákona prosazuje, a to především proto, že „*poskytuje vyšší jistotu pro jeho dodržování a vymáhání, podobně jako je v jiných vyspělých zemích v Evropě.*“ [Dostál 2015] Nakolik bude se svým návrhem úspěšný, nebylo tehdy zcela jisté. Věcný záměr antifosilního zákona ovšem narazil již na projednávání Hospodářského výboru Poslanecké sněmovny. Kritiky se mu dostalo od Ministerstva průmyslu a obchodu, Svazu průmyslu a dopravy i zástupců stran koalice. Poslanec Milan Urban z ČSSD uvedl, že je Česká republika manipulována „*unijní ekologickou doktrínou*“ s nejistým výsledkem, jež by mohl vést až ke krachu [Janko 2016]. Rovněž uvedl, že není možné, aby ministr ŽP mluvil před EU za celou republiku. Proti zákonu vystoupil i předseda Hospodářského výboru PS Ivan Pilný z hnutí ANO, když uvedl, že je zákon „*zcela zbytečný.*“ [Janko 2016] Je tedy očividné, že se návrh zákona nedočkal jednomyslné shody ani u všech zástupců vládní tripartity. Jako poslední uvádím názor z řad opozice, kdy František Laudát z TOP09 na adresu zákona

uvedl, že by namísto něj mělo ministerstvo ŽP navrhovat „*konkrétní drobné ekologické záměry*.“ [Janko 2016]. Zároveň vyjádřil obavy z opakování dotačního tunelu jako se stalo v případě již zmiňované kauzy s fotovoltaickou energií. Ačkoliv bylo projednávání *návrhu zákona o snižování závislosti České republiky na fosilních palivech* naplánováno dle plánu legislativních prací vlády na březen 2017, ministr Brabec v lednu oznámil, že jej vládě nepředloží [Dostál 2017] [Janko 2016] [Vláda ČR 2016]. Svůj postup okomentoval na interpelaci následovně: „*Já jsem jasně řekl, že pokud nebude naplněna ta podmínka, která je i v programovém prohlášení vlády, to znamená, že případné schválení antifosilního zákona nemá mít, nebo dokonce nesmí mít žádný vliv na konkurenceschopnost České republiky, tak že ten antifosilní zákon nepředložím, a to i bez stanoviska tripartity. To stanovisko tripartity v tom hrálo opravdu jenom velmi podružnou roli.*“ [Brabec 2017].

3.2.1.3.2 Politika ochrany klimatu v ČR

O zadání vzniku dokumentu *Politika ochrany klimatu v ČR* (dále jen „Politika“), rozhodla již Topolánková vláda v roce 2008, kdy bylo třeba nahradit dosavadní Národní program na zmírnění dopadů změny klimatu v České republice z roku 2004. Finální podoba dokumentu, připravená Ministerstvem ŽP, byla schválena vládní tripartitou 22. března 2017. Jedná se tak o nejvýznamnější strategický nástroj pro snižování emisí a ochrany klimatu na národní úrovni, který Česká republika v současné době má. Původně, jak již bylo uvedeno, se počítalo s variantou, kterou ostatně prosazoval Brabec a jeho resort, že by *Politika* byla prováděcím předpisem k antifosilnímu zákonu. Po jeho nezdaru zbývala druhá varianta, tedy zanechat cíle, kterých je Česká republika ochotna a připravena dosáhnout ve věci snižování emisí skleníkových plynů, do *Politiky* [MŽP 2017a] [MŽP 2017b: 7].

Řada poslanců, především z opoziční ODS, kteří z obavy narušení konkurenceschopnosti České republiky rovněž vystupovali proti myšlence přijetí antifosilního zákona, se obávali, že by mohlo dojít k zanesení nízkofosilní varianty, snižující emise skleníkových plynů v ČR k roku 2050 o zhruba 80 %, do připravované *Politiky*. Ministr Brabec na tuto námitku reagoval během interpelací takto: „*Tato politika ochrany klimatu opravdu hovoří o výhledu do roku 2020, resp. 2030 a stanoví konkrétní cíle a také konkrétní prostředky nebo nástroje k tomu, aby Česká republika tyto cíle v roce 2020 a 2030 splnila, což se nám bezpochyby povede, protože už vlastně za rok 2015 jsme dokázali snížit emise CO₂ o 37 %, takže se nám nepochybně povede ten 40% cíl v roce 2030 splnit.*“

[Brabec 2017]. Předkládaná Politika spolu s adaptačním dokumentem *Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR* schváleným vládou v říjnu 2015, by pak měla vést k zajištění závazků vycházejících z členství ČR v Evropské unii a dalších ratifikovaných mezinárodních dohod. Navrhuje konkrétní nástroje a opatření pro jednotlivé resorty, jež pomohou naplnit evropské závazky snížení emisí o 40 % do roku 2030 (dle Politiky by mělo dojít ke snížení emisí až o 48 %) a představuje dlouhodobou vizi, po jaké trajektorii by se měla Česká republika vyvíjet, aby dosáhla poklesu emisí alespoň o 80 % oproti roku 1990, což je pravděpodobný směr, jímž se EU po roce 2030 vydá. Ovšem, jak dokument uvádí, tato hodnota může být upravována na základě debaty a přijaté legislativy na evropské úrovni [MŽP 2017b: 17]. Jak ministr Brabec v únoru 2017 uvedl na půdě Poslanecké sněmovny: „*O tom, jakým způsobem bude postupovat, nebo jakým způsobem budou nastaveny další cíle v oblasti snižování CO₂ v rámci Evropské unie, teď momentálně vlastně rozhoduje Evropská unie a bude o tom ještě bezpochyby diskutovat několik let, protože se bavíme o cílech po roce 2030.*“ [Brabec 2017] V tomto ohledu lze tedy konstatovat, že plán na snížení emisí skleníkových plynů na národní úrovni o 80 % v roce 2050 v porovnání s rokem 1990 je v určité podobě načrtnutý, ovšem jeho naplňování je úkolem příštích vlád, které budou muset přijmout nová strukturální opatření a bude se odvíjet rovněž od toho, jaká legislativa se na úrovni EU skutečně schválí.

Součástí *Politiky* je i pravidelný časový harmonogram jejího pravidelného vyhodnocování a aktualizování, k čemuž by mělo docházet každých 5 až 7 let, a respektovat požadavky vycházející z národní, evropské a globální klimatické politiky [MŽP 2017b: 16]. Proces vyhodnocování bude podávat informaci o tom, zda jsou plněny cíle redukce emisí skleníkových plynů vůči evropským a globálním cílům, a rovněž zda jsou uskutečňovány jednotlivé politiky v různých sektorech. Nejbližší termín pro vyhodnocení *Politiky* je do konce roku 2021, k aktualizaci *Politiky* má dojít do konce roku 2023 [MŽP 2017b: 96-97]. Ačkoliv šance prosadit antifosilní zákon během vládního Sobotkova mandátu nebyla využita, ukládá *Politika* povinnost jej zohlednit v rámci přípravy aktualizace do roku 2020. Mezi oblastmi, jimž *Politika* ukládá stanovené cíle je energetika a průmysl, doprava, zemědělství a lesnictví a odpady. Zatímco některé cíle jsou časového určení, jiné jej postrádají. Například analýza zavedení tzv. uhlíkové daně (zdanění emisí mimo systém *EU ETS – Systém emisního obchodování EU*) měla být předložena do konce roku 2018, k plnění řady cílů by mělo dle dokumentu docházet „průběžně“ [MŽP 2017b: 98-105].

Schválením této *Politiky* vládní tripartita uznává nutnost spolupodílet se na financování opatření, ať už mitigačních či adaptačních, na ochranu klimatu v rozvojových zemích. To ostatně zaznělo i na Pařížské konferenci v roce 2015. Ovšem, Česká republika doposud dlouhodobě neplní svůj závazek v rámci EU, jímž je přispívat do oficiální rozvojové pomoci 0,33 % HND (hrubého národního důchodu). Český příspěvek se pohybuje na úrovni kolem 0,11 – 0,12 % HND, do ochrany klimatu v rozvojových zemích pak činil tento příspěvek v roce 2014 jen 0,004 % HDP (vyspělé státy přispívaly v roce 2012 10x více než Česko). *Politika* by měla tento trend změnit, a to tím, že ukládá za cíl zajistit financování ochrany klimatu na mezinárodní úrovni, přičemž tuto částku by měly vlády zahrnovat každoročně do státního rozpočtu. Postupným každoročním navyšováním finančních příspěvků by tak ČR měla do roku 2030 dosáhnout celosvětového průměru [MŽP 2017b: 89-93].

V souvislosti se snižováním emisí skleníkových plynů bych se ještě krátce zastavila u obnovitelných zdrojů energie (OZE), jakožto tzv. čistých energetických zdrojů, a u postoje, jež vládní koalice skrze svou politiku k tomuto tématu v rámci svého volebního období zaujala. Postoj jednotlivých politických subjektů k OZE se již v rámci jejich volebních programů jevil jako příliš obecný až nečitelný. Žádná ze stran se otevřeně nehlásila k jasné podpoře některého z obnovitelných zdrojů. Malou výjimkou byla jen KDU-ČSL hovořící o podpoře výstavby malých vodních elektráren. V dokumentu *Státní energetické koncepce*, který Sobotkova vláda schválila, se Česká republika hlásí k předpokládanému závazku odklonu od hnědého uhlí, jež bude nahrazováno z větší části jadernou energií, a právě obnovitelnými zdroji. Ty by se měly podílet na výrobě energie v roce 2040 z 18 % až 25 % [Hospodářské noviny 2015]. V otázce, zda se Česká republika vydá směrem k navyšování podílu vyrobené elektřiny z OZE, vláda odpověděla kladně, ovšem je otázkou, zda by konečné číslo podílu OZE na výrobě energií nemohlo být přeci jen vyšší. Tato úvaha se vede především v oblasti potenciálu větrných elektráren. Dle *Analýzy větrné energetiky v ČR*, kterou vydala v březnu 2015 Komora obnovitelných zdrojů energie a Česká společnost pro větrnou energii, je potenciál rozvoje větrné energetiky dvacetkrát větší, než je výkon dosavadních větrných elektráren na území Česka. V budoucnu by se pak dle studie mohla větrná energie podílet až na jedné třetině vyrobené elektřiny [ČSVE, 2015: 3]. Co se týče větrné energie, v tomto směru vládní koalice žádný významný krok neudělala. Politická energie v oblasti OZE ovšem přinesla alespoň pár pozitivních trendů, mezi nimi například úspěšný dotační program MŽP Nová zelená úsporám, podporující dotačními pohnutkami

snižování energetické náročnosti bytových domů, který nově umožnil poskytnutí dotací i na fotovoltaické systémy na rodinných domech [SFŽP 2019].

3.2.1.3.3 Národní akční plán na změnu klimatu

V souladu s mitigačními opatřeními je nutné přistoupit i ke krokům na úrovni adaptace. Tyto cíle a politiky se promítly do dvou dokumentů, jež vládní tripartita schválila. Prvním byla *Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR*, poměrně obsáhlá analýza identifikující nespočet adaptačních opatření pro oblasti, kde se dopady klimatické změny projeví nejvíce a naznačující možný směr aplikování těchto opatření v praxi. Jelikož je tento dokument spíše obecným a doporučujícím, došlo ke schválení implementačního dokumentu, jímž je *Národní akční plán adaptace na změnu klimatu* (dále jen „Adaptace“). Ten nabízí konkrétnější opatření a úkony, jež je v rámci rozdělených resortů nutné učinit a stanovuje harmonogramy jejich plnění [MŽP 2015] [MŽP 2017c].

O nutnosti vytvoření strategie, jež by reflektovala potřebu připravit zemi na dopady klimatické změny, referovalo ve svém volebním programu ČSSD i hnutí ANO. ČSSD hovořilo o nutnosti vytvoření strategie, jež by zvýšila schopnost krajiny zadržovat vodu, hnutí ANO avizovalo vytvoření adaptační strategie proti suchu. Premiér Sobotka označil schválení *Adaptace* za pokračování přípravy Česka na klimatické změny a ministr ŽP Brabec pak uvedl, že „*s nastupující změnou klimatu, která ovlivňuje i Českou republiku, se musíme smířit, ale nechceme se s ní smířit trpně, musíme se tomu aktivně postavit, čelit.*“ [Kopecký 2017]

Adaptace předpokládá, že implementace adaptačních opatření bude probíhat na nižších národních úrovních, v rámci jednotlivých lokalit až regionů území Česka. Ovšem garantem zajišťování adaptačních opatření je vláda a státní instituce v součinnosti se spoluprací místních správ a samospráv, neziskových organizací i občanů jako jednotlivců. Navrhovaná adaptační opatření prostupují celou řadou oblastí, obsahujíc kroky ke zvýšení stabilizace a prostupnosti krajiny, navýšení retenční schopnosti vodních toků a niv, omezení dopadů zemědělského sucha, zastavení degradace půdy erozí, či obnova schopnosti zadržovat vodu v lesích. *Adaptace* si jasně stanovuje termíny kontroly plnění a její aktualizace. K prvnímu vyhodnocení by mělo dojít v roce 2019, a tyto výsledky budou

sloužit k aktualizování dokumentu v roce 2020. Dokument poskytuje výhled do roku 2030 [MŽP 2017c].

3.2.2 Sucho

Nejvýraznější kontinuálně trvající epizoda sucha, kterou Česká republika zažívá od roku 2013 doslova kopírovala i období vládního mandátu tripartity. Ačkoliv se jednotlivé politické subjekty zabývaly ve svých volebních programech tématem sucha spíše okrajově, jeden rys jim byl společný a tím je deklarovaná snaha budovat projekty zadržující vodu v krajině, s upřednostněním tzv. šedých adaptačních opatření, tedy budováním malých vodních nádrží. S vytvořením strategického dokumentu, jež by přispěl ke zvýšení retenční schopnosti krajiny ve svém programu počítala ČSSD, hnutí ANO pak rovněž deklarovalo vytvoření strategie definující adaptační opatření zmírňující dopady sucha.

Problematika sucha je v rámci české politiky poměrně nové téma, doposud byla pozornost věnována problému zcela opačnému, a tím bylo řešení problematiky povodní, jež v minulých dekádách zasáhly Českou republiku opakovaně. O tom, že sucho je problém, na který se v minulosti zapomnělo a který se neřešil, se shodl jak ministr ŽP Brabec, tak ministr zemědělství Marian Jurečka. Ten k situaci v roce 2015 uvedl: *„Myslím si, že jsme zaspali hodně. Trend je pozorovatelný za posledních 25 let, jen poslední tři roky bylo sucho výraznější. Cítíme a vidíme, že máme období, kdy nám tři měsíce neprší, pak srážky spadnou během 24 hodin. Průměr máme sice dorovnaný, čísla vypadají dobře, ale voda se nestačí vsakovat. To se neřešilo, a přitom docela dobře mohlo.“* [KDU-ČSL 2015] Richard Brabec, téměř po třech letech ve svém mandátu také přiznal, že *„Česká republika není na rozdíl od povodní na dlouhodobé katastrofické sucho připravená. Ztratilo se 20 let. Sucho a povodně jsou dvě strany téže mince, která se jmenuje extremizace počasí vyplývající z klimatické změny.“* [ČT24 2016].

Téma sucha a nedostatek vody a problémy s nimi spojené se staly jedním z hlavních témat obou ministerstev. Významnost tohoto tématu navíc narůstala s každým, na srážky chudým, rokem. Z iniciativy MŽP v čele s Richardem Brabcem došlo velmi brzy ve spolupráci s Výzkumným ústavem vodohospodářským T. G. Masaryka k vytvoření pracovní skupiny SUCHO, která se posléze, právě díky její zkušenosti s legislativní a technickou

přípravou na povodně, spojila s ministerstvem zemědělství Mariana Jurečky a pracovní skupinou VODA. Mezi ministerstvy tak došlo k uzavření memoranda o společné snaze v boji se suchem a nedostatkem vody, a to prostřednictvím komise VODA-SUCHO [Sucho v krajině]. Její dosavadní práce se poprvé promítla do předloženého dokumentu *Příprava realizace pro zmírnění negativních dopadů sucha a nedostatku vody*, který byl v roce 2015 schválen vládou. Jedná se o několikastránkový dokument, který jednak jasně definuje, s jakými problémy se česká krajina v důsledku špatného hospodaření potýká (odstranění krajinných prvků, narušení půdního režimu, sdružení pozemků do rozsáhlých bloků), čímž není schopna reagovat na extrémní výkyvy počasí, na druhou stranu pak přiznává, že řešení těchto problémů nebude jednoduché a je třeba s ním začít na lokální úrovni. Dokument definuje řadu úkolů jak pro ostatní ministerské resorty, tak orgány státní správy i s předepsaným termínem vyhotovení, prozatím se však jedná o zpracovávání analýz, návrhů či provádění revizí dosavadních systémů. V tomto dokumentu je ovšem navrhována i řada možných legislativních opatření, především novela vodního zákona, jež by měla nově obsahovat Plán pro zvládání sucha (zpracování podkladů pro novelu předpokládá s termínem v roce 2016) a především tzv. malá novela vodního zákona, která uvažuje o navýšení poplatků podzemních vod. Za tímto krokem si velmi stál ministr ŽP Richard Brabec, i ministerstvo zemědělství. Primárním cílem novely byla snaha o šetření podzemních vod pro náročnější období sucha, a to dorovnáním její ceny s cenou povrchovou [Sucho v krajině 2015]. Zcela podle očekávání se pak zdražení vody v oblastech odkázaných na zdroje podzemních vod stalo velkým politickým tématem, proti němuž vystupovalo i koaliční ČSSD. Ti na svých webových stránkách v jednotném stranickém prohlášení uvedli, že „*boj se suchem nesmí být záminka pro bezdůvodné plošné zvyšování nákladů domácností, které odebírají vodu z veřejných vodovodních sítí a nemohou ovlivnit, zda je v důsledku místních podmínek získávána více z povrchových či podzemních zdrojů.*“ [ČSSD 2016]. Po řadě nátlaků i ze strany opozičních stran nakonec ministr Brabec novelu zákona z jednání vlády stáhl, a to i včetně části o poplatcích za vypouštění odpadních vod do povrchových vod do roku 2022. Později schválená novela tak již obsahovala problémy a témata méně kontroverzní povahy a vycházející především z požadavků ze strany Evropské komise [voda.cz 2017]. Na tomto příkladu lze vidět, jakým směrem se politika ministerstva ŽP ve věci problému sucha pod taktovkou Brabce vyvíjela. Jeho primární snahou bylo především docílit stavu, kdy bude stát umět důsledně zachytávat vodu v krajině a pobídnout občany či obce k tomu, aby se naučily důsledně a efektivně zacházet se srážkovou vodou. Tyto snahy se

promítly do dotačních programů v gesci MŽP (financovaných především z evropských fondů), asi nejznámější z nich je projekt Dešťovka zaměřený na podporu využívání srážkové a odpadní vody či speciální dotační programy pro hospodaření s vodou v obcích [ANO 2016].

Jednou z oblastí, v níž se sucho projeví primárně, byl sektor zemědělství. Proto jedním z hlavních úkolů ministerstva zemědělství, byla finanční kompenzace ušlého zisku zemědělcům. Tato částka byla jasně určena již v dokumentu meziresortní komise z roku 2015, v rámci něhož, je finanční kompenzace nastavena až do roku 2020 [Sucho v krajině 2015: 3]. Stejně jako ministerstvo ŽP se i resort zemědělství uchýlil v rámci své politiky k nabídnutí řady dotačních programů, v rámci nichž, bylo možné zafinancovat výstavbu rybníků, revidovat závlahové systémy či budovat retenční nádrže. Ministr Jurečka opakovaně vyzdvihoval nutnost návratu se k šetrnému hospodaření na zemědělské půdě. I proto došlo k nastavení dotačních programů tak, aby se zemědělci neuchylovali jen k pěstování ekonomicky výhodných plodin, ale např. i meziplodin, zkrátka využívali takové osevní postupy, které nepovedou k erozi půdy a ke ztrátě její kvality, čímž bude půda schopna účinněji vstřebávat vodu. Jelikož dotační pobídky vedoucí k šetrnému hospodaření v zemědělské krajině nejsou pro všechny zemědělce dostatečně finančně motivující, bylo nutné přistoupit k vytvoření restriktivní legislativy. Povinnosti spjaté s ochranou půdy před erozí, jež se podařilo zanořit do novelizace zákona o ochraně zemědělského půdního fondu, byly drobným úspěchem, ovšem jejich plnění je podmíněno schválením tzv. protierozní vyhlášky, na které se podílí ministerstvo ŽP a ministerstvo zemědělství. Ačkoliv v létě 2017 ministr Jurečka avizoval její schválení k 1.1. 2018, dosud se tak nestalo [ČT24 2017] [MŽP, 2017d: 53].

Celkové vyústění všech navrhovaných strategických a legislativních opatření z obou ministerstev se promítlo do materiálu zvaný *Koncepce ochrany před následky sucha pro území ČR* (dále jen „Koncepce“), který byl schválen vládou v červenci 2017 a byl výsledkem čtyřleté spolupráce meziresortní komise VODA-SUCHO [MŽP 2017e]. Primárním zájmem meziresortní komise, odrážející se ve schválené *Koncepci* je především zvýšit odolnost České republiky vůči negativním dopadům sucha. Základním předpokladem je vybudování informační platformy, která by prováděla monitoring sucha a stavu vodních zdrojů, jehož včasná předpověď povede k možné aplikaci potřebných opatření. K dosud funkčnímu monitoringu Intersucho, by pak dle *Koncepce* měly vzniknout další informační zdroje věnované suchu a posléze by měly být spojeny do společné informační platformy.

Koncepce překládá celou škálu preventivních a strategických opatření v oblasti vodohospodářství, zemědělství, lesnictví, nakládání s odpadními vodami a územního plánování. Ať už se jedná o obnovu a rozvoj závlahových zařízení, monitoring stavu zemědělské půdy, protierozní opatření, podporu ekologického zemědělství, podporu zavádění druhové skladby lesa, zvyšování retenční schopnosti krajiny nebo podporu opětovného využívání odpadních vod či zachytávání dešťové vody. *Koncepce* předpokládá, že v oblastech, které se mohou v budoucnu potýkat s deficitem vody, dojde k budování přehradních nádrží (dlouhodobě je vytipováno možných 65 oblastí). I když, jak *Koncepce* uvádí, při hledání nových vodních zdrojů budou upřednostňovány varianty s nejmenšími dopady na životní prostředí, je možné, že pro úměrné náklady či neproveditelnost jiného řešení budou vodní nádrže jediným možnou variantou [MŽP, 2017d].

K tomu, aby mohlo dojít k realizaci a naplnění všech uvedených opatření je především nutné dosáhnout účinné spolupráce jak mezi Ministerstvem ŽP a Ministerstvem zemědělství, tak na podřízených resortech, úřadech veřejné správy a jednotlivých subjektech hospodařících v krajině. Některé cíle bude třeba v rámci implementace zavést do již existujících dokumentů, jako jsou Plány povodí, Plány rozvoje lesů nebo Akční plán ekologického zemědělství. Řadu z nich bude ovšem ještě třeba zanést v rámci úprav do stávající legislativy, např. zcela chybí legislativa řešící problematiku sucha a nedostatku vody ve vodním zákoně, ke by mělo dojít k vytvoření tzv. Plánů pro zvládání sucha, jak se již hovořilo v dokumentu v roce 2015. U dotačních programů pak bude potřeba nastavit podmínky tak, aby aplikace adaptačních opatření byla finančně motivující. Tomu všemu by měla dopomoci osvěta a vzdělávání veřejnosti v součinnosti obou ministerstev [MŽP, 2017d].

4. Diskuze

Volební program politické strany je jedním z hlavních nástrojů, jímž politický subjekt usiluje o přízeň voliče. Skrze něj se snaží nabídnout své vize a cíle v široké škále oblastí, ať už ekonomické, sociální, bezpečnostní či oblasti zahraniční politiky. Environmentální témata tvoří dominantní část volebních programů, a ne jinak tomu bylo i případě zkoumaných volebních programů tří vybraných politických uskupení, tedy ČSSD, hnutí ANO a KDU-ČSL. V obecné rovině lze říci, že strany dokáží environmentální problémy alespoň částečně definovat a uvědomují si je, ovšem z důvodu neschopnosti nabídnout konkrétní nástroje řešení, se z těchto předvolebních slibů stávají jen prázdné fráze. Ve všech volebních programech se volič dočte o nutnosti udržitelného hospodaření, o modernizaci a ekologizaci průmyslu, o změně přístupu ke krajině a nutnosti zachovat kvalitu půd, ovšem jasné a konkrétní kroky, jak toho všeho docílit mnohdy chybí anebo se ztrácejí v přílišné obecnosti. Jasné deklarované cíle, jichž strana chce, či se alespoň tak tváří, že chce dosáhnout, se pak smršťují na dobře vypadající slogany a hesla, jež jsou natolik univerzální, že by se dala využívat ve volebních programech každé čtyři roky (pro příklad: udržitelné hospodaření a stabilita krajiny, hospodárné spravování lesa, šetrné zacházení s půdou, hospodárné využití vod). V důsledku toho je poměrně obtížné definovat jasný směr environmentální politiky dané strany.

Nelze ovšem jednoznačně říci, že by volební strany nenabízely žádná mitigační a adaptační opatření, i když jich není mnoho. Z hlediska přístupu volebních programů k problematice globální klimatické změny lze nejlépe hodnotit volební program ČSSD, a to především díky jeho návrhu snižovat emise CO₂ na národní úrovni, přičemž tato snaha by dostala podobu legislativního opatření. Tím by se jasně stanovil směr, kterým se chce Česká republika ve věci řešení klimatické změny jakožto globálního problému vydat. Co se týče navrhovaných mitigačních opatření, a to u všech tří politických uskupení, nabízí strany v rámci území České republiky spíše lokální řešení (podpora elektromobily MHD ve městech se špatnou kvalitou ovzduší, budování cyklostezek) anebo vyslovují podporu dotačním programům, jako jsou např. kotlíkové dotace či program Zelená úsporám. V otázce přechodu k novým zdrojům energie strany deklarují jistou podporu jaderné energii, v otázce obnovitelných zdrojů energie jsou prohlášení spíše nejasná. Téma sucho je z pohledu jeho

řešení na politické úrovni poměrně novým tématem. Vzhledem k tomu, že jeho kontinuálně trvající epizoda započala v roce, kdy jednotlivé strany získaly své mandáty, tedy v roce 2013, neměla jsem od volebních programů v otázce nabízených řešení proti suchu velká očekávání. I přesto, strany nabídly několik možných řešení, zahrnující jak „přírodě blízká“ opatření, tak budování technických staveb jako malé vodní přehrad. ČSSD a hnutí ANO se v rámci programu vyslovilo pro nutnost vytvoření strategie či koncepce, která by bojovala proti suchu, respektive zadržovala vodu v krajině. Ovšem v oblasti zemědělství, byla možná opatření bojující především se zemědělským suchem upozaděna na úkor tématu potravinové soběstačnosti, přičemž tento jev se objevil u všech tří politických uskupení. V oblasti lesnictví pak mírně dominoval program ČSSD, které hodlalo podpořit mimoprodukční funkce lesa a zvýšení jeho retenční schopnosti legislativní úpravou.

Primární snahou této diplomové práce bylo vysledovat směry environmentálních politik tří politických uskupení, jež tvořily vládu v letech 2014–2017, především pak jejich schopnost reflektovat a reagovat (skrze mitigační a adaptační opatření) na problém globální klimatické změny a sucha. Bohužel, se tato původní myšlenka a snaha přeměnila v analýzu environmentální politiky vlády jako celku, čehož jsem si plně vědoma. Důvodem této skutečnosti byl nedostatek dat k environmentálním tématům od jednotlivých politických uskupení. V momentě zisku jednotlivých vládních křesel šla do popředí především vládní politika, a to na úkor stranické politiky, což bylo nejvíce zřetelné v rámci tiskových zpráv jednotlivých partají. Ty se soustředily především na prezentaci politik svých kmenových ministrů a společná stranická stanoviska byla vydávána k více pro společnost atraktivním tématům, jímž byla například migrační krize. V tomto ohledu byla environmentální témata v rámci jednotlivých stran velmi upozaděna. Z tohoto důvodu jsem se vydala směrem, který je prezentován v praktické části, tedy směrem analýzy vládní politiky prezentované jednotlivými ministry, ovšem nadále doprovázený snahou získat k danému tématu postoje jednotlivých stran, což se nakonec příliš nepodařilo. V tomto ohledu je tedy na pováženu, zda by nebylo pro politikou kulturu vhodné, kdyby politické strany dávaly svá stanoviska, a nejen environmentální, najevo i během svého mandátu, a nikoliv jen v předvolebním čase.

Ovšem, obohacena o zjištěné poznatky, jež jsem v průběhu analýzy nabyla, pokusím se nyní v rámci klasifikačního schématu lokalismus – globalismus vyprofilovat vládu jako celek. Na mezinárodní úrovni vystupovala vláda při projednávání Pařížské dohody velmi sebevědomým dojmem. Čelní představitelé v čele s premiérem Sobotkou a mistrem ŽP Brabcem hovořili o kolektivní nutnosti zavázat se ke snižování emisí skleníkových plynů a

přijmout tak svůj díl globální odpovědnosti za klimatickou změnu. Současně vyslovili finanční podporu pro méně rozvinuté země, které nejsou schopny realizovat adaptační a mitigační opatření v takové míře jako je tomu u vyspělých států. Pařížská dohoda byla poté, i když s menšími potížemi způsobenými především opoziční ODS, schválena i na národní úrovni, a to se souhlasem poslanců ČSSD, ANO a KDU-ČSL.

Když se přesuneme z globální scény na evropskou (regionální) úroveň, nejčitelněji se vystupování České republiky projevilo při hlasování o klimaticko-energetickém balíčku, sadě legislativních opatření, již opatřených sankčních mechanismem vůči členským státům. Zde se poprvé projevila jistá míra protekcionismu, a to v tom smyslu, že Česká republika poměrně dlouhou dobu patřila do skupiny států, která vystupovala proti přijetí více než jednoho klimatického cíle, a i v rámci něj usilovala o nižší závazek, pokud se ke společnému závazku snižovat emise nepřipojí i státy mimo EU. Tímto postojem dala ČR najevo svou pozici v otázce snižování emisí skleníkových plynů, která vychází spíše z níže nastaveného rámce, než o který usiluje EU a je ochotna tento rámec překročit, pouze za předpokladu zapojení všech zemí světa. Jinak z důvodu ochrany národního průmyslu a zajištění konkurenceschopné země není Česká republika příliš otevřená dialogům o snižování emisí skleníkových plynů, jež by šlo nad rámec a nelze rozhodně říci, že by v tomto směru plnila roli aktivního aktéra na evropské úrovni. Šancí, která by v tomto ohledu změnila pohled na vystupování České republiky a vyslala světu jasný signál, že je ochotna učinit i něco navíc, než je jen dostání mezinárodních závazků, byl v tomto ohledu antifosilní zákon. Pokud by odrážel navrhovanou velmi ambiciózní představu, kterou bylo snižování emisí skleníkových plynů o 80 % až 90 % do roku 2050, předběhla by Česká republika v tomto směru i evropskou politiku a vyslala Evropě jasný a sebevědomý signál, že je ochotna udělat na národní úrovni naprosté maximum pro snížení globální hrozby, jež klimatická změna představuje. I když je velmi pravděpodobné, že byl zákon neprošel celým legislativním procesem schvalování (minimálně ODS by zcela jistě hlasovala proti), už i jen jeho schválením vládou by bylo jakýmsi vstřícným gestem. Další příspěvky k řešení, jež vláda nabídla se tak odehrávaly většinou na lokální úrovni a v duchu plnění evropských závazků a neohrožení české konkurenceschopnosti. Z tohoto důvodu se vláda vyprofilovala na klasifikačním schématu jako vláda mírně lokalistická, a hovořím mírně, protože i ona sama musela často odrážet v otázce snižování emisí skleníkových plynů ataky od stran (např. již zmiňované ODS), které v rámci obrany české ekonomiky vystupovaly daleko více protekcionisticky. Proto se vláda v rámci L-R-G úrovně ocitá někde na pomezí lokalismu a

regionalismu, kdy je ochotna přijímat regionální (evropskou) environmentální politiku, ovšem s jistými lokálními výhradami.

V závěru si ještě dovolím krátké zhodnocení politiky vlády ve věci problému sucha, jež se odehrávala na dvou úrovních. Jednak na úrovni dotyčných ministerstev, tedy životního prostředí a zemědělství, a poté v součinnosti obou resortů, které dokázaly při řešení vystupovat společně, a jejichž úsilí se promítlo do vládě předkládaných strategií, které nastavily směr budoucího vývoje v oblasti aplikace adaptačních opatření v krajině, lesnictví, zemědělství či městech. Jelikož je téma řešení problému sucha v rámci české politiky novým tématem, úspěch nastavené politiky v rámci schválených strategií bude možné hodnotit až s odstupem času. V rámci jednotlivých ministerstev došlo k nastavení dílčích dotačních dobrovolných mechanismů, a u obou ministrů šla vyznívat snaha problém aktivně řešit. Zatímco ministr Brabec přijal za vlastní téma vody a jeho nedostatku, pro ministra Jurečku se stalo tématem půdy a její ochrana proti nešetrně hospodařícím zemědělcům.

5. Závěr

Diplomová práce *Lokalismus versus globalismus. Analýza vybraných environmentálních témat ve volebním programu ČSSD, ANO a KDU-ČSL a jejich realizace v letech 2013–2017*, se zaměřila na politiku jednotlivých vládních stran v otázce řešení globálního problému klimatické změny a sucha. V první části jsem analyzovala volební programy jednotlivých partají s cílem vytyčit hlavní mitigační a adaptační opatření, která ve stanovené environmentální oblasti nabízejí. Pokud to bylo přeci jen možné, snažila jsem se na tyto kroky nahlížet optikou L-R-G úrovně, což se vzhledem k obecnosti deklarovaných stanovisek a řešení jevílo jako obtížné. Poté jsem přistoupila k hodnocení jednotlivých politik, kde jsem se potýkala s problémem nedostupnosti dat od jednotlivých politických partají, jejichž stranická politika byla zcela zakryta politikou vládní. S tímto problémem jsem se vypořádala mírnou změnou diskurzu a zaměřením pozornosti na výstupy vládní politiky jako celku. Výsledky svého výzkumu jsem zhodnotila v kapitole *Diskuze*.

6. Literatura

6.1 Knižní zdroje

BALÍK, Stanislav. 2010. *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK). 279 s. ISBN 978-80-7325-224-3.

BECK, Ulrich. 2007. *Co je to globalizace?: omyly a odpovědi*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK). Sociologická řada. 191 s. ISBN 978-80-7325-123-9.

BĚLOHOUBEK, Ivo. 2006. Globalizace a občanská společnost. In: Dlouhá, Jana; Dlouhý, Jiří; Mezřický, Václav. 2006. *Globalizace a globální problémy: sborník textů k celouniverzitnímu kurzu "Globalizace a globální problémy" 2005-2007*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Centrum pro otázky životního prostředí. 312 s. ISBN 80-87076-01-x.

BOBBIO, Norberto. 2003. *Pravice a levice: důvod a smysl rozdělení politické scény*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. Politologická řada. 153 s. ISBN 80-7325-012-8.

BRÁZDIL, Rudolf; TRNKA, Miroslav. 2015. *Historie počasí a podnebí v Českých zemích: minulost, současnost, budoucnost*. 1.vyd. Brno: Centrum výzkumu globální změny Akademie věd České republiky. 400 s. ISBN 978-80-87902-11-0.

BRŤKOVÁ, Adéla. 2017. Koncepční nástroje v oblasti adaptace na klimatické změny. In: DAMOHORSKÝ, Milan, Martina FRANKOVÁ a Michal SOBOTKA, ed. *Půda, voda a krajina - adaptace na klimatické změny z pohledu práva*. Beroun: Eva Rozkotová, 158 s. ISBN 978-80-87488-27-0.

CABADA, Ladislav; KUBÁT, Michal. 2007. *Úvod do studia politické vědy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 455 s. ISBN 978-80-7380-076-5

HÁJEK, Martin. 2014. *Čtenář a stroj: vybrané metody sociálněvědní analýzy textů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Studie (Sociologické nakladatelství). 226 s. ISBN 978-80-7419-161-9.

DAMOHORSKÝ, Milan. 2007. *Právo životního prostředí*. 2. dopl. a rozšíř. vyd. Praha: C.H. Beck. Beckovy právnické učebnice. 599 s. ISBN 978-80-7179-498-1.

- DAMOHOŘSKÝ, Milan; FRANKOVÁ, Martina; SOBOTKA, Michal. 2017. *Půda, voda a krajina - adaptace na klimatické změny z pohledu práva*. Beroun: Eva Rozkotová. 158 s. ISBN 978-80-87488-27-0.
- DRULÁK, Petr. 2008. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál. 255 s. ISBN 978-80-7367-385-7.
- EIBL, Otto. 2010. Volební programy. In: BALÍK, Stanislav. *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2010. Srovnávací politologie. ISBN 978-80-7325-224-3.
- FANTA, Josef; PETŘÍK, Petr. 2014. *Povodně a sucho: krajina jako základ řešení : sborník příspěvků ze seminářů komise pro životní prostředí Akademie věd ČR konaných ve dnech 8. října 2013 a 5. června 2014*. Průhonice: Botanický ústav Akademie věd ČR, 133 s. ISBN 978-80-86188-44-7.
- HAVLÍK, Vlastimil. 2014. *Volby do Poslanecké sněmovny 2013*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav. 347 s. ISBN 978-80-210-7147-6.
- HENDL, Jan. 2008. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál. 437 s. ISBN 978-80-7367-485-4.
- HEYWOOD, Andrew. 2008a. *Politické ideologie*. 4. vyd. Přeložil Zdeněk MASOPUST. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 362 s. ISBN 978-80-7380-137-3.
- HEYWOOD, Andrew. 2008b. *Politologie*. 3. vyd. Přeložil Zdeněk MASOPUST. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 537 s. ISBN 978-80-7380-115-1.
- HEYWOOD, Andrew. 2005. *Politická teorie*. Praha: Eurolex Bohemia. Politologie (Eurolex Bohemia). 335 s. ISBN 80-86861-41-4.
- HLOUŠEK, Vít; KOPEČEK, Lubomír. 2010. *Politické strany: původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě*. Praha: Grada. 310 s. ISBN 978-80-247-3192-6.
- CHYTILEK, Roman. 2014. *Politický prostor a politická témata: studie k soutěži politických stran*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK). Politologická řada. 203 s. ISBN 978-80-7325-357-8.

- MEŽŘICKÝ, Václav. 2006. Povaha globalizace, základní problémy, její pozitiva a negativa. In: DLOUHÁ, Jana; DLOUHÝ, Jiří; MEŽŘICKÝ, Václav. *Globalizace a globální problémy: sborník textů k celouniverzitnímu kurzu "Globalizace a globální problémy" 2005-2007*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Centrum pro otázky životního prostředí. 312 s. ISBN 80-87076-01-x.
- MOLDAN, Bedřich. 2009. Předmluva. In: METELKA, Ladislav; TOLASZ, Radim. *Klimatické změny: fakta bez mýtů*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Centrum pro otázky životního prostředí. 35 s. ISBN 978-80-87076-13-2.
- MOLDAN, Bedřich. 2015. *Podmaněná planeta*. 2. rozšířené a upravené vyd. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. 511 s. ISBN 978-80-246-2999-5.
- NÁTR, Lubomír. 2006. *Země jako skleník: proč se bát CO₂?*. Praha: Academia. Průhledy (Academia). 142 s. ISBN 80-200-1362-8.
- ROŽNOVSKÝ, Jaroslav. 2014. Klimatická změna: dopady na krajinu. In: FANTA, Josef; PETŘÍK, Petr. 2014. *Povodně a sucho: krajina jako základ řešení: sborník příspěvků ze seminářů komise pro životní prostředí Akademie věd ČR konaných ve dnech 8. října 2013 a 5. června 2014*. Průhonice: Botanický ústav Akademie věd ČR, 133 s. ISBN 978-80-86188-44-7.
- SUŠA, Oleg. 2006. Sociální rozměr a sociologické pojetí globalizace. In: Dlouhá, Jana; Dlouhý, Jiří; Mežřický, Václav. 2006. *Globalizace a globální problémy: sborník textů k celouniverzitnímu kurzu "Globalizace a globální problémy" 2005-2007*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Centrum pro otázky životního prostředí. 312 s. ISBN 80-87076-01-x.
- TUHÁČEK, Miloš; JELÍNKOVÁ, Jitka. 2015. *Právo životního prostředí: praktický průvodce*. Praha: Grada. Právo pro každého (Grada). 279 s. ISBN 978-80-247-5464-2.
- VOZÁK, Jiří 2017. Sucho v České republice: aspekty právní normy. In: DAMOHORSKÝ, Milan, Martina FRANKOVÁ a Michal SOBOTKA, ed. *Půda, voda a krajina - adaptace na klimatické změny z pohledu práva*. Beroun: Eva Rozkotová, 158 s. ISBN ISBN 978-80-87488-27-0.
- WILHITE, Donald A. 2005. *Drought and water crises: science, technology, and management issues*. Boca Raton: Taylor & Francis. 432 s. ISBN 0824727711.

6.2 Internetové zdroje

ANO. 2013a. *Východiska. Programová východiska aneb ANO České republiky*. [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program/volby-2013/vychodiska/>

ANO. 2013b. *Resortní program*. [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program/volby-2013/resortni-program/>

ANO. 2015a. *Do Paříže míří politické špičky z celého světa na očekávanou mezinárodní klimatickou konferenci*. [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/tiskove-zpravy/do-parize-miri-politicke-spicky-z-celeho-sveta-na-ocekavanou-mezinarodni-klimatickou-konferenci-24583.shtml>

ANO. 2015b. *Projev ministra Richarda Brabce na klimatické konferenci COP 21 v Paříži*. [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/tiskove-zpravy/do-parize-miri-politicke-spicky-z-celeho-sveta-na-ocekavanou-mezinarodni-klimatickou-konferenci-24583.shtml>

ANO. 2016. *Ministr Brabec v New Yorku podepsal Pařížskou klimatickou dohodu*. [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/aktuality/tiskove-zpravy/ministr-brabec-v-new-yorku-podepsal-parizskou-klimatickou-dohodu-26015.shtml>

ANO. 2016. *Rozhovor s Richardem Brabcem* [online]. 15. 9. 2016 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/aktuality/novinky/rozhovor-s-richardem-brabcem-31126.shtml>

ANO. 2018. *Stanovy politického hnutí ANO 2011* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/2018/stanovy-cistopis.pdf>

ANO. 2019. *J sme hnutí ANO. Nelžeme, nekrademe a pracujeme pro vás* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/par-slov-o-ano/>

BRABEC, Richard. 2016. *Čistý vzduch versus průmysl*. In: Otázky Václava Moravce. [televizní pořad]. ČT, 2016, 10.4.2016 12:00. Dostupný z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1126672097-otazky-vaclava-moravce/216411030500410/obsah/464110-tema-ovm-cisty-vzduch-a-prumysl>

- BRABEC, Richard. 2017. Jan Zahradník: Interpelace na ministra životního prostředí ve věci antifosilního zákona. *ODS* [online]. 23. 2. 2017 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.ods.cz/clanek/13253-interpelace-na-ministra-zivotniho-prostredi-ve-veci-antifosilniho-zakona>
- BROOKS, David. 2018. The Localist Revolution. *The New York Times* [online]. 19. 7. 2018 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.nytimes.com/2018/07/19/opinion/national-politics-localism-populism.html>
- C2ES: Center for climate and energy solutions. 2015. *Global Emissions* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.c2es.org/content/international-emissions/>
- ČHMÚ. 2018. *Suché období 2014-2017: vyhodnocení, dopady a opatření*. [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: http://portal.chmi.cz/files/portal/docs/reditel/SIS/publikace/sbornik_Sucho_web.pdf
- ČHMÚa. *Změna klimatu v ČR* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: http://portal.chmi.cz/files/portal/docs/meteo/ok/klimazmena/files/cc_chap10.pdf
- ČHMÚb. *Očekávané dopady změny klimatu v ČR* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: http://portal.chmi.cz/files/portal/docs/meteo/ok/klimazmena/files/cc_chap11.pdf
- ČHMÚb. *Územní teploty* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <http://portal.chmi.cz/historicka-data/pocasi/uzemni-teploty>
- ČHMÚc. *Územní srážky* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <http://portal.chmi.cz/historicka-data/pocasi/uzemni-srazky>
- ČHMÚd. *Očekávané dopady změny klimatu v ČR* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: http://portal.chmi.cz/files/portal/docs/meteo/ok/klimazmena/files/cc_chap11.pdf
- ČSSD, 2011. *Sociální demokracie pro 21. století* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: http://www.cssd.cz/data/files/socialni_demokracie_pro_21_stoleti.pdf
- ČSSD. 2013. *Volební program ČSSD: Prosadíme dobře fungující stát*. [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: https://www.cssd.cz/data/files/volebni_program.pdf
- ČSSD. 2014. *Česká republika přispěla k průlomové dohodě o klimaticko-energetickém balíčku EU*. [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.cssd.cz/media/tiskove-zpravy/ceska-republika-prispela-k-prulomove-dohode-o-klimaticko-energetickem-balicku-eu/>

- ČSSD. 2015. *Bohuslav Sobotka k výsledkům Pařížské konference o změnách klimatu*. [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.cssd.cz/media/tiskove-zpravy/premier-bohuslav-sobotka-k-vysledkum-parizske-konference-o-zmenach-klimatu/>
- ČSSD. 2016. *ČSSD odmítá návrh ministra Brabce na zdražení vody* [online]. 15. 8. 2016 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.cssd.cz/media/tiskove-zpravy/cssd-odmita-navrh-ministra-brabce-na-zdrazeni-vody/>
- ČSSD. 2019a. *Hodnoty, cíle a principy* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.cssd.cz/program/hodnoty-cile-a-principy-cssd/>
- ČSSD. 2019b. *Stanovy České strany sociálně demokratické* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: https://www.cssd.cz/data/files/registrovane-standovy-19_1.pdf
- ČSVE: Česká společnost pro větrnou energii. 2015. *Analýza větrné energetiky v ČR* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: https://www.csve.cz/pdf/cz/KomoraOZE_analyza-potencial-OZE_dilci-VTE_log.pdf
- ČT24. 2017. Jurečka vytáhl proti nadvládě kukuřice. Kdo ničí půdu, toho stát potrestá (<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/2177389-jurecka-vytahl-proti-nadvlade-kukurice-kdo-nici-pudu-toho-stat-potresta>, 20. 6. 2019).
- ČT24. 2016. *Brabec o suchu: Jsme střecha Evropy. Všechna voda odtéká, musíme ji zadržet* [online]. 9. 6. 2016 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1811759-brabec-o-suchu-jsme-strecha-evropy-vsechna-voda-odteka-musime-ji-zadrzet>
- DENKOVÁ, Adéla. 2014. Průlom ve vládní pozici: ČR už nebude proti třem klimatickým cílům EU. *Euractiv*. [online]. 20. 8. 2017 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://euractiv.cz/section/aktualne-v-eu/news/prulom-ve-vladni-pozici-cesko-uz-nejbude-proti-trojici-klimatickych-cilu-eu-012088/>
- DESCOLA, Phillipe. 2016. Lidská přirozenost není jen jedna. *Česká pozice, Lidové noviny* [online]. 10. 12. 2016 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.pressreader.com/czech-republic/lidove-noviny/20161210/281741269050464>
- DOSTÁL, Vratislav. 2015. Brabec prosazuje nový antifosilní zákon. Vláda o něm rozhodne ve středu. *Deník Referendum* [online]. 30. 9. 2015 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <http://denikreferendum.cz/clanek/21359-brabec-prosazuje-novy-antifosilni-zakon-vlada-o-nem-rozhodne-ve-stredu>

- DOSTÁL, Vratislav. 2017. Brabec neplní programové prohlášení vlády, stáhl antifosilní zákon. *Deník Referendum* [online]. 17. 1. 2017 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <http://denikreferendum.cz/clanek/24467-brabec-neplni-programove-prohlaseni-vlady-stahl-antifosilni-zakon>
- DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra. 2019. Catch-all party jako nový Babišův marketingový tah? *Aktuálně.cz* [online]. 18. 2. 2019 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <http://blog.aktualne.cz/blogy/vladimira-dvorakova.php?itemid=33448>
- EIBL, Otto; GREGOR, Miloš. 2014. Kam se vytratila politika? Aneb jde v kampaních o pozice nebo kompetence? *Katedra politologie FSS MU* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <http://polit.fss.muni.cz/kam-se-vytratila-politika-aneb-jde-v-kampanich-o-pozice-nebo-kompetence/>
- Ekolist.cz. 2015. *Richard Brabec: Komentář k přijetí nové klimatické smlouvy na COP21 v Paříži*. [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://ekolist.cz/cz/publicistika/nazory-a-komentare/richard-brabec-komentar-k-prijeti-nove-klimaticke-smlouvy-na-cop21-v-parizi>
- Euractiv. 2014. *Klimaticko-energetické cíle 2030 a pozice ČR*. [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://euractiv.cz/section/energeticka-ucinnost/linksdossier/klimaticko-energeticke-cile-2030-a-pozice-cr-000104/>
- EUROPEAN ENVIRONMENT AGENCY. 2019. *Water scarcity and drought* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.eea.europa.eu/archived/archived-content-water-topic/water-resources/water-scarcity-and-drought>
- EVROPSKÁ KOMISE. *Druhy právních předpisů* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/types-eu-law_cs
- Evropská Rada. 2019. *Mezinárodní dohody o opatřeních v oblasti klimatu* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/climate-change/international-agreements-climate-action/>
- FAO: Food and Agriculture Organization of the United Nations. 2019a. *Drought* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <http://www.fao.org/land-water/water/drought/en/>
- FAO: Food and Agriculture Organization of the United Nations. 2019b. *2050: Water supplies to dwindle in parts of the world, threatening food security and livelihoods* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <http://www.fao.org/news/story/en/item/283255/icode/>

HORÁK, Jan. 2017. Poslanci míří k přijetí dohody o klimatu, její odmítnutí Trumpem mají někteří za podraz. *Lidovky.cz*. [online]. 26. 6. 2017 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: https://www.lidovky.cz/domov/poslanci-projednani-parizskou-smlouvu.A170622_125920_ln_domov_jho

Hospodářské noviny. 2015. *Energetická koncepce schválena. Hlavní bude jádro, pak obnovitelné zdroje* [online]. 18. 5. 2015 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://byznys.ihned.cz/c1-64027970-energeticka-koncepce-schvalena-hlavni-bude-jadro-pak-obnovitelne-zdroje>

Intersucho. 2019. *O suchu*. [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.intersucho.cz/cz/o-suchu/>

JANKO, Michal. 2016. Hospodářský výbor roztrhal antifosilní zákon. *iUhli.cz* [online]. 3. 11. 2016 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://iuhli.cz/hospodarsky-vybor-roztrhal-antifosilni-zakon/>

KDU-ČSL. 2011. *Odkud a kam lidovci jdou?* [online]. 15. 11. 2011 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <http://old.kdu.cz/Dokumenty/Argumentar/Argumentar-k-----.aspx>

KDU-ČSL. 2013. *Volební program 2013-2014. Dáme zemi do pořádku*. [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.kdu.cz/getattachment/6089d21c-eba3-4e8e-b390-1b922500af73/Volebni-program-pro-volby-do-poslanecke-snemovny-2.aspx>

KDU-ČSL. 2015. *Řešit suchu jsme měli už čtvrt století* [online]. 19. 10. 2015 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://kdu.cz/aktualne/archiv/2015/resit-sucho-jsme-meli-uz-ctvrt-stoleti>

KDU-ČSL. 2017. *Stanovy KDU-ČSL* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: https://www.kdu.cz/getattachment/O-nas/Dokumenty/Stanovy/Stanovy-KDU-CSL_2017.pdf.aspx

Klimatická změna.cz. 2019. *Mitigace a adaptační možnosti na změnu klimatu pro ČR* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.klimatickazmena.cz/cs/vse-o-klimaticke-zmene/mitigace-a-adaptacni-moznosti-na-zmenu-klimatu-pro-cr/>

KOPECKÝ, Josef. 2017. Lepší zadržování vody, méně smrků. Kvůli změně klimatu vydá ČR miliardu. *iDnes.cz* [online]. 16. 1. 2017 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/priprava-ceska-na-klimaticke-zmeny.A170116_150416_domaci_kop

- KOPECKÝ, Josef. 2019. Chceme malý a levný stát, který nikoho neotravuje, vyhlásil Babiš. *iDnes.cz* [online]. 17. 2. 2019 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ano-volebni-snem-2019-babis-vlada-vize.A190216_114439_domaci_kop
- KUŽ, Michal. 2018. Shoda globalismu a lokalismu je civilizační nezbytností. *Česká pozice. Lidové noviny* 29. 4. 2018 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: http://ceskapozice.lidovky.cz/shoda-globalismu-a-lokalismu-je-civilizacni-nezbytnosti-pez-/tema.aspx?c=A180425_151517_pozice-tema_lube
- MCGREW, Anthony. 2010. *Globalization and global politics. Chapter 1.* [online]. [cit. 2019-06-25] Dostupný z: http://www.good-governance-debates.de/wp-content/uploads/2015/03/Globalization-and-global-politics-by-Anthony-McGrew_2010.pdf
- MŽP. 2012. *Státní politika životního prostředí ČR* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: https://www.mzp.cz/cz/statni_politika_zivotniho_prostredi
- MŽP. 2014. *Souhrnná zpráva Páté hodnoticí zprávy Mezivládního panelu pro změnu klimatu (IPCC)* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/souhrnna_zprava_ipcc_2015/\\$FILE/OEOK-IPCC_SYR_report_CZ-20150504.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/souhrnna_zprava_ipcc_2015/$FILE/OEOK-IPCC_SYR_report_CZ-20150504.pdf)
- MŽP. 2015. *Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/zmena_klimatu_adaptacni_strategie/\\$FILE/OEOK-Adaptacni_strategie-20151029.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/zmena_klimatu_adaptacni_strategie/$FILE/OEOK-Adaptacni_strategie-20151029.pdf)
- MŽP. 2015. *Studie dopadů antifosilního zákona.* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: https://ipodpora.odbory.info/soubory/dms/wysiwyg_uploads/c2a0667ce4c05b4a/uploads/antifosil.pdf
- MŽP. 2017. *Zpráva o životním prostředí České republiky 2017* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/zpravy_o_stavu_zivotniho_prostredi_publicace/\\$FILE/OPZPUR-Zprava_ZP_CR_2017-20190116.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/zpravy_o_stavu_zivotniho_prostredi_publicace/$FILE/OPZPUR-Zprava_ZP_CR_2017-20190116.pdf)

- MŽP. 2017a. *Politika ochrany klimatu v ČR nám dá víc než antifosilní zákon, dnes ji schválila vláda* [online]. 22. 3. 2017 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: https://www.mzp.cz/cz/news_170322_POK
- MŽP. 2017b. *Politika ochrany klimatu v České republice* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_170322_POK/\\$FILE/POK_v_CR.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_170322_POK/$FILE/POK_v_CR.pdf)
- MŽP. 2017c. *Národní akční plán adaptace na změnu klimatu* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_170116_NAP/\\$FILE/NAP_material.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_170116_NAP/$FILE/NAP_material.pdf)
- MŽP. 2017d. *Koncepce ochrany před následky sucha pro území České republiky* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_170724_sucho/\\$FILE/koncepce_sucho_material.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_170724_sucho/$FILE/koncepce_sucho_material.pdf)
- MŽP. 2017e. *ČT24.cz: Vláda schválila koncepci počítající s miliardami na boj proti suchu* [online]. 24. 7. 2017 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: https://www.mzp.cz/cz/articles_170702_iDNES_Senosec_aplikace_soutez
- MŽP. 2019a. *Rámcová úmluva o změně klimatu* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: https://www.mzp.cz/cz/ramcova_umluva_osn_zmena_klimatu
- MŽP. 2019b. *Kjótský protokol k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: https://www.mzp.cz/cz/kjotsky_protokol
- MŽP. 2019c. *Pařížská dohoda* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: https://www.mzp.cz/cz/parizska_dohoda
- MŽP. 2019d. *Rámeček v oblasti klimatu a energetiky do roku 2030* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: https://www.mzp.cz/cz/klimaticko_energeticky_ramec_2030
- NASA. 2019. *2018 Fourth Warmest Year in Continued Warming Trend, According to NASA, NOAA* [online]. 6. 2. 2019 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.nasa.gov/press-release/2018-fourth-warmest-year-in-continued-warming-trend-according-to-nasa-noaa>
- PSP ČR. 2017. *60. schůze, 25. hlasování, 5.září 2017, 18:40, Pařížská dohoda.* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=66892>

- ROCKSTRÖM, Johan. 2009. A safe operating for humanity. *Nature* [online]. 23. 9. 2009 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.nature.com/articles/461472a>
- SAMPLE, Ian. 2015. Global warming contributed to Syria's 2011 uprising, scientists claim. *The Guardian* [online]. 2. 3. 2015 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.theguardian.com/world/2015/mar/02/global-warming-worsened-syria-drought-study>
- SFŽP: Státní fond ŽP. 2019. *Nová zelená úsporám* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.novazelenausporam.cz/>
- SPČR. 2015. *Antifosilní zákon* [online]. 15. 10. 2015 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.spcr.cz/aktivity/z-hospodarske-politiky/8954-antifosilni-zakon>
- STERNBERG, Troy. 2011. Regional drought has a global impact. *Nature: International journal of science* [online]. 14. 4. 2011 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.nature.com/articles/472169d>
- STOJANOV, Robert; NĚMEC, Daniel; PROCHÁZKA; David. Migrace do Evropy: svědectví a fakta. *Stojanov.org* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: http://www.stojanov.org/file/migrace_do_evropy.pdf
- STOJANOV, Robert; DUŽÍ, Barbora. 2013. Migrace jako adaptace na změnu klimatu. *Stojanov.org* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: www.stojanov.org/file/stojanov-duzi_2013-mv-cc-adaptace.pdf
- Sucho v krajině. 2015. *Příprava realizace opatření pro zmírnění negativních dopadů sucha a nedostatku vody* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: http://suchovkrajine.cz/sites/default/files/podklad/03_pripava_realizace_opatreni.pdf
- Sucho v krajině. *Meziresortní komise VODA-SUCHO* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <http://suchovkrajine.cz/komise-voda-sucho>
- ŠÁROVEC, Daniel. 2018. Nástup nových politických stran v ČR od roku 2013: hnutí ANO 2011 a Úsvit přímé demokracie pohledem konceptu novosti. *Slovenská Akadémia vied* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.sav.sk/journals/uploads/04061230Sarovec%201-2018.pdf>
- ŠIMEK, Miloslav; MACKOVÁ, Jana. 2015. Degradace půdy a emise skleníkových plynů z půd a ze zemědělství- nutné zlo? *Academia Nakladatelství* [online]. [cit. 2019-06-25].

Dostupný z:
<http://www.academia.cz/uploads/media/preview/0001/04/245d428abe01ecf96ef19656e8763b50caa481f2.pdf>

ŠTĚTKA, Václav. 2002. Média ve věku globalizace: náhled do diskurzu. *Revue pro média*. [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z:
http://rpm.fss.muni.cz/Revue/Revue04/esej_stetka_rpm04.pdf

TRNKA, Miroslav a kol. *Mitigační a adaptační opatření* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z:
http://www.klimatickazmena.cz/download/16a8db869a4c9cbbcdf5b043f1c0810a/9.%20kapitola_mitigace%20a%20adaplace.docx.pdf

UNFCCC. 2017. *UNFCCC Statement on the US Decision to Withdraw from Paris Agreement* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://unfccc.int/news/unfccc-statement-on-the-us-decision-to-withdraw-from-paris-agreement>

UNFCCC. 2019a. *Status of Ratification of the Convention* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-convention/status-of-ratification/status-of-ratification-of-the-convention>

UNFCCC. 2019b. *Paris Agreement - Status of Ratification* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://unfccc.int/process/the-paris-agreement/status-of-ratification>

Volby.cz 2013. *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25. 10. – 26. 10. 2013* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ>

VLÁDA ČR. 2014b. *Programové prohlášení vlády České republiky*. [online]. Praha. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove_prohlaseni_unor_2014.pdf

VLÁDA ČR. 2014a. *Vláda Bohuslava Sobotky (29-01.2014 – 13.12.2017)* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2013-cr/bohuslav_sobotka/prehled-clenu-vlady-bohuslava-sobotky-29-01-2014---trva-124534/

VLÁDA ČR. 2016. *Plán legislativních prací vlády na rok 2017* [online]. 30. 12. 2016 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/plan-legislativnich-praci-vlady-na-rok-2017-152341/>

vo-da.cz 2017. *Novela vodního zákona* [online]. 20. 2. 2017 [cit. 2019-06-25]. Dostupný z: <https://www.vo-da.cz/pw/novela-vodniho-zakona/>

6.3 Diplomové a bakalářské práce, přednášky

FRANĀKOVÁ, Eva. 2012. *Ekonomická lokalizace v environmentálních souvislostech aneb Produkce a spotřeba zblízka* [online]. Brno, 2012 [cit. 2019-04-10]. Disertační práce. Masarykova univerzita v Brně, Fakulta sociálních studií, Katedra environmentální studií. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/htesk/lokalni_dessert_EF_Final_komprimovane.pdf

RYNDA, Ivan. 2017. *Definice globálního problému*. Přednáška: Sociální a kulturní ekologie. Praha: Fakulta humanitních studií.

7. Přílohy

7.1 Projekt

DP

Fakulta humanitních studií UK katedra magisterského oboru sociální a kulturní ekologie

U Kříže 8/661, 158 00 Praha 5-Jinonice

Magisterský obor
sociální a kulturní
ekologie

Projekt diplomové práce (DP) oboru sociální a kulturní ekologie

1. Jméno studenta, tituly: Bc. Michaela Lehečková
2. Osobní číslo (UKČO): 32790744
3. Rok imatrikulace na FHS UK (bak. studium, jinak mag. studium): 2016
4. Datum zápisu na katedru sociální a kulturní ekologie FHS UK (alespoň měsíc, rok): září 2016
5. Názvy všech předchozích bakalářských (magisterských) prací, škola, obor a rok, kde a kdy byly obhájeny: Přímá volba prezidenta v parlamentním systému: Komparativní analýza České republiky, Slovenska a Polska. FF ZČU Plzeň, obor Politologie. Obhajoba v roce 2016, v Plzni.
6. Předběžný název DP (česky): Lokalismus versus globalismus. Analýza vybraných environmentálních témat ve volebním programu ČSSD, ANO a KDU-ČSL a jejich realizace v letech 2013–2017.
7. Předběžný název DP (anglicky): Localism versus globalism. Analysis of chosen environmental topics in election program ČSSD, ANO and KDU-CSL and their realization in the period 2013–2017.
8. Klíčová slova (česky): globalismus, lokalismus, politická ideologie, antisystémová strana, volební program, environmentální politika, ČSSD, ANO, KDU-ČSL, sucho, změna klimatu
9. Klíčová slova (anglicky): globalism, localism, political ideology, antisystem party, election program, environmental policy, ČSSD, ANO, KDU-ČSL, drought, climate change
10. Obecný kontext (souvislosti tématu, širší rámec [zasazení „do světa“]):
Vzhledem k povaze globálního problému v novodobé planetární situaci, jenž vzniká kumulací a synergií lokálních a regionálních vlivů, musí reagovat nově na osc lokální – globální i politické strany národních států. Proto mne bude zajímat environmentální politika vládní koalice ČSSD, ANO a KDU-ČSL v letech 2013–2017 se zaměřením na problematiku sucha a globální změny klimatu. Zhodnocení realizované politiky z hlediska L-R-G úrovně.
11. Předmět zkoumání (vlastní předmět práce [zasazení „do vědy“]):
Předmětem zkoumání budou volební programy daných stran, společný vládní program, vládní vyjednávání a samotné hlasování ve vytyčených environmentálních otázkách.
12. Hlavní vstupní hypotéza nebo hypotézy (2–4 na výběr); pro práci 1–2, možno však formulovat výzkumné otázky, event. jen výzkumný problém:
Jakou roli hrají environmentální témata ve volebních programech vybraných stran?
Jakou měrou se vybrané subjekty zajímají o problematiku globální změny klimatu a sucha?

Jak důsledná je politika vládních stran ve věci opatření (mitigace, adaptace) proti globální změně klimatu a hrozbě sucha z hlediska perspektivy L-R-G? Jak se liší deklarované a projevené preference?

13. Metodologický postup: metody a techniky, které budou v práci použity:

Obsahová analýza volebních programů. Analýza dat (hlasování o vybraných tématech, formulovaná stanoviska poslaneckých klubů atd.).

14. Cíl DP (kromě ověření hypotéz a teoretického přínosu např. praktický přínos, vypracování metodologie, základ pro řešení problémů v praxi atd.):

Práce by měla ukázat, do jaké míry berou dvě tradiční politické strany (ČSSD, KDU-ČSL) v potaz environmentální témata a jak se k nim staví nové politické uskupení, hnutí ANO. Cílem práce je rozebrat, jak se tyto tři politické strany staví k problematice globální změny klimatu a sucha, jak velký prostor dávají těmto tématům v rámci společné vlády a nakolik se jim je daří naplňovat na L-R-G úrovni.

15. Čím budou rozšířeny dosavadní znalosti (vědecká „přidaná hodnota DP“):

Přidanou hodnotou diplomové práce bude pokus o nové zařazení vybraných politických stran v otázce řešení stanovených environmentálních témat nejen na tradiční ideologické ose levice – pravice, ale na ose lokalismus – globalismus, případně jejich klasifikace podle jiných nově vznikajících typologií.

16. Jaké bude (bude-li) jejich teoretické zobecnění a přínos:

Práce může být dílčím příspěvkem k nově vznikajícím typologiím politických stran.

17. Struktura DP (předběžný obsah – názvy oddílů a kapitol):

Úvod: Nástin tématu, výzkumné otázky/hypotézy, cíl práce

Teoretická část: Pojmosloví: politické ideologie, zařazení vybraných stran do ideologického rámce, ANO jako nový politický subjekt
definice globální klimatické změny, sucha
globalismus, lokalismus (glokalismus)

Praktická část: Obsahová analýza volebních programů ČSSD, ANO, KDU-ČSL: téma sucha a globální změna klimatu

Analýza dat získaných z hlasování vládních politických stran o environmentálních otázkách ve věci sucha a globální změny klimatu

L-R-G rovina: jsou vládní politické strany lokální či globální?

Diskuse: Relevance a validita výzkumných výsledků

Závěr: Shrnutí, zodpovězení výzkumných otázek

Seznam použitých zdrojů

Přílohy

18. Předběžná bibliografie k tématu:

Heywood, Andrew. Politické ideologie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008.

Sartori, Giovanni. Strany a stranické systémy. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005.

Cabada, Ladislav; Kubát, Michal a kol. Úvod do studia politické vědy. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007.

Kuž, Michal. Globalism and Localism in the Perspective of Polish Politic. Warsaw: The Warsaw Institute Review, 2017.

Siegel, Seth M. Budiž voda: Izraelská inspirace pro svět ohrožený nedostatkem vody. Praha: Aligier, 2017.

19. Předpokládaný vedoucí DP: PhDr. Ivan Rynda

20. Důvod volby tématu (dosavadní znalosti, zázemí, praxe a zájem studenta):¹

Jinonice 15.6. 2018

diploant

vedoucí DP

vedoucí katedry SKE

¹ nepovinné